

Viola Kaunisvirta

YHTEISKUNTAVASTUUN MERKITYKSIÄ

Diskurssianalyysi kiertotaloustoimijoiden
haastattelupuheesta

Johtamisen ja talouden tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Joulukuu 2023

Ohjaajat: Annika Blomberg ja Lotta Sihvo Matikainen

TIIVISTELMÄ

Viola Kaunisvirta: Yhteiskuntavastuun merkityksiä - Diskurssianalyysi kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheesta
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kauppatieteiden tutkinto-ohjelma, Vastuullinen liiketoiminta
Joulukuu 2023

Yhteiskuntavastuuta voidaan luonnehtia epämääräiseksi ja monimuotoiseksi käsitteeksi, jota on tarkasteltu tutkimuskirjallisuudessa jo vuosikymmenien ajan. Huolimatta pitkäaikaisesta keskustelusta, yhteiskuntavastuulla ei ole yhtä yleispätevää määritelmää, vaan sen merkitys vaihtelee kontekstista riippuen. Nykyajan haasteelliset ongelmat, kuten ilmastonmuutos ja maailmanlaajuinen eriarvoisuus, edellyttävät yhtenäisen yhteiskuntavastuuajattelun kehittymistä. Tulevaisuuden yhteiskuntavastuuajattelu rakentuu yksilötason pohdintaan siitä, miten yhteiskuntavastuuta hahmotetaan ja mikä sitä määrittää.

Yhteiskuntavastuu ymmärretään merkityksien kautta ilmeneväksi käsitteeksi, vaikka tätä näkökulmaa tukevia tutkimustuloksia ei ole laajasti käsitelty. Hyödyntämällä merkityksenluontia yhdistävänä mekanismina, tämä tutkielma syventyy kirjallisuudessa tunnistettuihin yhteiskuntavastuun merkitysten erilaisiin dynamiikkoihin. Tutkielmassa hyödynnetään diskurssianalyysiä tutkimusmenetelmänä, jonka tavoitteena on tunnistaa yhteiskuntavastuun merkityksiä tutkimalla yksityiskohtaisesti suomalaisten kiertotalouden edelläkävijöiden haastattelupuhetta. Keskittymällä kiertotaloustoimijoihin, tutkielma vastaa tarpeeseen perehtyä yhteiskuntavastuun parissa työskentelevään asiantuntijaryhmään, joka kohtaa haasteita sovittaessa yhteen erilaisia yhteiskuntavastuun ajattelutapoja ja jännitteitä.

Yhteiskuntavastuun merkityksiä tutkittiin kiertotaloutta edistävässä sidosryhmätoiminnassa. Tutkimusaineisto koostui CICAT2025-hankkeen 16:sta kiertotaloustoimijan valmiista haastatteluaineistosta, joita tarkasteltiin diskurssianalyysin periaattein. Tutkielma keskittyy kiertotaloustoimijoiden puhetapoihin ja kielenkäyttöön, jotka ovat aina tulkinnallisia ja kontekstisidonnaisia. Kielellinen tulkinta yhdistetään diskurssianalyysissä sosiaalisen toiminnan tarkasteluun, jolloin kielellä on sosiaalista todellisuutta rakentava luonne.

Tutkielman tuloksena tunnistettiin neljä yhteiskuntavastuun diskurssia: yksilökeskeinen, organisaatiokeskeinen, sidosryhmäkeskeinen ja yhteiskuntakeskeinen, joiden merkitykset rakentuivat instrumentaalisesti, relationaalisesti, integratiivisesti ja moraalisesti. Analyysin perusteella yhteiskuntavastuu ilmeni monitasoisena ja -tahoisena, mikä vaikeutti yhtenäisen käsityksen muodostamista, mutta loi sen sijaan kokonaisvaltaisen kuvion limittyvistä yhteiskuntavastuun diskursseista. Limittyneisyys heijastaa kiertotaloustoimijoiden yksilöllisten näkemysten monitahoisuutta, missä tunnistettiin eettisiä, taloudellisia, laillisia ja filantrooppisia elementtejä. Elementtien kautta tarkasteltiin mikä ohjaa yhteiskuntavastuun merkityksenantoa ja millaisia merkityskamppailuja kiertotaloustoimijat kohtaavat. Tutkielman tulokset täydentävät yhteiskuntavastuun tutkimuskeskustelua osoittamalla erilaisten elementtien monimutkaista kietoutumista ja niistä syntyviä jännitteitä. Lisäksi tulokset syventävät yhteiskuntavastuun tutkimuskeskustelua inhimillisemmän ja arvopohjaisemman lähestymistavan kautta, joka huomioi kiertotalouden kontekstissa vähemmälle huomiolle jääneen sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulman.

Avainsanat: yhteiskuntavastuu, sidosryhmäyhteistyö, kiertotalous, diskurssianalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkielman aihealue ja merkitys	1
1.2	Tutkielman tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	5
1.3	Keskeiset käsitteet	6
1.4	Tutkielman toteutus ja eteneminen.....	8
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	11
2.1	Yhteiskuntavastuun tausta ja määrittely.....	11
2.2	Yhteiskuntavastuun tieteellisen tutkimuksen nykytila	13
2.3	Yhteiskuntavastuun paradigmoja	16
2.3.1	Instrumentaalinen paradigma	17
2.3.2	Integratiivinen paradigma.....	19
2.3.3	Moraalinen paradigma.....	20
2.3.4	Relationaalinen paradigma	22
2.4	Yhteiskuntavastuun merkityksellistäminen.....	24
2.4.1	Yksilötason tutkimuksen näkökulmia yhteiskuntavastuuseen	27
2.4.2	Jännitteet yhteiskuntavastuun merkityksenannossa	30
2.5	Yhteiskuntavastuun ja kiertotalouden yhtymäkohtia	31
2.6	Yhteenvedo teoreettisesta viitekehuksesta	33
3	METODOLOGIA	36
3.1	Tutkimusaineiston kuvaus	36
3.2	Diskurssianalyysi laadullisena tutkimusmenetelmänä	38
3.2.1	Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen	40
3.2.2	Diskurssianalyysin periaatteet.....	42
3.3	Analyysin toteutus	44
4	YHTEISKUNTAVASTUUN DISKURSSIT	47
4.1	Yksilökeskeinen diskurssi	48
4.2	Organisaatiokeskeinen diskurssi	51
4.3	Sidosryhmäkeskeinen diskurssi.....	54
4.4	Yhteiskuntakeskeinen diskurssi	56
4.5	Yhteenvedo.....	59
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	63
5.1	Tutkielman tieteellinen merkitys.....	63

5.2	Tutkielman käytännön merkitys	81
5.3	Tutkielman arviointi ja rajoitteet	83
5.4	Jatkotutkimusehdotukset	86
LÄHDELUETTELO		89
LIITE 1, Haastattelurunko		96

KUVIOT

Kuvio 1 Yhteiskuntavastuun pyramidi (Carroll, 1991).....	13
Kuvio 2 Diskurssianalyysin vaiheet	44
Kuvio 3 Kiertotaloustoimijoiden limittyvät yhteiskuntavastuun diskurssit	64

TAULUKOT

Taulukko 1 Aineisto	37
Taulukko 2 Yhteiskuntavastuun diskurssit.....	47

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman aihealue ja merkitys

Yhteiskuntavastuuta pidetään organisaatioiden panoksena kestävän kehityksen edistämiseksi (Bansal & Song, 2017). Se on syntynyt organisaatioiden reaktiona liiketoimintaan kohdistuneisiin vaatimuksiin eri sidosryhmiltä. Nykyään vastuullisuus on yhä tiiviimmin kytköksissä organisaatioiden arvonmuodostukseen, luoden samalla haasteita organisaatioiden strategisille tavoitteille (Tapaninaho, 2022). Yhteiskunnallinen vaikuttavuus toimii tekijänä, joka kannustaa organisaatioita tarkastelemaan ja päivittämään strategioitaan kestävän kehityksen arvojen mukaisesti (Hellström & Parkkonen, 2022). Tämä asettaa kuitenkin haasteen organisaatioille siitä, kuinka löytää tasapaino kestävien liiketoiminnan arvojen välillä samalla kun vastataan yhteiskunnan odotuksiin (Siltaoja, 2009).

Aikaisemmat tutkimukset yhteiskuntavastuusta ovat osoittaneet käsitteen monimuotoisuuden (Maon ym., 2010; Okoye 2009; Dahlsrud, 2008). Yhteiskuntavastuu ilmenee erilaisten organisaatioiden liiketoimintaan ja toimintaympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutuksesta, ja siksi sille on muodostunut vaihtelevia painotuksia ja sitä on tarkasteltu useista eri teoreettisista näkökulmista. Esimerkiksi kiertotaloutta edistävät organisaatiot näkevät yhteiskuntavastuunsa olennaisena osana taloudellista strategiaansa (Hong ym., 2023), kun taas toiset organisaatiot voivat lähestyä sitä sosiaalisena velvoitteena tai ympäristövastuuna (Wood & Logsdon, 2019). Lisäksi yhteiskuntavastuun monimuotoisuus heijastaa organisaatioiden erityisiä arvoja ja liiketoimintastrategioita, mikä on johtanut useisiin, toisistaan jopa perustavanlaatuisesti poikkeaviin määritelmiin yhteiskuntavastuusta (Laine ym., 2021).

Yhteiskuntavastuun käsitteeseen liittyvien lukuisten viitekehysten ja tulkintojen kirjo on synnyttänyt epävarmuutta ja erimielisyyttä tutkimuskirjallisuudessa (Okoye, 2009; Banerjee, 2008). Käsitteestä käydään enemmän hajanaista kuin yhtenäistä tutkimuskeskustelua, mikä on synnyttänyt tarpeen kehittää integroivia lähestymistapoja (Garriga & Melé, 2004). Epävarmuus ja erimielisyys yhteiskuntavastuusta ovat yleisiä myös niiden parissa, jotka työskentelevät vastuullisuuden ja kestävyuden asiantuntijoina

(Brés ym., 2019; Ghadiri ym., 2015). Lisähaasteena on, että käsitteen sisältö ja tulkinta muuttuvat ajan myötä (Bansal & Song, 2017). Siten yhteiskuntavastuun monipuolisuus ja dynaamisuus ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että yhteiskuntavastuun ymmärtämisessä kohdataan haasteita yksilö- ja organisaatiotasolla (Aguinis & Glavas, 2012; Scherer & Palazzo, 2011). Tämän seurauksena tutkijoiden, asiantuntijoiden ja organisaatioiden keskuudessa voi esiintyä erilaisia näkemyksiä ja lähestymistapoja yhteiskuntavastuun käsitteeseen (Taneja, 2011; Okoye, 2009).

Nykyajan haasteelliset ongelmat, kuten ilmastonmuutos, luonnonvarojen liiakäyttö ja maailmanlaajuinen eriarvoisuus, edellyttävät yhtenäisemmän yhteiskuntavastuuajattelun kehittymistä (Murray ym., 2017; Hellström & Parkkonen, 2022). Tarvitaan yhä laajempaa ymmärrystä siitä, miten yhteiskuntavastuuta käsitetään eri toimijoiden keskuudessa ja millaisista elementeistä se koostuu (Shin ym., 2022). Tulevaisuuden yhteiskuntavastuuajattelu rakentuu pohdintaan siitä, millaisia vastuita yksilö- ja organisaatiotasolla on ja miten nämä vastuut määritellään (Hellström & Parkkonen, 2022). Yhteiskuntavastuun käsite voi kattaa vastuun yhteisölle tai määritellylle taholle, jolla on tunnistettava yhteiskunnallinen merkitys (Anttiroiko, 2004). Lisäksi yhteiskuntavastuulla tarkoitetaan sitoumusta tai velvollisuutta, joka on määritetty tai asetettu tietyn tahon toimesta toista tahoja kohtaan koskien tiettyä asiaa tai sisältöä (Siltaoja, 2009). Yhteiskuntavastuun nähdään vahvistavan yksilön kykyä ilmaista itseään ja vaikuttaa asioihin, joissa hän haluaa tuottaa yhä enemmän arvoa (Kujala ym., 2022; Siltaoja, 2009). Lopulta yksilö voi sitouttaa myös muut tärkeisiin tavoitteisiinsa, mikä johtaa yhteisölliseen toimintaan (Hellström & Parkkonen, 2022; Arrigoni, 2019).

Tutkielmassa käsitellään suomalaisen, pohjoismaisen ja kansainvälisen yhteiskuntavastuun tutkimuskirjallisuutta, joiden avulla pyritään tuomaan esiin yhteiskuntavastuun ulottuvuuksia. Aiempi yhteiskuntavastuun tutkimus Suomessa on perustunut tiettyihin kulttuurisiin ja poliittisiin kehityskulkuihin (Olkkonen & Quarshie, 2019), kun taas Yhdysvalloissa on tutkittu liiketoiminnan ja yhteiskunnan suhdetta eettisestä näkökulmasta (Garriga & Melé, 2004). Pohjoismaita pidetään kuitenkin maailmanlaajuisina johtajina yhteiskuntavastuussa alueen institutionaalisten ja kulttuuristen tekijöiden ansiosta (Strand ym., 2015).

Erityisesti pohjoismaissa vallitseva laajalle levinnyt sidosryhmäyhteistyön perinne kannustaa yhteistyöhön liiketoiminnassa, mikä selittää osaltaan alueen johtoasemaa (Hellström & Parkkonen, 2022). Sidoryhmät nähdään aktiivisina osallistujina yhteiskuntavastuun edistämässä (Olkkonen & Quarshie, 2019), jotka koostuvat ryhmistä tai yksilöistä, joilla on vaikutusta organisaatioon tai joihin organisaatio vaikuttaa (Freeman, 1984). Tässä tutkielmassa korostetaan sidosryhmäyhteistyön keskeistä roolia, koska se laajentaa organisaatioiden riippuvuuksia yhteiskuntaan, mikä on olennaista yhteiskuntavastuun kokonaisvaltaisessa ymmärtämisessä (Freeman, 2010).

Aiemmissä tutkimuksissa yhteiskuntavastuuta on tarkasteltu pääasiassa institutionaalista ja organisaatiollista näkökulmista (Gond & Moser 2021; Miller & Fyke 2020). Sen myötä on kasvanut tarve tutkia organisaatioiden sisäisiä ja yksilöllisiä näkemyksiä yhteiskuntavastuusta (Aguinis & Glavas, 2012; 2019). Tässä tutkielmassa tarkastellaan kiertotaloustoimijoiden subjektiivisia käsityksiä yhteiskuntavastuusta kiertotaloutta edistävässä sidosryhmätoiminnassa. Keskittymällä kiertotaloustoimijoihin, tämä tutkielma vastaa Millerin (2023) ja Shin ym. (2022) osoittamaan tarpeeseen tutkia yhteiskuntavastuun parissa työskentelevää asiantuntijaryhmää. Brésin ym. (2019) mukaan asiantuntijaryhmissä yhteiskuntavastuun erilaiset ajattelutavat ja moraaliset erimielisyydet voivat paljastua odotettua suuremmiksi. Lisäksi tutkimuskirjallisuudessa on tunnistettu, että yhteiskuntavastuun parissa toimivat asiantuntijat kohtaavat haasteita asiantuntijuutensa vuoksi sekä organisaatioissaan että laajemmin yhteiskunnassa, joilla voi olla vaikutuksia kykyyn integroida yhteiskuntavastuuta käytännön toiminnassa (Miller, 2023; Miller & Fyke 2020).

Yhteiskuntavastuu ymmärretään merkityksien kautta ilmeneväksi käsitteeksi, vaikka tätä näkökulmaa tukevia tutkimustuloksia ei ole laajalti käsitelty (Gond ym., 2017). Tämä korostaa tarvetta syvällisempään tarkasteluun yhteiskuntavastuun merkityksistä ja kokonaisvaltaisemmasta ymmärtämisestä (Shin ym., 2022). Mitä monimutkaisemmiksi yhteiskuntavastuun kysymykset muodostuvat yksilöiden keskuudessa, sitä vaikeammin myös yhteiskuntavastuun merkitys hahmotetaan (Gond ym., 2017). Tutkielmassa käytetään yhteiskuntavastuun merkityksenantoa yhdistävänä mekanismina, jonka avulla voidaan ymmärtää yhteiskuntavastuun monimuotoista kokonaisuutta (Demers & Gond,

2020) ja tunnistaa, mistä elementeistä yksilöiden yhteiskuntavastuun merkitykset rakentuvat (Aguinis & Glavas, 2019). Tämä tutkielma täydentää nykyistä kirjallisuutta yhteiskuntavastuun merkityksistä, asettaen keskiöön erityisen asiantuntijaryhmän ja korostaen merkityksenluontia yhdistävänä mekanismina yhteiskuntavastuun tutkimuskentällä. Hyödyntämällä merkityksenluontia yhdistävänä mekanismina, tämä tutkielma syvennyy kirjallisuudessa tunnistettuihin yhteiskuntavastuun merkitysten erilaisiin dynamiikkoihin (Miller, 2023; Basu & Palazzo, 2008). Näiden dynamiikkojen on tunnistettu ilmenevän liiketoiminnan ja yhteiskunnan rajapinnoilla, paljastaen muun muassa moraalisia kysymyksiä sekä organisaatio- ja instituutiotason ongelmia (Bansal & Song, 2017).

Tutkielmassa hahmotetaan yhteiskuntavastuuta tunnistamalla diskursseja kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheesta hyödyntäen diskurssianalyysin tutkimusmenetelmää. Diskurssianalyysi mahdollistaa yhteiskuntavastuun monimuotoisuuden analysoimisen kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheessa. Pälli ja Lillqvist (2020) korostavat kielen merkitystä yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkimisessa, sillä kieli tunnistetaan keskeiseksi osaksi yhteiskunnallisia ongelmia ja viestinnän ratkaisevana tekijänä niiden käsittelemisessä. Diskurssianalyysissä kielen rooli ei rajoitu olemassa olevan sosiaalisen todellisuuden heijastamiseen, vaan se aktiivisesti rakentaa ja muokkaa sitä (Pälli ja Lillqvist, 2020). Siksi tässä tutkielmassa kieltä tarkastellaan välineenä, jonka avulla kiertotaloustoimijat hahmottavat yhteiskuntavastuuta ja ilmaisevat ajatuksiaan.

Diskurssianalyysi mahdollistaa kielellisten rakenteiden, sanaston, argumentointitapojen ja vuorovaikutuksen analysoinnin yhteiskunnallisissa keskusteluissa (Pälli ja Lillqvist, 2020). Sen avulla ei ainoastaan hahmoteta yhteiskuntavastuun muotoutumista, vaan myös tunnistetaan sille annettuja merkityksiä. Siten diskurssianalyysin tutkimusmenetelmän avulla tunnistetut diskurssit eivät vain puolustele nykyisiä yhteiskuntavastuun merkityksiä, vaan ne voivat myös muodostaa perustan uusille näkökulmille. Kieli ei ainoastaan välitä viestejä yhteiskunnassa, vaan se myös muokkaa tapaa, jolla yhteiskunnallisia asioita ymmärretään ja niihin reagoidaan (Luodonpää-Manni ym., 2020).

1.2 Tutkielman tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän Pro gradu -tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisia yhteiskuntavastuun diskursseja suomalaisten kiertotalouden edelläkävijöiden haastattelupuheesta voidaan tunnistaa. Tutkielma pyrkii diskurssianalyysin tutkimusmenetelmän avulla selvittämään, millaisia merkityksiä kiertotaloustoimijat antavat yhteiskuntavastuulle. Diskurssien avulla tämä tutkielma syventyy tarkastelemaan yhteiskuntavastuuseen liittyviä elementtejä ja merkityksiä. Lisäksi diskursseilla hahmotetaan yhteiskuntavastuun kokonaisuutta kiertotalouden sidosryhmäyhteistyössä.

Tutkielman pääasiallisena tavoitteena on tutkia kiertotaloustoimijoiden haastattelupuhetta ja tunnistaa siitä diskursseja, jotka antavat yhteiskuntavastuulle merkityksiä. Tämä tutkielma vastaa seuraavaan tutkimuskysymykseen:

Millaisia merkityksiä yhteiskuntavastuulle annetaan kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheessa ja millaiset diskurssit jäsentävät niitä?

Tutkimuskysymykseen vastaamalla pyritään lisäämään ymmärrystä siitä, miten kiertotaloustoimijat käsittävät yhteiskuntavastuuta sekä miten erilaiset diskurssit jäsentävät yhteiskuntavastuun merkityksiä. Yhteiskuntavastuun merkitykset selviävät tarkastelemalla kiertotaloustoimijoiden kielenkäyttöä ja puhetapoja, joilla he ilmaisevat ja sanallistavat yhteiskuntavastuuta sidosryhmäyhteistyössä. Ensimmäisenä tarkastelun kohteena on kielen käyttökonteksti, eli kiertotalouden sidosryhmäyhteistyö, koska yhteiskuntavastuuta ei voi ymmärtää irrallaan suhteista ja ympäristöstä, vaan sen merkitys rakentuu suhteessa erilaisiin tilanteisiin ja konteksteihin (Bansal & Song, 2017; Schultz & Wehmeier, 2010). Tällöin kieleen kiinnitetään huomiota siitä näkökulmasta, miten kiertotaloustoimijat kuvaavat todellista tilannetta (Pälli & Lillqvist, 2020). Toisena tarkastelun kohteena ovat kiertotaloustoimijoiden käyttämät puhetaavat siitä, millaisia vastuita kiertotaloustoimijoilla on, ja miten näitä vastuita määritellään. Erilaisten kielellisten ilmaisujen lisäksi analyysissä kiinnitetään huomioita haastattelupuheesta havaittuihin diskurssien jännitteisiin.

Diskursiivisessa tutkimuksessa yhdistyy ja yhdistetään niin kiertotaloustoimijoiden kielenkäytön mikrotaso kuin laajemmin yhteiskuntavastuun makrotaso, koska kielenkäyttö ja sen ilmaisu nähdään osana laajempaa aika- ja tilannejatkumoa (Pälli & Lillqvist, 2020). Tämä mahdollistaa yksilöiden käsitysten yleistämisen heidän omasta kiertotalouden toimintaympäristöstään laajemmalle yhteiskuntavastuun kentälle (Shin ym., 2022). Vaikka kiertotaloustoimijoiden haastattelupuhetta analysoidaan siitä näkökulmasta, millaisia merkityksiä ja puhetapoja ne ilmentävät, löydöksiä ei tulkita suhteessa kiertotaloustoimijan rooliin tai asemaan organisaatiossa. Tämä rajaus auttaa hahmottamaan, millaisia ajattelutapoja kiertotaloustoimijat välittävät puheessaan, keskittyen erityisesti heidän yksilöllisiin näkemyksiinsä ja arvostuksiinsa roolin tai aseman sijaan.

Tutkimuskysymykseen vastaamiseksi on perehdytty yhteiskuntavastuuta käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen. Tässä tutkielmassa kuitenkin oleellista on se, millaisia yhteiskuntavastuun merkityksiä voidaan kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheesta tunnistaa. Siksi tutkielman analyysi on tehty aineistolähtöisesti, jossa teoria on toiminut tukena luotettavien johtopäätösten muodostamisessa. Tutkielma tuo panoksen johtamisen ja talouden tutkimuskentälle syventymällä yhteiskuntavastuun merkitysten tarkasteluun kiertotalouden sidosryhmäyhteistyössä laadullisesti ja yksityiskohtaisesti. Tutkielmassa ei keskitytä ainoastaan yhteiskuntavastuun ideologiaan, kuten valtavirran tutkimuksessa usein tehdään, vaan keskiössä ovat yhteiskuntavastuun tilanteellisesti muotoutuneet merkitykset. Diskurssianalyysin perusoletuksen mukaan yhteiskuntavastuulle annetut merkitykset määrittelevät kiertotaloustoimijoiden ajattelutapoja osana yhteiskuntaa (Pälli & Lillqvist, 2020). Näin ollen yhteiskuntavastuun merkitysten tutkiminen lisää myös yhteiskunnallista ymmärrystä kohdeilmioistä, jota aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa on usein tarkasteltu organisaation intressien kautta (Banerjee, 2008).

1.3 Keskeiset käsitteet

Yhteiskuntavastuu, jota tässä tutkielmassa kutsutaan myös vastuullisuudeksi, määritellään organisaatioiden velvollisuudeksi käyttää resurssejaan yhteiskunnan hyödyksi (Crowther

& Seif, 2021). Yhteiskuntavastuuta toteutetaan sitoutuneena yhteiskunnan jäsenenä (Garriga & Melé, 2004), huomioimalla yhteiskunnan laajasti kokonaisuutena (Carroll, 2016) ja edistämällä yhteiskunnan hyvinvointia riippumatta omista suorista hyödyistä (Matten & Moon, 2008). Yhteiskuntavastuu kattaa yleisemmin kolme osa-aluetta, jotka ovat taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen vastuu (mm. Garriga & Melé, 2004). Tässä tutkielmassa yhteiskuntavastuuta käsitetään pääosin Carrollin (1991) luoman pyramidimallin mukaisesti taloudellisen, laillisen, eettisen ja filantrooppisen tason kautta. Tutkielmassa vastuullisuus ja yhteiskuntavastuu rinnastetaan sisällöllisesti keskenään, sillä tieteenalan sisäinen keskustelu ei tunnista eroa käsitteiden välillä (Dahlsrud, 2008).

Sidosryhmäyhteistyö on yhteiskuntavastuun ytimessä ja sitä on perinteisesti tarkasteltu sidosryhmäteorian näkökulmasta (Kujala ym., 2022; Tapaninaho & Heikkinen, 2022). Sidosryhmäyhteistyö on nähty keinona yhdistää etiikka ja moraalit liiketoimintaan (Kujala ym., 2022; Freeman, 2010), mikä edistää kestävästä kehityksestä yhteisen arvonluonnin kautta (Tapaninaho & Heikkinen, 2022; Freudenreich ym., 2020). Sidosryhmäyhteistyö kattaa laajan valikoiman toimia yksilöiden ja ryhmien välillä, jotka voivat joko vaikuttaa organisaation toimintaan tai joihin organisaation toiminta vaikuttaa (Freeman, 1984). Kujala ym. (2022) määrittelevät sidosryhmäyhteistyön pyrkimyksiksi, toiminnaksi ja sidosryhmäsuhteiden moraaliksiksi, strategisiksi ja/tai käytännön vaikutuksiksi. Toisin sanoen sidosryhmäyhteistyö käsittää erilaisia prosesseja, käytäntöjä ja strategioita, joiden tavoitteena on luoda ja ylläpitää organisaatioiden sidosryhmäsuhteita sekä ottaa huomioon kaikkien sidosryhmien tarpeet ja odotukset (Kujala ym., 2022; Mitchell ym., 2022).

Kiertotalous määritellään vastakohtaksi lineaariselle talousmallille, jossa tavoitteena on tuotteiden elinkaaren pidentäminen, luonnonvarojen käytön vähentäminen sekä materiaali-, ravinne- sekä energiakierron sulkeminen siten, että hukan määrä minimoidaan (CICAT2025, 2023b; Sjöstedt, 2018.) Nykyisessä lineaaritaloudessa luonnonvaroja käytetään usein kertaluontoisesti, minkä seurauksena käytetyt materiaalit päätyvät hyödyntämättömiksi ja käyttökelvottomiksi jätteiksi. Kiertotalouden tavoitteena on pitää nämä tuotteet, materiaalit ja resurssit talouden käytössä mahdollisimman pitkään (Kirchherr ym. 2017; EMF, 2013.) Kiertotaloudessa omistamisen sijaan keskitytään

palveluiden käyttämiseen, kuten jakamiseen, vuokraamiseen ja kierrättämiseen. Siten kiertotaloudessa pyritään hyödyntämään tuotteita ja materiaaleja mahdollisimman tehokkaasti ja pitkään, jotta niiden arvo säilyy yhteiskunnassa. Kiertotalous ei ole riippuvainen luonnonvarojen kulutuksesta talouskasvun saavuttamiseksi. (EMF, 2019: Sjöstedt, 2018.)

1.4 Tutkielman toteutus ja eteneminen

Tämä Pro gradu -tutkielma käynnistyi tutkijan kiinnostuksesta yhteiskuntavastuun ja velvollisuuden aihepiiriin kiertotalouden kontekstissa. Prosessi sai alkunsa laajalla kirjallisuuden kartoituksella, jonka tarkoituksena oli paikantaa tutkimusaukot yhteiskuntavastuun tutkimuskentältä. Kirjallisuuskatsauksen pohjalta tutkielman aihe konkretisoitui yhteiskuntavastuuksi.

Artikkelianalyysin aikana kävi ilmi, että yhteiskuntavastuuta koskeva tutkimuskeskustelu on hyvin laaja, monitahoinen ja ulottuu tuoreimmassa tutkimuksissa moniin tieteenaloihin. Yhteiskuntavastuu on olennainen aihe paitsi kauppatieteiden piirissä myös sosiaalitieteiden ja ympäristötieteiden tutkimuksessa. Yleisesti kauppatieteiden sisällä yhteiskuntavastuuta on tutkittu pääosin johtamisen ja talouden näkökulmasta (Dahlsrud, 2008), mutta kasvavassa määrin myös markkinoinnin ja rahoituksen oppiaineissa (Banerjee, 2008). Tässä tutkielmassa yhteiskuntavastuuta ja sen merkitystä käsitellään kauppatieteiden näkökulmasta, joskin näkökulmia on vahvistettu hyödyntämällä yhteiskuntatieteiden tutkimuskirjallisuutta.

Tutkielman tavoitteena on syventyä kiertotaloustoimijoiden puheesta analysoituihin yhteiskuntavastuun merkityksiin, joten diskurssianalyysi laadullisena tutkimusmenetelmänä oli selkeä valinta. Tässä tutkielmassa pyritään selvittämään kiertotaloustoimijoiden näkemyksiä, minkä vuoksi analyysi suoritettiin aineistolähtöisesti. Alkuperäiset tutkimuskysymykset kuuluivat: ”Millä tavoin kiertotaloustoimijat käsittävät yhteiskuntavastuun omassa toiminnassaan” sekä ”Millaisia merkityksiä yhteiskuntavastuusta puheessa rakennetaan ja millaiset diskurssit jäsentävät

niitä?”. Aineistolähtöiselle analyysille ominaisen analyysivaiheen rajaamisen ja tutkijan oppimisprosessin myötä ensimmäinen tutkimuskysymys päätettiin lopulta jättää pois.

Tutkielman tuloksena hahmottuu neljä yhteiskuntavastuun diskurssia, jotka havainnollistavat tunnistettuja puhetapoja yhteiskuntavastuun merkityksistä kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheessa. Limittyvien yhteiskuntavastuun diskurssien pohjalta pohditaan tutkielman tieteellistä ja käytännön merkitystä kiertotalouden sidosryhmätoiminnassa.

Tutkielma koostuu viidestä pääluvusta, joista jokainen on jaettu alalukuihin. Tutkielma käynnistyy johdantoluvulla, jossa esitellään tutkielman aihealue ja merkitys. Tutkielman tarkoituksena on diskurssianalyttisesti selvittää yhteiskuntavastuun merkityksiä kiertotalouden sidosryhmätoiminnassa. Tämän saavuttamiseksi johdantoluvussa esitellään tutkielman tavoitteet ja tutkimuskysymys. Luvun lopussa määritellään tutkielman keskeiset käsitteet.

Toisessa luvussa perehdytään aiempaan yhteiskuntavastuun tutkimukseen ja kirjallisuuteen. Painopiste on aikaisemman tutkimuskirjallisuuden erilaisissa näkökulmissa, joista yhteiskuntavastuun käsitettä on aikaisemmin lähestytty. Tarkoituksena on hahmottaa, miten yhteiskuntavastuun tausta ja merkitykset ovat kehittyneet sekä kuinka erilaiset tutkimusasetelmat, kuten organisaatioiden ja työntekijöiden näkökulmat, ovat muovanneet yhteiskuntavastuun käsitteellistä kehitystä. Luvussa tuodaan esiin myös yhteiskuntavastuun merkityksellistämisen näkökulma, joka pohjustaa seuraavaa lukua.

Kolmannessa luvussa esitellään tutkielman laadullisen tutkimusmenetelmän eli diskurssianalyysin toteutus. Luvun alussa kuvataan valmis tutkimusaineisto ja perustellaan valittu tutkimusmenetelmä. Tämän jälkeen selitetään diskurssianalyysin perusteita ja niiden soveltamista tutkimusasetelmaan. Viimeisessä alaluvussa havainnollistetaan tutkielman analyysiprosessi kuvaamalla diskurssianalyysin toteutus mahdollisimman selkeästi aineiston tarkastelusta tulosten jäsentämiseen asti.

Neljännessä luvussa esitellään diskurssianalyysin tuloksena syntyneitä neljää yhteiskuntavastuun diskurssia. Diskurssit analysoidaan yksityiskohtaisesti hyödyntäen suoria lainauksia kiertotaloustoimijoiden erilaisten puhetapojen ja kielenkäytön havainnollistamiseksi. Suorilla lainauksilla tuetaan myös tulosten läpinäkyvyyttä. Luvun lopussa yhteiskuntavastuun diskursseista luodaan synteesi, jossa tarkastellaan tunnistettujen diskurssien jännitteitä sekä pohditaan niiden merkityksiä.

Tutkielman viimeisessä eli viidennessä luvussa esitellään diskurssianalyysin johtopäätökset ja pohditaan niiden merkitystä tutkimusasetelman kannalta. Johtopäätöksissä kiteytetään tutkielman tieteellinen ja käytännön merkitys. Lisäksi suoritetaan tutkielman arviointi ja käsitellään jatkotutkimusmahdollisuuksia. Tutkielman lopussa on luettelo käytetyistä lähteistä, tarjoten lukijalle mahdollisuuden syventää tietämystään tutkielman taustalla olevasta laajasta kirjallisuudesta.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Yhteiskuntavastuun tausta ja määrittely

Yhteiskuntavastuun käsitteen määrittely ja sen merkitys vaihtelevat sekä kirjallisuudessa että liike-elämässä. Sen historia on muovannut sitä eri suuntiin, joten on perusteltua tarkastella sen kehitystä taaksepäin. Yhteiskuntavastuun tutkimusta on tehty 1950-luvulta lähtien (Olkkonen & Quarshie, 2019), kun Howard Bowenin teos "The Social Responsibilities of Businessmen" asetti kysymyksen, millaisia velvollisuuksia liikemiehillä on yhteiskunnan tavoitteiden ja arvojen näkökulmasta. Tätä teosta pidetään usein modernin yhteiskuntavastuun alkuunpanijana. (Bowen ym., 2013; Carroll, 1999.) Yleisesti 1950-luvulta levinnyt tietoisuus yhteiskuntavastuusta kasvoi organisaatioissa merkittävästi taloudellisen suorituskyvyn maksimoinnin ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen näkökulmasta (Jiang, 2021).

Kuitenkin jo 1960- ja 1970-luvuilla muun muassa Keith Davisin korostama sosiaalisen vastuun ja liiketoiminnan välinen suhde aloitti keskustelun siitä, kuinka yritysten vastuut ulottuvat lakien määräämän vastuun yli. Davisin mukaan yhteiskuntavastuu koskee niitä päätöksiä ja toimia, jotka eivät ole pelkästään yrityksen välittömän taloudellisen edun mukaisia. (Carroll, 1999.) Yleisesti yhteiskuntavastuu nähtiin organisaatioiden tasapainoiluna erilaisten etujen ja sidosryhmien välillä (Jiang, 2021). Siirryttäessä 1970-luvulle yhteiskuntavastuu muotoutui lähemmäksi liiketoiminnan etiikkaa ja sen merkitys muuttui taloudellisten vaikutusten lisäksi yhteiskunnallisiksi vaikutuksiksi. Näitä muutoksia ajoivat monet tekijät, kuten talouskriisit, monikansalliset yritykset ja ilmastonmuutos (Crane & Matten, 2016). Sen myötä monet liiketalouden tutkijat alkoivat nähdä organisaatiot osana suurempia makrotason järjestelmiä (Bansal & Song, 2017).

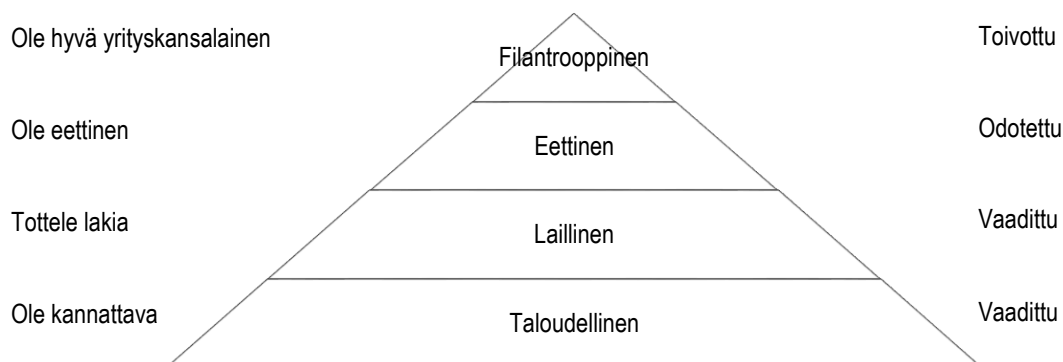
1970-luvun kirjallisuus toi yhteiskuntavastuun ja liiketoiminnan lähemmäksi toisiaan. Merkittävä kriitikko Milton Friedman nousi julkisuuteen, johon vielä nykypäivänkin yhteiskuntavastuun keskusteluissa viitataan. Friedmanin näkemyksen mukaan yrityksen pääasiallinen vastuu yhteiskuntaa kohtaan on tuottaa omistajilleen mahdollisimman suurta voittoa, samalla kun noudatetaan liiketoiminnan ja yhteiskunnan keskeisiä lakeja ja sääntöjä. Friedmanin mukaan yhteiskuntavastuullisia toimia tulisi toteuttaa ainoastaan,

mikäli niistä koituu yritykselle taloudellista hyötyä. Yhteiskuntavastuun toiminnan katsottiin vievän huomion pois yrityksen keskeisimmästä tavoitteesta eli voittojen tavoittelusta. (Jiang, 2021.) Toisin kuin friedmanilaisessa näkemyksessä, 1970-luvulta 1990-luvulle asti yhteiskuntavastuun käsitys laajeni kohti yhteiskunnan hyvinvoinnin tarkastelua. Yhteiskuntavastuun velvoite kohdistui näin ollen koko yhteiskuntaan eikä vain omistajien intresseihin. 1990-luvulla liiketoiminnan etiikka, kansainväliset yhteiskunnalliset kysymykset ja organisaatioiden yhteiskunnallinen suorituskyky nousivat entistä enemmän esiin. (Carroll, 1999.)

Yhteiskuntavastuun tutkimuskeskustelun vakiinnutettua asemansa, huomio on kohdistunut sen moninasiin tulkintoihin (Dahlsrud, 2008). Nykyään keskustelu on painottunut enemmän yhteiskuntavastuun sisältöön kuin kysymykseen siitä, onko yhteiskuntavastuu tarpeellista (Miller, 2023; Carroll, 2016). Yhteiskuntavastuun määritelmiä on runsaasti, mutta monet yleisesti käytetyt määritelmät perustuvat Elkingtonin (1994) kehittämään kolmoistilinpäätöskehukseen, joka jakaa yhteiskuntavastuun kolmeen osa-alueeseen: taloudelliseen, ympäristö- ja sosiaaliseen vastuuseen. Dahlsrudin (2008) analyysi 37:stä yhteiskuntavastuun määritelmästä paljastaa, että yhteiskuntavastuun määritelmät sisälsivät jopa viisi eri ulottuvuutta: vapaaehtoisuus, taloudellinen, sosiaalinen sekä sidosryhmiin ja ympäristöön liittyvä vastuullisuus.

Tieteellisissä artikkeleissa yhteiskuntavastuusta usein hyödynnetään yhdysvaltalaisen Archie B. Carrollin (1991) luomaa mallia yhteiskuntavastuusta. Carroll (1991) esittää yhteiskuntavastuun pyramidin, joka sisältää neljä eri tasoa: taloudellinen, laillinen, eettinen ja filantrooppinen vastuu (kuvio 1.). Pyramidin alimmalla tasolla on taloudellinen vastuu, joka muodostaa perustan eli organisaation taloudellisen kannattavuuden. Seuraava laillinen taso perustuu oikeudelliseen vastuuseen, joka edellyttää lain noudattamista. Eettinen vastuu tarkoittaa yrityksen toimintaa moraalinormien mukaisesti, jotka ylittävät pelkät lailliset vaatimukset ja heijastavat sidosryhmien muuttuvia odotuksia. Filantrooppinen vastuu muodostaa pyramidin huipun ja perustuu yhteiskunnan odotukseen hyvästä yrityskansalaisuudesta. Pyramidissa muiden vastuun tasojen rakentuminen on mahdotonta ilman taloudellista vastuuta.

Lisäksi on tärkeää huomata, että filantrooppinen vastuu on vapaaehtoista, kun taas muut vastuun tasot ovat välttämättömiä. (Carroll, 1991.)

Kuvio 1 Yhteiskuntavastuun pyramidi (Carroll, 1991)

Vaikka yhteiskuntavastuun pyramidi esittelee eri vastuullisuuden osa-alueet erillisinä, niitä on todellisessa liiketoiminnassa tarkoitus käsitellä tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään. Vastuut voivat osittain limittyä ja eri vastuutasojen välille voi syntyä ristiriitaisia näkemyksiä, jotka aiheuttavat jännitteitä. Taloudellisen voiton tavoittelun ja yhteiskunnan intressien vastakkainasettelu nähdään kuitenkin yhteiskuntavastuun ja sidosryhmien näkökulmasta tarpeettomana. Tästä näkökulmasta taloudellisen vastuun ja muiden vastuiden välille syntyvä jännite on osa liiketoiminnan todellisuutta. Pyramidin pyrkimyksenä on hahmottaa yhteiskuntavastuuta yhtenäisenä kokonaisuutena ja auttaa organisaatioita päätöksenteossa. (Carroll, 1991.)

2.2 Yhteiskuntavastuun tieteellisen tutkimuksen nykytila

Yhteiskuntavastuulla viitataan nykypäivänä niin johtamiskäytäntöihin kuin tutkimusalaan organisaatioiden ja yhteiskunnan vuorovaikutuksesta. Kansainvälisesti yhteiskuntavastuun tutkimusalan kehitystä ovat edistäneet keskustelut niin taloudellisista vaikutuksista (Laine ym., 2021; Bansal & Song 2017; Banerjee, 2008), sidosryhmäyhteistyöstä (Kujala ym., 2022, Freudenreich ym., 2020; Freeman, 1984), eettisistä periaatteista (Arrigoni, 2019; Crane & Matten, 2016), kuin monikansallisten organisaatioiden harjoittamasta yrityskansalaisuudesta (Crowther & Seif, 2021,

Olkkonen & Quarshie, 2019). Nämä keskustelut ovat laajentaneet yhteiskuntavastuun käsitettä kattamaan erilaisia johtamisen ja organisaatioiden käytäntöjä, politiikkoja ja prosesseja (Taneja ym., 2011). Tästä seurauksena yhteiskuntavastuun tutkimusalasta on kasvanut monitieteinen tutkimuskenttä, joka ammentaa niin taloustieteen, filosofian, politiikan, sosiologian ja historian tieteenaloista. Alan tutkijat näkevät käsitteen monitieteisen luonteen niin vahvuutena kuin heikkoutena. (Wood & Logsdon, 2019.) Vahvuudeksi katsotaan sen kyky ylläpitää käsitysten monimuotoisuutta, mikä mahdollistaa uusien käsitteiden, kuten poliittisen yhteiskuntavastuun, syntymisen (Scherer & Palazzo, 2011). Heikkoutena kuitenkin monitieteisyys aiheuttaa turhautumista tutkijoiden keskuudessa, jotka toivoisivat yhtenäisiä määritelmiä helpottamaan kvantitatiivista tutkimusta (Dahlsrud, 2008). Uusien käsitteiden jatkuvassa kasvussa yhteiskuntavastuun selkeän määritelmän ylläpitäminen on käynyt haasteelliseksi (Wood & Logsdon, 2019).

Tieteelliset ponnistelut yhteiskuntavastuun ilmiön monimutkaisuuden ymmärtämiseksi ovat paljolti keskittyneet talouden ja liiketoiminnan tutkimuskentän rajapintoihin (Garriga & Melé, 2004). Perinteiset yhteiskuntavastuun käsitykset rajoittuvat organisaation oman toiminnan taloudelliseen hyvinvointiin ja osakkeenomistajien voitontavoitteluun (Bowen ym., 2013), vaikka käsite voisi tarjota organisaatioille olennaisen välineen oman toiminnan vaikutusten arvioimiseen laajemmin ympäröivään yhteiskuntaan (Miller & Fyke, 2020). Yhteiskuntavastuun tutkijat arvostelevat omistajälhtöisten periaatteiden amoraalista asennetta, joka luo maailmankuvaa, missä johtajat eivät tunnusta moraalista vastuutaan laajasti erilaisia sidosryhmiä kohtaan, joihin heidän toimintansa vaikuttaa (Moon & Matten, 2008). Yhteiskuntavastuun normatiivisten määräysten tarkempi huomioiminen ja omistajälhtöisten järjestelmäperspektiivien syventäminen mahdollistavat organisaatioille ja niiden johtajille uusia näkökulmia yhteiskunnan huomioimiseksi (Bansal & Song, 2017).

Pohjoismaisten tutkijoiden keskuudessa yhteiskuntavastuun tutkimukset ovat puolestaan pohjautuneet sidosryhmäajatteluun (Olkkonen & Quarshie, 2019). Sen pohjalta tutkimusala on käsitellyt paljon luottamuksen, oikeuksien, velvollisuuksien ja päätöksenteon kysymyksiä, joiden kautta yhteiskuntavastuu näyttäytyy eturintamassa

pyrkimyksenä vastuulliseen ja eettiseen toimintaan erilaisten sidosryhmien silmissä (Kujala ym. 2022; Miller & Fyke, 2020). Viime vuosikymmeninä yhteiskuntavastuu on vakiintunut moraaliseksi ja normatiiviseksi velvollisuudeksi, jonka organisaatiot voivat ottaa vapaaehtoisesti hoitaakseen (Laine ym., 2021). Vapaaehtoisuus on kuitenkin johtanut epäselviin käsityksiin esimerkiksi siitä, kuinka laajalle yhteiskuntavastuu ulottuu (Laine ym., 2021) tai kuinka varmistaa yhteiskuntavastuun läpinäkyvyys (Sendlhofer & Tolstoy, 2022). Yhteiskuntavastuun ymmärtäminen edellyttää siis tarkempaa tutkimusta siitä, millä perusteilla organisaatioiden tulisi, tai ei tulisi, ylittää lain vaatimukset vastatakseen yhteiskuntavastuun kysymyksiin. Yhteiskuntavastuun läpinäkyvyys syntyy sisäisistä tai ulkoisista motivaatiotekijöistä, jotka saavat organisaation toimimaan hyveellisesti tai velvollisuudesta käsin (Sendlhofer & Tolstoy, 2022).

Yhteiskuntavastuuta on käsitelty kansainvälisessä kirjallisuudessa vastauksena monenlaisiin modernin liiketoiminnan haasteisiin. Sen perustaa rakennetaan usein yhtenäiselle ymmärrykselle liiketoiminnan ja yhteiskunnan välisestä suhteesta. Yhteiskuntavastuun tutkimuskirjallisuus alkoi normatiivisesta suunnasta, joka käytti eettisiä ja normatiivisia hyvinvointitalouden käsitteitä teollisen aikakauden aikana, jolloin vapaata markkinataloutta kyseenalaistettiin ilman rajoituksia. (Bansal & Song, 2017.) Tänä päivänä organisaatioiden yhteiskuntavastuu käsittää yksimielisesti sosiaaliset, ympäristölliset, eettiset, kuluttaja- ja ihmisoikeuskysymykset voimassa olevan lainsäädännön lisäksi (Carroll, 2016). Vastuullinen toiminta nähdään edistävän kestävästä kasvua, avaavan uusia mahdollisuuksia markkinoilla ja luovan pitkäaikaista arvoa osakkeenomistajille. Tämä muutos heijastaa sitä, kuinka yhteiskuntavastuuta pidetään välttämättömänä tekijänä kestävästä liiketoiminnan tukemisessa (Latif & Saijjad, 2018). Lisäksi vuonna 2015 asetetut YK:n kestävästä kehityksen tavoitteet, jotka kattavat ympäristön, ilmastonmuutoksen, hyvinvoinnin, koulutuksen, tasa-arvon ja talouden, määrittävät jokaiselle YK:n jäsenvaltiolle tavoitteet, joihin yhteiskuntavastuulla ohjataan (Olkkonen & Quarshie, 2019).

Tässä tutkielmassa yhteiskuntavastuuta lähestytään Bansalin ja Songin (2017) ehdotuksen mukaan paradoksimperspektiivistä, joka pureutuu liiketoiminnan ja yhteiskunnan sovittamiseen liittyviin sisäisiin jännitteisiin ja kompromisseihin. Ghadirin

ym. (2015) mukaan jännitteitä pyritään hallitsemaan osoittamalla myönteisiä yhteyksiä yhteiskuntavastuun ja kannattavuuden välillä. Myös monitieteiset jännitteet ovat tulleet selkeämmiksi, kun yhteiskuntavastuun tutkimus siirtyy vallitsevasta makrotason analyysistä mikrotason analyysiin (Aguinis & Glavas, 2012; Matten & Moon, 2008). Monitieteiset jännitteet viittaavat ristiriitoihin tai haasteisiin, joita syntyy yhdistäessä eri tieteenalojen teorioita tai näkökulmia. Tämän seurauksena jännitteitä on ilmennyt yhteiskuntavastuun tutkimuskentällä, kun eri tieteenalat ovat tarjonneet erilaisia selityksiä tai tulkitsemistapoja sen käsittämiseksi (Dahlsrud, 2008.). Lopulta yhteiskuntavastuulla tähdätään yhteiseen hyvään (Crane & Matten, 2016). Bansalin ja Songin (2017) mukaan keskenään ristiriitaiset, mutta samanaikaisesti toisiinsa liittyvät elementit voivat olla olemassa samanaikaisesti ja pysyä voimassa ajan mittaan. Seuraavan luvun yhteiskuntavastuun paradigmat auttavat hahmottamaan teoreettista ja metodologista yhteiskuntavastuun monimuotoisuutta.

2.3 Yhteiskuntavastuun paradigmoja

Yhteiskuntavastuuta selittävien teorioiden haasteena ilmenee erilaisten lähestymistapojen monimuotoisuus sekä itse käsitteen monitulkintaisuus. Ajan myötä yhteiskuntavastuu on saanut erilaisia painotuksia ja sitä on tarkasteltu useista eri teoreettisista näkökulmista. Tämän seurauksena käsitettä on määritelty monin eri tavoin, eikä sille ole vakiintunutta, universaalisti hyväksyttyä määritelmää (Maon ym., 2010; Okoye 2009). Tässä tutkielmassa yhteiskuntavastuuta pidetään laajana käsitteenä, jonka alle kuuluu pyrkimys etiikan juurruttamiseen liike-elämässä (Carroll, 2016).

Tutkielmassa yhteiskuntavastuu liitetään vastuun ottamiseen ja kantamiseen (Freeman, 1984) korostaen velvollisuudentuntoa, huolellisuutta ja rehellisyyttä yksilöiden ja yhteisöjen yhteiskunnallisessa toiminnassa (Laine ym., 2021). Yhteiskuntavastuun epämääräisyys kasvaa erityisesti kirjallisuudessa tunnistetuin tavoin, kun vastuun määrittäjänä toimii laajempi yhteisö ja vastuun määrittäjinä toimivat yksilöt ja yhteisöt (Laine ym., 2021). Koska yhteiskuntavastuun määrittelyvalta muuttuu sen mukaan, millä tavoin sitä lähestytään (Hellström & Parkkonen, 2022), tutkielmassa teorioita lähestytään aihepiireittäin.

Seuraavissa alaluvuissa yhteiskuntavastuun kirjallisuus on jaettu neljään ulottuvuuteen, joita kutsutaan yhteiskuntavastuun paradigmoiksi. Nämä paradigmat edustavat erilaisia teoreettisia lähestymistapoja, joiden avulla voidaan jaotella yhteiskuntavastuuta selittäviä teorioita. Paradigmat nähdään ohjaavana voimana, jotka muovaavat yhteiskuntavastuun merkityksiä. Näin ollen yhteiskuntavastuun paradigmat tarjoavat rakenteen tämän tutkielman teoreettiselle viitekehykselle ja luovat perustan yhteiskuntavastuun monitahoisen merkityksen ymmärtämiselle.

2.3.1 Instrumentaalinen paradigma

Monet johtamisen ja talouden tutkimuskentän lähestymistavat yhteiskuntavastuuseen ovat instrumentaalisia luonteeltaan (Scherer & Palazzo, 2011; Garriga & Melé, 2004). Yhteiskuntavastuun instrumentaalisuus ilmenee siinä, että yhteiskuntavastuun kautta pyritään saavuttamaan tietynlaisia päämääriä. Instrumentaalinen näkemys keskittyy organisaatioiden ja yhteiskunnan väliseen vuorovaikutukseen vain talouden näkökulmasta (Tapaninaho, 2022; Garriga & Melé, 2004). Tutkijat ovat huolissaan tästä, sillä instrumentaalinen näkökulma usein aliarvioi liiketoiminnan ja yhteiskunnan (Bansal & Song, 2017) sekä taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristöjärjestelmien välisiä jännitteitä (Hahn ym., 2015).

Instrumentaalinen paradigma korostaa varallisuuden luomista ja kilpailuedun saavuttamisesta yhteiskuntavastuun avulla (Garriga & Melé, 2004), jolloin se saa vaikutteita sekä talousteoriasta että sidosryhmäteoriasta (Scherer & Palazzo, 2011). Talousteoria nojaa markkinatalousmalliin (Bowen ym., 2013; Richter, 2010), jonka mukaan organisaation keskeisenä velvollisuutena on ensisijaisesti omistajien voiton maksimointi ja tehokas vastaaminen markkinoiden kulutustarpeisiin lakien ja sopimusten mukaisesti (Bowen ym., 2013). Sidoryhmäteorian mukaan organisaation keskeisenä velvoitteena on toimia sidosryhmien etujen mukaisesti. Teoria lähtee siitä oletuksesta, että liiketoiminta ei voi olla kestävää ilman vahvoja sidosryhmäsuhteita. (Freeman, 1984.)

Sidosryhmäteoria laajentaa yrityksestä ja omistajakeskeisyydestä peräisin olevaa kapeaa taloudellista näkemystä näkemällä liiketoiminnan monen sidosryhmän näkökulmasta (Carroll, 2016). Tässä lähestymistavassa arvonluonti sisältää monipuolista arvoa kaikille sidosryhmille, mukaan lukien osakkeenomistajat (Tapaninaho, 2022; Strand ym., 2015). Vaikka Mitchell ym. (1997) korostavat päätöksenteossa sidosryhmien huomioimista vain siinä määrin, kuin ne ovat vaikutusvaltaisia ja kykenevät vaikuttamaan yrityksen voittoon, tuoreimpien tutkimusten mukaan omistajalähtöistä voiton maksimointia ei välttämättä nähdä ristiriidassa sidosryhmien etujen tyydyttämisen kanssa. Päinvastoin se saattaa pikemminkin asettaa perinteisen näkemyksen haasteiden eteen (Schormair & Gilbert, 2021). Sidosryhmät nähdään toimijoina, joilla on odotuksia ja vaatimuksia organisaatiota kohtaan (Freeman, 1984), mutta myös osapuolina, joiden kanssa tehdään yhteistyötä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi (Tapaninaho, 2022; Blomberg ym., 2021).

Sidosryhmäyhteistyön instrumentaalisuus tulee ilmi sidosryhmien aktiivisessa osallistamisessa (Kujala ym., 2022). Sidosryhmien osallistaminen perustuu liiketoiminnan arvonluomiseen, vastavuoroiseen taloudelliseen hyötyyn, resurssien tarjoamiseen sekä yrityksen taloudelliseen ja rahoitukseen suorituskykyyn. Tutkimukset ovat vahvistaneet sidosryhmien arvonluonnin merkityksen yhteiskuntavastuussa, ja siksi se liitetään instrumentaaliseen paradigmaan. Instrumentaalisesta näkökulmasta organisaation keskeinen vastuu nähdään arvon tuottamisena yhteiskunnalle. (Tapaninaho, 2022.)

Instrumentaalisissa teorioissa korostetaan yhteiskuntavastuun poliittisia ja institutionaalisia näkökulmia (Mitra & Buzzanell, 2017; Scherer & Palazzo, 2011; Garriga & Melé 2004), jotka sisältävät organisaation oikeudellisia, eettisiä ja yhteiskunnallisia velvoitteita. Useat tutkimukset tarkastelevatkin yhteiskuntavastuuta pääasiassa makrotason institutionaalisesta näkökulmasta, joissa tarkastellaan organisaatioiden valtaa yhteiskunnassa ja kuinka valtaa voidaan käyttää (Heikkurinen & Mäkinen, 2018). Matten ja Moon (2008) erottavat eksplisiittisen ja implisiittisen näkemyksen institutionaalisista tekijöistä. Eksplisiittinen yhteiskuntavastuu korostaa organisaation omaa päätäntävaltaa ja perustuu sidosryhmien odotuksiin, kun taas

implisiittinen yhteiskuntavastuu nousee yhteiskunnan vakiintuneista arvoista ja normeista, joita organisaatio noudattaa. Eksplisiittisessä näkemyksessä organisaatio toimii vastuullisesti omasta päätöksestään, kun taas implisiittisessä näkemyksessä vastuullisella toiminnalla vastataan yhteiskunnan vaatimuksiin.

Basu ja Palazzo (2008) puhuvat suorituskyky näkökulmasta, jolla viitataan organisaation kykyyn täyttää ulkoiset vaatimukset ja niiden tehokas toteutuminen. Yhteiskuntavastuu nähdään liiketoiminnan suorituksena, jossa toiminnan oikeutus ja arvo määrittyvät sen tuottamien konkreettisten hyötyjen kautta (Richter, 2010). Pelkästään instrumentaalinen sitoutuminen yhteiskuntavastuuseen johtaa Basun ja Palazzon (2008) mukaan vastuullisen toiminnan eriytymiseen, mikä vähentää integraatiota eikä tee vastuullisuudesta moraalisesti harkittua.

2.3.2 Integratiivinen paradigma

Integroiva näkökulma yhteiskuntavastuuseen tarkastelee liiketoiminnan ja yhteiskunnan rajapintoja. Se käsittelee yhteiskuntavastuuta organisaatorakenteiden ylittävänä ilmiönä (Heikkurinen & Mäkinen, 2018) kapean taloudellisiin etuihin perustuvan instrumentaalisen näkökulman sijaan, jossa organisaatiot rakentavat suhteita yhteiskuntaan ensisijaisesti omien hyötyjensä kautta (Banerjee, 2008). Instrumentaaliset elementit, kuten sidosryhmäteoria, etiikka, arvонуonti ja yhteiskunnan vaatimukset ovat kuitenkin vaikuttaneet integroivien teorioiden kehitykseen (Heikkurinen & Mäkinen, 2018; Ketola, 2010). Integratiivisessa paradigmassa tarkastellaan yhteiskuntavastuuta organisaation roolin näkökulmasta (Heikkurinen & Mäkinen, 2018), ja sen kautta perustellaan, kuinka yhteiskuntavastuu voidaan integroida kokonaisvaltaisesti osaksi organisaation liiketoimintaa (Garriga & Melé, 2004).

Integroitu yhteiskuntavastuu perustuu sidosryhmäteoriaan (Freeman, 2010), missä organisaatio pyrkii osallistamaan sidosryhmänsä luodakseen arvoa koko organisaation menestykselle. Tämä eroaa instrumentaalisesta näkökulmasta, jossa yhteiskuntavastuuta hyödynnetään ainoastaan liiketoiminnan legitimitetin ylläpitämiseen voiton uudelleenjakamisen kautta. Sidosryhmät voivat yhteisten etujen ja yhteistyön kautta tulla organisaatioiden aktiivisiksi kumppaneiksi, minkä avulla saavutetaan yhdessä

yhteiskuntavastuun tavoitteita (Strand ym., 2015). Carrollin (1991) mukaan sidosryhmien kanssa voidaan samanaikaisesti tavoitella tasapainoa ympäristöllisillä, sosiaalisilla ja taloudellisilla osa-alueilla, vaikka erilaiset intressit, kuten sosiaalinen ja taloudellinen, voivat aiheuttaa konflikteja organisaation ja sen sidosryhmien välillä.

Toisaalta integroitu yhteiskuntavastuu merkitsee liiketoimintamallien ja vastuiden uudelleenmäärittelyä, joka kattaa kaikki liiketoiminnan osa-alueet ja ulottuu organisaatorajojen yli koko toimitusketjuun (Heikkurinen & Mäkinen, 2018). Visser (2012) puhuu liiketoiminnan tarkoituksena selventämisestä ja uudelleen suuntaamisesta. Hänen mielestään on virheellistä uskoa, että liiketoiminnan tarkoitus on olla kannattavaa tai palvella osakkeenomistajia. Yhteiskuntavastuun integroiminen koko arvoketjuun tarkoittaa kykyä tunnistaa ympäristön kannalta tehokkaampia tuotantoprosesseja ja paremmin määritellä sidosryhmien odotuksia, sekä luoda yhdessä päätöksentekoprosesseja sidosryhmien kanssa (Visser, 2012). Integratiivinen paradigma käsittää yhteiskuntavastuun ratkaisuna, reaktioina, hallintana ja toimina, jotka määrittävät vastuullisuuden.

Heikkurisen ja Mäkisen (2018) mukaan integraation taustalla on käsitys siitä, että yhteiskunnalla on olennainen rooli organisaation jatkuvuuden, kasvun ja jopa olemassaolon kannalta. Visserin (2012) mukaan organisaatioiden tulisi arvioida yhteiskuntavastuutaan sen perusteella, parantuuko vai heikkeneekö yhteisöjen ja ekosysteemien tila menestyksen myötä. Siten vastuullisuuteen liittyy yhä enemmän ajatus siitä, että organisaation tulisi pyrkiä vaikuttamaan paitsi oman toimintansa yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen myös laajemmin ympäröivään kontekstiin (Hellström & Parkkonen, 2022). Tämä ajattelutapa kyseenalaistaa nykyisen talousjärjestelmän toimintamallia. Integratiivinen paradigma havaitsee, kuinka organisaatiot voivat olla yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti tuottavia, keskittymättä ainoastaan siihen, mihin organisaation taloudelliset hyödyt käytetään (Visser, 2012).

2.3.3 Moraalinen paradigma

Liiketoiminnan eettisyys on liitetty laajasti yhteiskuntavastuuseen 1980-luvulta lähtien, jolloin lähtökohtana on ollut eettisesti hyväksyttävä liiketoiminta ja yhteiskunnallisen

hyvän tekeminen (Garriga & Melé, 2004; Carroll, 1999). Siitä lähtien kaikista yhteiskuntavastuun määritelmistä voidaan tunnistaa eettinen tai filantrooppinen osatekijä (Dahlsrud, 2008). Etiikan avulla organisaatioiden ja yhteiskunnan välinen suhde voidaan nähdä kulminoituvan sidosryhmien odotuksiin ja moraalisiin normeihin (Carroll, 1991). Moraaliseksi paradigmaksi kuvataan tässä tutkielmassa lähestymistapaa, joka keskittyy eettisiin vaatimuksiin lujittaen liiketoiminnan ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Se tarkoittaa, että organisaatioiden on toimittava yhteisen hyvän puolesta, jolloin yhteiskuntavastuu on eettinen velvollisuus (Torelli, 2021; Crane & Matten, 2016; Carroll, 1999).

Moraalinen paradigma samaistuu integratiiviseen näkökulmaan, jonka mukaan organisaatioiden tulisi pyrkiä ottamaan huomioon laajempi yhteisö, ympäristö ja sidosryhmät. Sidosryhmien nähdään erityisesti korostavan organisaatioiden roolia hyvinä yrityskansalaisina (Crane & Matten, 2016). Moraalisessa paradigmassa tarkastellaan sidosryhmäteoreettisesti sekä organisaation velvollisuuksia sidosryhmiään kohtaan että sidosryhmien velvollisuuksia organisaatiota kohtaan (Freeman, 2010). Sidosryhmiä tarkastellaan yhteisönä, jonka avulla voidaan tuottaa yhteistä hyvää (Freeman, 2010). Alun perin sidosryhmät voivat olla mitä tahansa tahoja, joilla on intressi organisaation toimintaan, mutta moraalinen paradigma pyrkii ottamaan huomioon laajemman sidosryhmäkäsityksen, kuten luonnon ja ihmiskunnan (Ketola, 2010).

Crane ja Matten (2016) lukeutuvat tunnettuihin etiikan ja moraalin tutkijoihin yhteiskuntavastuun tutkimuskentällä. Heidän mukaansa liiketoiminnan etiikka kattaa kaiken vuorovaikutuksen yksilöiden, organisaatioiden ja yhteiskunnan eri instituutioiden välillä. Se käsittelee yhteiskunnan sosiaalisia ja taloudellisia odotuksia sekä vaatimuksia liike-elämää kohtaan. Torelli (2021) korostaa, että eettisillä perusarvoilla on keskeinen asema organisaatioiden sisäisessä toiminnassa. Nämä perusarvot toimivat perustana ja ohjaavat sitoutumista yhteiskuntavastuuseen (Torelli, 2021). Arrigoni (2019) korostaa, että eettiset toimintaperiaatteet liittyvät läheisesti jaettuun toimijuuteen ja kollektiivinen vastuu. Eettisten periaatteiden korostaminen liittyy hänen mukaansa arvojen kunnioittamiseen ja niiden mukaan toimimiseen. Kun organisaatio noudattaa yhteisiä eettisiä periaatteita, sen päätöksenteko perustuu avoimuuteen ja tasa-arvoon.

Kirjallisuudessa liiketoiminnan etiikka näyttäytyy kuitenkin lähes yhtä monimutkaisena kuin itse liike-elämä. Tänä päivänä organisaatioiden eettisyyttä arvioidessa pyritään tunnistamaan sekä näkyvät että näkymättömät arvot, joiden mukaan liiketoimintaa harjoitetaan. Nämä arvot toimivat pohjana muun muassa organisaatiokulttuurin luomiselle. (Crane & Matten, 2016.) Organisaation sisäisen arvopohjan yhtenäisyys nähdäänkin yhteiskuntavastuun perustuksena (Carroll, 1999), sillä se on tutkimuksissa osoittautunut muokkaamaan työntekijöiden moraalikäsitteitä (Shin ym., 2022; Demers & Gond, 2020). Työntekijöiden suhde yhteiskuntavastuuseen on kriittinen, ja siksi organisaation arvojen ja normien korostaminen keskusteluissa on merkittävää. Työntekijöiden osallistuminen keskusteluun on myös olennaista, koska yhteiskuntavastuun integroiminen päivittäisiin käytäntöihin vaatii moraalista sitoutumista (Basu & Palazzo, 2008).

Moraalisessa paradigmassa kannustetaan moraaliseen toimijuuteen, jossa yksilöiden odotetaan ottavan vastuuta eettisistä näkökohdista sen sijaan, että jättäisivät ne huomioimatta. Toimijuus tarkoittaa aktiivisuutta toimia oikeudenmukaisesti, rehellisesti ja eettisesti oikeiden päätösten tekemiseksi, riippumatta taloudellisista kannustimista. (Ketola, 2010; Carroll, 1991). Arvoilla selitetään ja arvioidaan organisaatioiden ja ihmisten yhteiskuntavastuullista käyttäytymistä (Ketola, 2010), joten arvoihin perustuva yhteiskuntavastuuta on ehdotettu olennaiseksi osaksi johtamisfilosofiaa (Schormair & Gilbert, 2021; Maon ym., 2010).

2.3.4 Relationaalinen paradigma

Yhteiskuntavastuun relationaalinen paradigma kuvaa yhteiskuntavastuuta suhteellisena ja vuorovaikutuksellisenä ilmiönä (Arrigoni, 2019). Paradigmassa korostetaan sidosryhmäsuhteiden ja -vuorovaikutuksen keskeistä roolia yhteiskuntavastuun perustana. Paradigmaan kuuluu ajatus organisaation sisäisistä ja ulkoisista verkostoista, jotka edistävät organisaation päämäärien saavuttamista. Siten organisaation sidosryhmät muodostavat monimutkaisen verkoston, jossa kaikki osapuolet toimivat aktiivisesti. (Crowther & Seif, 2021.) Sidosryhmäteoriaan perustuen tämäkin paradigma tunnistaa sidosryhmäyhteistyössä tapahtuvan arvonluonnin ja arvon jakamisen olennaisena osana

yhteiskuntavastuun toteutumista (Freudenreich ym., 2020; Freeman, 2010), mutta se keskittyy enemmän riippuvuuksien tarkasteluun organisaation menestyksen ja sidosryhmien hyvinvoinnin välillä.

Relationaalisuuden kautta on tullut esiin käsite sosiaalisesta pääomasta, joka ymmärretään tavoitteellisena voimavarana perustuen vuorovaikutukseen ja sosiaalisiin verkostoihin (Arrigoni, 2019). Tämä sosiaalisen pääoman näkökulma tukee sidosryhmäteorian perusajatusta, jonka mukaan organisaation menestykseen liittyy olennaisesti sidosryhmäyhteistyön ylläpitäminen näiden ryhmien kanssa. (Freeman, 2010.) Kujala ym. (2022) korostavat, että vastuullisuuteen liittyviä päätöksiä ei tulisi tehdä ainoastaan sidosryhmien odotusten pohjalta. Sen sijaan on tärkeää pyrkiä ymmärtämään vastuullisuutta tarkastelemalla sidosryhmien odotuksia, tulkitsemalla niitä ja vertaamalla niitä omaan näkemykseen (Crowther & Seif, 2021). Kun tarkastellaan relationaalista yhteiskuntavastuuta, luottamus, valta ja yhteistyö nousevat esiin. Arrigonin (2019) mukaan on olennaista selvittää jaetun toimijuuden ja kollektiivisen vastuun perimmäiset syyt, eli onko kyse uusista yhteiskunnallisista ilmiöistä vai pelkästään säännöistä ja käytännöistä.

Crowtherin ja Seifin (2021) mukaan relationaalisessa paradigmassa voi esiintyä ongelmia. Jos organisaation huomio keskittyy pääasiassa niihin sidosryhmiin, joilla on valtaa, organisaatiot ovat eniten huolissaan osakkeenomistajista, kun taas asiakkaisiin, työntekijöihin, yhteiskuntaan ja ympäristöön kiinnitetään vähemmän huomiota (Crowther & Seif, 2021). Sidosryhmäsuhteiden erilaiset lähestymistavat voivat siten johtaa vastakkainasetteluun ja vaihtokauppoihin sidosryhmien intressien välillä, suosien rahoittajien ja osakkeen omistajien etua, mikä on vastoin teorian alkuperäisiä oppeja (Freeman, 2010). Toisaalta Mitchellin ym. (2022) mukaan kyseiset tilanteet tarjoavat johtajille mahdollisuuden käsitellä monimutkaisia haasteita ja ristiriitoja liittyen erilaisiin intresseihin, merkityksiin ja tulkintoihin, joka edistää relationaalista työskentelyä kohti yhteisiä tavoitteita.

2.4 Yhteiskuntavastuun merkityksellistäminen

Yhteiskuntavastuun kirjallisuudessa on vahvasti korostettu sidosryhmien vaikutuksia yhteiskuntavastuun keskustelussa ja toiminnassa (Olkkonen & Quarshie, 2019; Štumberger & Golob, 2016; Matten & Moon, 2008). Organisaatiot tulkitsevat ja soveltavat näitä vaikutuksia omien käytäntöjensä ja viestintänsä kautta, mikä samalla vahvistaa näitä merkityksiä organisaation kontekstissa (Schultz & Wehmeier, 2010; Weick, 1995). Tätä kutsutaan merkityksellistämiseksi, jossa jaetaan omia tulkintoja muodostaakseen yhteisen käsityksen todellisuudesta. Kun organisaation toimijat kohtaavat monia erilaisia tulkintavaihtoehtoja tai kokevat ymmärtämisvaikeuksia, he aktiivisesti pyrkivät luomaan merkityksiä toiminnalleen (Weick, 1995).

Weick (1995) erottaa merkityksenluontiprosessista seitsemän yhdistävää elementtiä. Ensinnäkin merkityksenluonti perustuu identiteetin rakentamiseen. Yksilö toimii moninaisena merkityksenluojana, jossa oman identiteetin määrittely vaikuttaa siihen, miten hän tulkitsee ympäröivän todellisuuden. Identiteetin rakentaminen ja ylläpito ovat siis keskeisiä merkityksenluontiprosessissa. Toiseksi merkityksenluonti on takautuvaa eli prosessi käynnistyy vasta tapahtuman jälkeen. Kolmanneksi merkityksenluontiin liittyy ajatus siitä, että ympäristöä ei anneta toimijoille valmiina, vaan he osallistuvat sen rakentamiseen.

Neljänneksi merkityksellistämiseen liitetään sosiaalisuus. Muut ihmiset vaikuttavat aina siihen, miten merkityksiä rakennetaan. Weickin (1995) mukaan yksilön sisäinen toiminta on aina riippuvaista muista ihmisistä. Viidentenä elementtinä on jatkuvuus, mikä viittaa siihen, että ihmiset ovat jatkuvassa muutoksessa. Muutoksen pysähtyminen herättää tunteellisen reaktion, mikä käynnistää merkityksenluomisprosessin. Kuudes elementti on vihjeiden käyttö, joita Weickin (1995) mukaan poimitaan ympäristöstä. Vihjeet ovat tuttuja mentaalisia malleja, joiden avulla rakennetaan merkityksiä. Konteksti kuitenkin vaikuttaa siihen, mitkä vihjeet poimitaan ja miten niitä tulkitaan. Viimeiseksi elementiksi Weick (1995) nimeää uskottavuuden, joka kumpuaa merkityksen luojan järkipärisyydestä ja rationaalisuudesta.

Merkityksellistämisen näkökulmaa on sovellettu laajasti useiden yhteiskunnallisten ja organisationalisten ilmiöiden tutkimuksessa (Sendlhofer & Tolstoy 2022; Shin ym., 2022; Mitra & Buzzanell 2017, Weick, 1995). Sen päämääränä on tarjota vakuuttavia näkemyksiä siihen, miksi jokin asia on tärkeä, samalla kun suljetaan pois muita mahdollisia tulkintoja. Tämän ohessa pyritään normalisoimaan ja hyväksymään kyseinen asia tai ilmiö osaksi organisaation toimintaa (Gioia & Chittipeddi, 1991). Merkityksenanto voidaan käsittää vuorovaikutteiseksi prosessiksi, joka syntyy kontekstin huomioon ottavasta vuorovaikutuksesta eri sidosryhmien välillä (Hong ym., 2023).

Basu ja Palazzo (2008) ovat kehittäneet prosessimallin, joka käsittelee yhteiskuntavastuun merkityksellistämistä erityisesti johtajien toiminnan näkökulmasta. He väittävät, että merkityksellistämisen kautta muodostuneet mentaaliset mallit ohjaavat yhteiskuntavastuuseen liittyvää päätöksentekoa. Merkityksellistämisen prosessi jakautuu heidän mukaansa kolmeen osatekijään. Ensimmäinen osatekijä on kognitiivinen prosessi, jossa määrittyy organisaation ajattelutapa. Tässä osatekijässä korostuvat yrityksen identiteetin suuntautuminen ja legitimitetti, eli yhteiskunnan ja sidosryhmien hyväksyntä. (Basu & Palazzo, 2008). Toinen osatekijä on viestinnällinen prosessi, joka käsittelee sitä, mitä organisaatiot sanovat. Tässä prosessissa organisaation toiminnan oikeutus muodostuu, ja siihen sisältyy organisaation sidosryhmäsuhteiden ja vastuiden heijastaminen. Lisäksi tähän prosessiin kuuluu läpinäkyvyys, eli organisaatio voi tuoda esille sekä yhteiskuntavastuullisia että mahdollisia negatiivisia tekijöitä. Kolmas osatekijä on konatiivinen prosessi, joka käsittelee sitä, miten organisaatiot pyrkivät aktiivisesti käyttäytymään. Tässä prosessissa määrittyy organisaation "vastuullinen ryhti" ja se, millä tavalla organisaatio vastaa yhteiskuntavastuuta koskeviin odotuksiin, vaatimuksiin ja kritiikkeihin. Konatiivisessa prosessissa arvioidaan myös yhteiskuntavastuun toiminnan johdonmukaisuutta ja sitoutumisen astetta. (Basu & Palazzo 2008.)

Basun ja Palazzon (2008) mallia ovat soveltaneet muun muassa Štumberger ja Golob (2016), jotka tutkivat yhteiskuntavastuun diskurssin rakentumista merkityksellistämisen kautta mainostoimistoalan yrityksen työntekijöiden puheessa. Heidän tutkimuksensa paljasti, että merkityksellistämisen konatiivisella tasolla yhteiskuntavastuu on

organisaatioissa implisiittistä ja yksilölähtöistä, kun taas eettisen mainonnan periaatteilla on suuri merkitys niiden toiminnassa. Kognitiivisella tasolla yhteiskuntavastuun orientaatio näkyi asiakassuhteissa ja uskomuksissa mainostoimistojen laajemmasta yhteiskunnallisesta vaikutuksesta. Viestinnällisellä tasolla haastatellut esittivät kuitenkin ristiriitaisia näkemyksiä yhteiskuntavastuun viestinnästä.

Štumberger ja Golob (2016) korostivat legitimaation merkitystä yhteiskuntavastuun diskursiivisessa rakentamisessa. Haastatellut organisaatioiden edustajat käyttivät monipuolisia lähestymistapoja yhteiskuntavastuun legitimoimiseen. Samankaltaista tutkimusta on tehnyt myös Siltaoja (2009), joka tarkasteli sanomalehtialan yrityksen työntekijöiden diskursiivisia strategioita yrityksen väitetyn vastuullisuuden legitimointiin. Siltaojan (2009) tutkimuksessa esitetään erilaisia strategioita yhteiskuntavastuun legitimointiin. Valtuuttamisstrategiassa yhteiskuntavastuu legitimoidaan sitoutumisen kautta vallitseviin sääntöihin, toimintatapoihin ja instituutioihin. Moralisaatiostrategiassa käsitellään (de)legitimointia, jossa pyritään sekä oikeuttamaan että mahdollisesti myös kyseenalaistamaan tai heikentämään jonkin toiminnan tai tahon oikeutusta ja laillisuutta. Rationalisointistrategiassa korostetaan hyötynäkökulmaa, ja yhteiskuntavastuun keskeisenä piirteenä nähdään siitä saatava liiketaloudellinen hyöty. Kerronnallisuusstrategia puolestaan legitimoii vastuullisuutta tarinamuotoisten esimerkkien avulla, joilla tuetaan väitettyä vastuullisuutta. Normalisaatiostrategiassa korostetaan, että yhteiskuntavastuu on organisaation sisäänrakennettu ja itsestään selvä ominaisuus.

Merkityksellistämistä hyödynnetään diskursiivisessa kamppailussa, jota käydään organisaatioiden liiketaloudellisten tavoitteiden sekä yhteiskunnallisten ja ammatillisten väitteiden välillä (Shin ym., 2022). Yhteiskuntavastuun muotoutuminen on siten taistelua erilaisten intressien välillä (Siltaoja, 2009). Yksilöt pyrkivät luomaan positiivisen ja johdonmukaisen kuvan itsestään, ja siksi he jälkikäteen oikeuttavat toimintansa kehittämällä tulkintoja, jotka tukevat tällaista itseilmaisua (Gond ym., 2017). Erilaiset strategiat auttavat tunnistamaan, miten useita ja mahdollisesti kilpailevia moraalisia perusteita haastattelupuheessa käytetään ja miten ne ruokkivat kilpailevien ajatusten välisiä jännitteitä (Shin ym., 2022). Nämä periaatteet muodostavat perustan

diskurssianalyysille, joka antaa kiertotaloustoimijoille eettisen toimintavallan yhteiskuntavastuun ilmiön ymmärtämisessä (Demers & Gond, 2020).

2.4.1 Yksilötason tutkimuksen näkökulmia yhteiskuntavastuuseen

Yhteiskuntavastuun tutkimuskentällä on vasta äskettäin siirrytty yksilötason analyysiin, vaikka kehotuksia tähän suuntaan on esitetty aikaisemmin (Gond ym., 2017; Alguinis & Glavas, 2012). Yksilötason yhteiskuntavastuun tutkimukset ovat jakaneet yhteisen tavoitteen teoreettisen ja empiirisen ymmärryksen kehittämistä. Tutkimuksissa on tunnistettu yksilöiden toimien, ajattelun ja vuorovaikutuksen ohjaavan yhteiskuntavastuun rakentumista. (Alguinis & Glavas 2012; 2019.) Gondin ja Moserin (2021) tutkimus osoittaa, että vaikka monet tutkijat käsittelevät samaa aihetta, yksilötason tutkimus yhteiskuntavastuusta eroaa eri tieteenalojen välillä, käyttäen erilaisia tutkimusmenetelmiä ja tarkastellen erilaisia ilmiöitä. Yksilötason tutkimukset yhteiskuntavastuusta ovat pääosin keskittyneet johtamisen, henkilöstöhallinnon ja organisaatiokäyttäytymisen tutkimusalueille (Akhouri & Chaudhary, 2019; Gond ym., 2017). Gondin ja Moserin (2021) mukaan tutkimuskentällä on tunnistettavissa kaksi suuntausta, psykologinen ja sosiologinen, jotka jakavat yhteisen painopisteen yksilöstä, hänen toimistaan ja vuorovaikutuksestaan yhteiskuntavastuun piirissä. Psykologinen tutkimussuunta keskittyy yksilöiden kognitiivisiin mekanismeihin, joiden avulla yksilöt havaitsevat, arvoivat ja reagoivat yhteiskuntavastuuseen (Gond ym., 2017). Sosiologinen tutkimussuuntaus puolestaan on dynaamisempi, ja tutkii yhteiskuntavastuun vaikutuksia muun muassa työyhteisöissä (Mitra & Buzzanell, 2017).

On huomionarvoista, että noin puolet niistä tutkimuksista, jotka keskittyvät yksilötason yhteiskuntavastuun tutkimuksiin, ovat julkaistu vuoden 2010 jälkeen. Yksilötason analyysi tarjoaa arvokkaita näkökulmia yhteiskuntavastuun ymmärtämiseen. Se konkretisoi, miten yksilöt hahmottavat vastuullisen toiminnan, miten heidän ajattelunsa ja arvomaailmansa vaikuttavat heidän käyttäytymiseensä sekä millaisia haasteita ja mahdollisuuksia yksilöt tunnistavat vastuullisuuden edistämiseksi. (Alguinis & Glavas, 2019.) Huomionarvoista on myös, että nykyisessä kirjallisuudessa yksilökeskeinen näkemys kulkee melko huomaamattomasti yhdessä kapitalistisen järjestelmän ideologisen puolustamisen kanssa (Arrigoni, 2019). Richterin (2010) mukaan tämä

ilmenee yksilöiden yksityisten etujen vapaana harjoittamisena yksilöllisen hyödyn maksimoimiseksi. Myös Ketola (2010) tunnistaa yksilön käyttäytymisen perustuvan perinteiseen liberaaliin näkemykseen, jossa yksilöt toimivat itsenäisinä päätöksentekijöinä markkinoilla tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. Monet länsimaiset eettiset teoriat luottavatkin yksilöiden moraaliseen harkintakykyyn, vaikka heidän toimintansa olisikin rationaalista (Arrigoni, 2019).

Yhteiskuntavastuun moniulotteisuus syntyy yksilöiden hahmottamista merkityksistä organisaation toimintaympäristössä (Shin ym., 2022; Mitra & Buzzanell, 2017). Siksi yhteiskuntavastuun käsittämiseksi on keskeistä tutkia niitä piirteitä, jotka vaikuttavat sen merkityksenmuodostukseen (Miller & Fyke, 2020; Gond ym., 2017). Gondin ym. (2017) mukaan yksilöt käyttävät erilaisia kehyksiä tai tiettyä näkökulmaa arvioidakseen ja käsitelläkseen yhteiskuntavastuuseen liittyvää tietoa. Basun ja Palazzon (2008) mukaan yksilön yhteiskuntavastuullinen toiminta korostaa organisaation omaa ideologiaa, sillä se tuo esiin motivaation ja merkityksen yhteiskuntavastuulliseen toimintaan osallistumiseen. Silloin tarkastelussa ovat sekä ulkoiset että sisäiset motivaatiotekijät, joista jälkimmäinen nähdään olennaisempana. Ulkoiset motivaatiotekijät liittyvät esimerkiksi taloudellisiin kannustimiin ja sidosryhmien odotuksiin, kun taas sisäiset motivaatiot perustuvat yksilön omiin arvoihin ja vakaumuksiin. Vaikka Kujala ym. (2022) huomauttavat, että yksilön motivaatiotekijät ovat aina vuorovaikutuksessa ympäristön ja sidosryhmien kanssa, organisaatiokulttuuri, jossa yksilö toimii, tunnistetaan valtaosassa tutkimuksissa dominoivaksi (Shin ym., 2022; Demers & Gond, 2020; Basu & Palazzo, 2008).

Kirjallisuudessa on pyritty yhdistämään teemoja, jotka koskevat sekä yhteiskuntavastuuta että organisaatiokulttuuria (Akhouri & Chaudhary, 2019). Lisäksi on tutkittu, kuinka ammatillinen ympäristö vaikuttaa yhteiskuntavastuun hahmottamiseen ja kuinka yksilöt pyrkivät oman ammattinsa kautta löytämään elämäänsä merkitystä (Miller, 2023; Miller & Fyke, 2020; Mitra & Buzzanell, 2017). Miller (2023) osoittaa tutkimuksessaan yhteiskuntavastuun monimuotoisuutta ja kontekstisidonnaisuutta yksilötasolla. Hänen mukaansa vastuu voi tarkoittaa eri asioita eri yksilöille, mikä riippuu monista tekijöistä, kuten roolista organisaatiossa, asemasta ja jopa iästä. Miller (2023) näkee moninaisuuden

haasteena, mutta myös moraalisenä mahdollisuutena. Moraalin avulla yhteiskuntavastuuta voi mukauttaa erilaisiin tilanteisiin ja tarpeisiin, mikä voi johtaa tehokkaampaan ja syvällisempään yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen (Miller, 2023).

Miller ja Fyke (2020) tutkivat rahoitusalan viestinnän ammattilaisten yhteiskuntavastuun merkityksellistämistä. He havaitsivat, että yhteiskuntavastuu on organisaation perusoletus, josta harvoin keskustellaan syvällisesti tai kyseenalaistetaan. Työntekijöiden tulisi ymmärtää paremmin miksi yhteiskuntavastuu on tärkeää, koska he voivat antaa ehdotuksia yhteiskuntavastuun tehokkaaseen viestintään ja toteutukseen. Miller ja Fyke (2020) korostavat avoimen vuorovaikutuksen roolia, mikä auttaisi työntekijöitä ymmärtämään yhteiskuntavastuun merkitystä.

Mitra ja Buzzanell (2017) korostavat, että kestävyysalan ammattilaisille merkityksen luominen yhteiskuntavastuun kontekstissa ei rajoitu pelkästään positiivisiin merkityksiin. He nostavat esiin, että merkityksellisyys syntyy jännitteisestä vuorovaikutuksesta erilaisten organisaatio-, ammatti- ja poliittisten tekijöiden kesken, jotka voivat sekä tukea että rajoittaa heidän toimintaansa. Yhteiskuntavastuun asiantuntijoiden kokema merkityksellisyys liittyy monimutkaisiin prosesseihin, kuten organisaatiotoiminnan selittämiseen, ammatillisen toiminnan ja sidosryhmäyhteistyön. Lisäksi he tarkastelevat, miten heidän uransa vaikuttaa merkityksen kokemukseen erityisesti liittyen yhteiskuntavastuutyöhön, ulkoiseen ja sisäiseen arvostukseen, henkilökohtaiseen sitoutumiseen yhteiskuntavastuuseen ja työn autonomiaan. Yhteiskuntavastuun merkityksellistäminen tapahtuu jatkuvan vuoropuhelun ja neuvottelun kautta, joka kattaa päivittäiset työprosessit, työn vaikutuksen kokemisen ja uran sijoittumisen (Mitra & Buzzanell, 2017).

Yhteiskuntavastuun erilaiset näkemykset ovat heijastuneet pitkälti myös yksilötason tutkimukseen (Brès ym., 2019). Näkemykset sisältävät usein myös ristiriitaisia moraalisia periaatteita (Bansal & Song, 2017; Demers & Gond, 2020). Siltoja (2009) ehdottaa, että yhteiskuntavastuun hahmottamiseksi yksilöiden on tehtävä tulkintaprosessia ja perusteltava valintansa tunnistamalla erilaisia moraalisia periaatteita. Moraaliset

periaatteet voivat helposti synnyttää konflikteja ja jännitteitä, mutta samalla se voi rikastuttaa yhteiskuntavastuun hahmottamista (Shin ym., 2022; Demers & Gond, 2020).

2.4.2 Jännitteet yhteiskuntavastuun merkityksenannossa

Yhteiskuntavastuun jännitteisyys johtuu siitä, että se on monitasoinen käsite (Hong ym., 2022). Vaikka talous, ympäristö ja yhteiskunta muodostavat yhteiskuntavastuun viitekehyksen yleisesti hyväksytyin perustan, käsite törmää ristiriitoihin, kun näiden kolmen osa-alueen merkitykset eivät sovi aina yhteen (Hahn ym., 2015). Yhteiskuntavastuun ymmärtämisen epäselvyydestä ja sekavuudesta kiinnostuneet tutkijat, kuten Bataillard (2022), painottavat erityisesti yksilötason tutkimuksissa, että epäselvyys voi toimia esteenä osallistumiselle yhteiskuntavastuulliseen toimintaan (Gond ym., 2017). Kun vastuun tarkka merkitys ja odotukset ovat epävarmoja, se saattaa johtaa toimettomuuteen tai passiivisuuteen (Bataillard, 2022).

Yhteiskuntavastuukysymykset voivat poiketa merkittävästi yksilöiden keskuudessa (Shin ym., 2022; Demers & Gond, 2020). Siksi jännitteet voivat liittyä erilaisiin taloudellisiin, ympäristöllisiin tai sosiaalisiin huolenaiheisiin, koska nämä huolenaiheet ovat eri tasoilla, vaativat muutoksia tai toimivat ajallisesti tai paikallisesti ristiriidassa (Hahn ym., 2015). Esimerkiksi mikrotason henkilökohtaiset arvot ja mieltymykset voivat määrittää, miten yksilöt hahmottavat yhteiskuntavastuun (Basu & Palazzo, 2008). Toiset saattavat olla motivoituneita käsittelemään yhteiskunnallista tai ympäristökysymystä ja näkevät organisaationsa hyvänä keinona tehdä niin, toiset eivät ehkä näe yhteiskuntavastuuta kysymyksenä, jota heidän organisaationsa pitäisi käsitellä (Brès ym., 2019). Siten jännitteitä voi syntyä yksilöiden välillä ja etenkin organisaation hierarkkisessa rakenteessa (Sendlhofer & Tolstoy, 2022; Hahn ym., 2015). Makrotasolla taas syntyy jännitteitä, kun organisaatioiden kestävyysaloitteet eivät ole linjassa laajempien kestävyyskysymysten kanssa. Tämä aiheuttaa jännitteitä institutionaalisten paineiden ja yhteiskunnallisten odotusten välillä organisaatioiden roolista sosiaalisissa ja ympäristöllisissä huolenaiheissa. (Hahn ym., 2015.)

Jännitteet nousevat myös muutoksesta, kun organisaatiot pyrkivät muuttamaan perustavanlaatuisesti toimintamallejaan kohti vastuullisempaa suuntaa. Konflikteja

syntyy erityisesti siitä, mitkä taloudelliset, ympäristölliset tai sosiaaliset näkökohdat nähdään merkittävinä, ja siitä, miten muutoksia tulisi toteuttaa. (Hahn ym., 2015.) Lyhyen aikavälin päätöksenteon vahva painotus luo haasteita, koska yhteiskuntavastuu kohdistuu pitkäaikaisten vaikutusten merkitykseen. Tämä synnyttää jännitteitä arvioitaessa organisaatioiden strategioita, jotta ne huomioivat pitkän aikavälin tulokset taloudellisten, ympäristöllisten ja sosiaalisten näkökohtien osalta. Lisäksi jännitteitä syntyy, jos organisaatio toimii erilaisissa ympäristöissä, joilla on erilaisia yhteiskuntavastuun käytäntöjä kotimaassa ja kansainvälisellä tasolla. (Mitra & Buzzanell, 2017.)

2.5 Yhteiskuntavastuun ja kiertotalouden yhtymäkohtia

Kiertotalous määritellään vastakohtaksi lineaariselle talousmallille, jossa kulutus ja tuotanto ylittävät maapallon kantokyvyn rajat (Sjöstedt, 2018.) Nykyisessä lineaaritaloudessa luonnonvaroja käytetään usein kertaluontoisesti, minkä seurauksena käytetyt materiaalit päätyvät hyödyntämättömiksi ja käyttökelvottomiksi jätteiksi. Kiertotalouden tavoitteena on sen sijaan pitää nämä tuotteet, materiaalit ja resurssit talouden käytössä mahdollisimman pitkään (Kirchherr ym., 2017; EMF, 2013.) Kiertotalous toimii kaikilla tasoilla: mikrotasolla vaikuttaen tuotteisiin, yrityksiin ja yksilöihin, mesotasolla eri teollisuusalueisiin ja toimialoihin sekä makrotasolla kaupunkeihin, kuntiin ja valtioihin (Kirchherr ym., 2017). Kiertotalouden toteutuminen edellyttää nykyisen tuotannon, palveluiden ja kulutuksen perusteellista uudelleenarviointia. Toisin sanoen kiertotalousyhteiskuntaan siirtymiseen tarvitaan yhtäältä ymmärrystä yhteiskuntavastuun haasteista ja toisaalta tarvittavista arvovalinnoista. (Aarikka-Stenroos ym., 2022).

Kiertotaloutta pidetään yhteiskuntavastuun käytäntöönpanona (Kirchherr ym., 2017), sillä sen keskeisenä tavoitteena on muuntaa yhteiskunnalliset ja ympäristöön liittyvät haasteet liiketoimintamahdollisuuksiksi (Esken ym., 2018; Fortunati, 2020). Kiertotalous onkin noussut innovatiiviseksi liiketoimintamalliksi niille organisaatioille, jotka haluavat toteuttaa käytännön toimenpiteitä yhteiskuntavastuun edistämiseksi (Mazzucchelli ym., 2022; Fortunati, 2020; Esken ym., 2018). Organisaatiot voivat lähestyä yhteiskuntavastuuta silloin kahdella tavalla: joko integroimalla sen periaatteet ja käytännöt osaksi liiketoimintaansa ja päivittäistä toimintaansa, tai instrumentaalisesti

pyrkien taloudelliseen menestykseen edistämällä positiivisia vaikutuksia yhteiskunnassa (Hong ym., 2023; Vogel, 2005).

Myös kiertotalouden tutkimuskentällä on tunnistettu, että kestävyiden tavoitteet ovat monitulkintaisia ja vastuut hajautuneita (Geissdoerfer ym., 2017). Valtaosa tutkijoista keskittyvät kiertotalouden ympäristösuorituskyvyn parantamiseen eivätkä ota kokonaisvaltaista yhteiskuntavastuun näkökulmaa kestävyteen (EMF, 2013). Lisäksi sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulma saa usein vähemmän huomiota, koska useimmissa tutkimuksissa ei tarjota selkeää kuvaa siitä, miten kiertotalous voisi vaikuttaa subjektiiviseen hyvinvointiin (Murray ym., 2017). Sen sijaan kiertotalouden haitalliset vaikutukset, kuten epävarman työllisyyden lisääntyminen tai edullisen asumisen väheneminen kaupungeissa, viittaavat kielteisiin vaikutuksiin sosiaaliseen osallisuuteen ja hyvinvointiin (Geissdoerfer ym., 2017). Kiertotalous tulisivatkin nähdä taloudellisena mallina, joka optimoi ekosysteemin toimivuuden ja ihmisen hyvinvoinnin koko tuotantojärjestelmän tasolla. Silloin se jakaa vastuuta tuottajien ja kuluttajien kesken, korostaen eettistä vastuuta, ja tulevaisuuden tutkimuksessa tulisi integroida ekologinen tietämys taloudellisiin malleihin huomioimalla samalla sosiaalinen ja inhimillinen ulottuvuus. (Murray ym., 2017).

Toisaalta on väitetty, että kapeampi kiertotalouden määritelmä tarjoaa selkeämmät suuntaviivat sen toteutukselle. Monet kiertotalouden käsitykset korostavat taloudellisia etuja ja yksinkertaistavat ympäristönäkökulmaa, mikä saattaa tehdä siitä houkuttelevampaa päätöksentekijöille ja organisaatioille. (EMF, 2013). Myös Mazzucchelli ym. (2022) tunnustavat, että kiertotalous on nähty pätevänä ratkaisuna vaurauden luomiseen, jota hyödynnetään erityisesti liiketoiminnan suorituskyvyn parantamiseen sekä markkinoinnin että talouden näkökulmasta. Tämä voi olla ongelmallista siirtymisessä kestävämpään talousjärjestelmään, koska huomio ja resurssit kohdistuvat pois kattavammista ja kokonaisvaltaisemmista lähestymistavoista (Geissdoerfer ym., 2017.)

Geissdoerfer ym. (2017) ehdottavat, että kiertotalouden lähestymistapoja voidaan täydentää käsitteillä, jotka huomioivat laajemman sidosryhmänäkökulman.

Kirjallisuudessa sidosryhmäteoria sitookin kiertotalouden ja yhteiskuntavastuun tiivistä toisiinsa. Hong ym. (2023) esittävät, että kiertotalouden visio, tavoitteet, koulutus ja valmennus sekä palaute voivat auttaa ammattilaisia ymmärtämään paremmin kiertotalouden ja yhteiskuntavastuun yhtymäkohtia.

2.6 Yhteenveto teoreettisesta viitekehyksestä

Yhteiskuntavastuu on ajan myötä kehittynyt alkuperäisestä taloudellisen kannattavuuden korostamisesta kohti laajempaa vastuunkantoa liiketoiminnan sosiaalisista ja ympäristöllisistä vaikutuksista. Tänä päivänä yhteiskuntavastuuseen kuuluvat kaikki teot ja toimenpiteet, joilla edistetään kestävästä kehitystä (Murray ym., 2017; Hellström & Parkkonen, 2022). Tällaisella toiminnalla on ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, oikeudellinen ja moraalinen ulottuvuus (Carroll, 1999). Tutkimusala on kasvanut vuosikymmenten saatossa monitieteiseksi, hyödyntäen eri tieteenalojen näkökulmia. Yhteiskuntavastuun tutkimuksessa on havaittu haasteita, joita aiheuttavat erilaiset lähestymistavat ja käsitteen monitulkintaisuus (Wood & Logsdon, 2019). Ajan myötä yhteiskuntavastuu on saanut erilaisia painotuksia ja näkökulmia, mikä on johtanut moniin eri määritelmiin (Dahlsrud, 2008). Nykyään yhteiskuntavastuun tutkimuksessa korostuvat organisaatioiden sisäiset jännitteet (Shin ym., 2022), vapaaehtoisuuden haasteet (Laine ym., 2021) ja käsitteen dynaaminen kehitys (Bansal & Song, 2017). Keskeistä ymmärtää yhteiskuntavastuun kehityksen taustalla olevat merkitykset ja sidosryhmien odotusten ja vaatimusten evoluutio organisaatioiden päätöksenteon näkökulmasta (Olkkonen & Quarshie, 2019).

Tässä tutkielmassa yhteiskuntavastuuta tarkastellaan neljän paradigman kautta: instrumentaalisenä, integratiivisena, moraalisenä ja relationaalisenä. Instrumentaalissa paradigmassa korostetaan taloudellisten näkökohtien merkitystä yhteiskuntavastuussa, missä organisaation päämääränä on vaurauden luominen (Garriga & Melé, 2004). Sidosryhmäteoria on tässä keskeisessä roolissa (Freeman, 1984; 2010). Integratiivinen paradigma liittyy laajempaan yhteiskuntavastuun näkemykseen, jossa organisaatio pyrkii ottamaan huomioon koko arvoketjunsä (Visser, 2012). Moraalinen paradigma painottaa eettisiä näkökohtia ja moraalista velvollisuutta organisaation ja yhteiskunnan välisessä suhteessa (Crane & Matten, 2016). Lisäksi tutkielma tuo esiin relationaalisen

paradigman, jossa yhteiskuntavastuuta tarkastellaan suhteellisena ja vuorovaikutuksellisenä ilmiönä (Crowther & Seif, 2021). Tässä paradigmassa sidosryhmäsuhteet ja -vuorovaikutus ovat keskeisiä, ja sosiaalinen pääoma nousee tärkeään asemaan (Arrigoni, 2019).

Yhteiskuntavastuun paradigmoja yhdistää sidosryhmäteorian soveltaminen, joka auttaa organisaatioita tulkitsemaan ja soveltamaan yhteiskuntavastuun käsitettä omassa kontekstissaan. Tämä prosessi, jossa jaetaan omia tulkintoja yhteisen käsityksen muodostamiseksi, tunnetaan kirjallisuudessa merkityksellistämisenä (Weick, 1995). Weickin (1995) seitsemän elementin mukaan merkityksenluontiprosessi perustuu identiteetin rakentamiseen, tapahtuu takautuvasti, edellyttää ympäristön aktiivista rakentamista, liittyy sosiaalisuuteen, korostaa jatkuvuutta, käyttää vihjeitä ja vaatii uskottavuutta. Näitä elementtejä sovelletaan yhteiskuntavastuun tutkimuksessa, tarjoten näkemyksiä siitä, miksi jokin asia on merkityksellinen.

Basu ja Palazzo (2008) tarjoavat prosessimallin, joka käsittelee yhteiskuntavastuun merkityksellistämistä kolmen osatekijän kautta: kognitiivinen, viestinnällinen ja konatiivinen prosessi. Kognitiivinen osa liittyy organisaation ajattelutapaan ja ymmärrykseen yhteiskuntavastuun merkityksestä. Viestinnällinen osa kattaa tavat, joilla organisaatio ilmaisee ja viestii sitoutumisestaan yhteiskuntavastuuseen. Konatiivinen prosessi puolestaan liittyy aktiiviseen käyttäytymiseen ja toimintaan, joilla organisaatio osoittaa sitoutumisensa yhteiskuntavastuullisiin päämääriin. Näiden osatekijöiden kokonaisuus muodostaa kompleksisen merkityksellistämisen prosessin, joka ohjaa organisaation toimintaa yhteiskuntavastuun kontekstissa.

Kirjallisuudessa tunnistetaan, että yhteiskuntavastuun merkityksenannossa syntyy jännitteitä monitasoisten ja monimutkaisten käsitysten vuoksi (Hong ym., 2023) Näitä jännitteitä voi ilmetä eri tasoilla, kuten yksilöiden välillä, organisaation hierarkiassa ja makrotasolla organisaatioiden kestävyysaloitteiden ja yhteiskunnallisten odotusten välillä (Sendlhofer & Tolstoy, 2022). Jännitteet voivat myös liittyä muutokseen, kun organisaatiot pyrkivät muuttamaan toimintamallejaan kohti vastuullisempaa suuntaa (Hahn ym., 2015).

Kiertotaloutta pidetään yhteiskuntavastuun käytäntönä, sillä se pyrkii muuntamaan yhteiskunnalliset ja ympäristöhaasteet liiketoimintamahdollisuuksiksi (Kirchherr ym., 2017; Geissdoerfer ym., 2017). Kuitenkin kiertotalouden tutkimuskentällä on tunnistettu, että kestävyiden tavoitteet ovat monitulkintaisia ja vastuut hajautuneita (Geissdoerfer ym., 2017). Valtaosa tutkijoista keskittyvät kiertotalouden ympäristösuorituskyvyn parantamiseen eivätkä ota kokonaisvaltaista yhteiskuntavastuun näkökulmaa kestävyteen (EMF, 2013) Organisaatioiden tulisikin lähestyä yhteiskuntavastuuta joko integroimalla sen liiketoimintaansa tai tavoitellen taloudellista menestystä edistämällä positiivisia vaikutuksia yhteiskunnassa. Tämä yhdistyy sidosryhmäteoriaan, joka tiivistää kiertotalouden ja yhteiskuntavastuun välisen suhteen (Geissdoerfer ym., 2017).

3 METODOLOGIA

3.1 Tutkimusaineiston kuvaus

Tämän Pro gradu -tutkielman kontekstina toimii kiertotaloutta edistävä sidosryhmäyhteistyö. Tutkielma toteutetaan osana valtakunnallista CICAT2025-tutkimushanketta. CICAT2025 on lyhenne Tampereen yliopiston, Itä-Suomen yliopiston, Jyväskylän yliopiston ja Turun yliopiston sekä Tampereen ja Turun ammattikorkeakoulujen monitieteisestä yhteishankkeesta *Kiertotalouden katalyytit: Innovaatioekosysteemeistä liiketoimintaekosysteemeihin*. Hanke on saanut Suomen Akatemian yhteydessä toimivan strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) myöntämän rahoituksen. CICAT2025-tutkimushanke pyrkii vauhdittamaan siirtymistä lineaaritaloudesta kestävämpään kiertotalouteen ja tukemaan näin Suomen tavoitetta olla kiertotalouden johtava maa vuoteen 2025 mennessä. (CICAT2025, 2023a).

CICAT2025-tutkimushankkeessa keskitytään kiertotaloutta edistäviin tekijöihin eli katalyytteihin. Katalyytti viittaa positiiviseen muutosvoimaan, joka edistää kestävä kiertotaloutta ja systeemistä muutosta. Kiertotalouden katalyytit voivat olla esimerkiksi liiketoiminta- ja johtamismalleja, lainsäädäntöä, teknologiaa, kannustavaa kieltä ja vaikuttavia kuvia. Yksi katalyyteistä on kieli, koska sen avulla voidaan viestiä yhteiskunnallisista ilmiöistä ja vaikuttaa esimerkiksi kiertotaloutta edistävään asenneilmapiiriin. (CICAT2025, 2023a.) Tämä tutkielma kytkeytyy CICAT2025-hankeseen tutkimalla kiertotaloustoimijoiden haastattelupuhetta ja jäsentämällä siitä yhteiskuntavastuun diskursseja. Yhteiskuntavastuun diskurssit voivat toimia katalyyttinä kiertotalouden sidosryhmätoiminnan edistämiseksi ja samalla jäsentävät laajempia yhteiskuntavastuun käsityksiä.

Tutkielman aineisto koostuu 16:sta valmiiksi kerätystä haastattelumateriaalista vuodelta 2022. Taulukkoon 1 on eritelty haastateltavien sidosryhmä, haastattelun kesto, haastateltavien lukumäärä sekä litteroitujen sivujen määrä. Haastatteluihin osallistuneet henkilöt edustivat kiertotalouden edelläkävijäorganisaatioita niin yksityiseltä kuin julkiselta sektorilta. Jokainen haastateltava toteuttaa omassa toiminnassaan merkittäviä käytännön kiertotalouden toimenpiteitä, konsultointia tai kehitystä. Haastattelut

toteutettiin teemahaastatteluina avoimia kysymyksiä hyödyntäen. Suurin osa haastatteluista kesti yli tunnin ja kokonaisuudessaan aineistoa on noin 21 tuntia. Litteroituja sivuja nauhoituksista on 168 sivun verran. Tutkielmassa analysoitu haastatteluaineisto on saatu valmiina litteraatteina.

Taulukko 1 Aineisto

Haastattelu	Sidosryhmä	Kesto (min)	Haastateltavien lukumäärä	Litteroituja sivuja
H1	Yritys	64	1	9
H2	Yritys	101	1	11
H3	Yritys	83	1	11
H4	Yritys	117	2	15
H5	Yritys	68	1	9
H6	Järjestö	78	1	10
H7	Ministeriö	116	2	16
H8	Järjestö	67	1	12
H9	Ministeriö	79	1	9
H10	Järjestö	71	1	10
H11	Kaupunki	83	1	13
H12	Yritys	56	1	9
H13	Yritys	90	2	13
H14	Yritys	83	1	7
H15	Yritys	50	1	6
H16	Kaupunki	80	1	8
Yhteenveto	Yritys = 9 Järjestö = 3 Kaupunki = 2 Ministeriö = 2	1286	19	168

Haastattelut on toteutettu puolistrukturoidusti, jossa kysymysrunko on laadittu etukäteen, mutta keskustelu saa vapaasti kulkea (Hirsjärvi & Hurme, 2015). Tämä joustavuus mahdollistaa sen, että haastateltavat voivat tuoda esiin omia ajatuksiaan ja näkemyksiään ilman liian tiukkaa ennalta määriteltyä ohjausta. Puolistrukturoidun haastattelumenetelmän etuna on myös se, että tutkija saa haastateltavalta itseltään vastauksia tutkimuksen keskeisiin ja etukäteen määriteltyihin aiheisiin, joita tutkija ei

ehkä olisi ottanut huomioon suunnitellessaan valmiita vastausvaihtoehtoja. (Puusa ym., 2020).

Haastatteluissa käytiin laajoja keskusteluja monista eri kiertotalousaiheista, kuten organisaation strategioista, yhteistyöstä, liiketoiminnasta ja toimialasta sekä Suomen kiertotalousmuutoksesta. Useimmissa haastatteluissa noudatettiin haastattelijavetoista kysymys-vastaus-tyylistä vuorovaikutusta, jossa haastateltava antoi vastauksen kysymykseen yhdellä puheenvuorolla. Toisinaan keskusteluissa esiintyi spontaanimpaa vuorovaikutusta, ja keskustelu saattoi poiketa alkuperäisestä haastattelurungosta. Aineistosta valikoitiin ne osuudet, joissa haastateltavat puhuivat vastuusta, velvollisuudesta tai vastuullisuudesta. Toisinaan nämä näkökulmat tunnistettiin suoraan, kun taas toisissa tilanteissa ne hahmottuivat pidemmän keskustelun tuloksena.

Tutkielmassa noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohjeistusta hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisistä periaatteista. Hyvä tieteellinen käytäntö korostaa luotettavuutta, rehellisyyttä, arvostusta ja vastuunkantoa kaikissa tutkimuksen vaiheissa: aineiston keruussa, tutkimustyössä, tulosten säilyttämisessä, esittämistavassa, arvioinnissa ja julkaisussa. Hyvä tieteellinen käytäntö on olennainen edellytys tieteellisen tutkimuksen eettiselle hyväksyttävyydelle ja tulosten luotettavuudelle. Lisäksi ihmisiin kohdistuvaa tutkimusta koskevat eettiset periaatteet, jotka keskittyvät kunnioittamaan tutkimuksen kohteena olevien itsemääräämisoikeutta ja ihmisarvoa sekä välttämään heille aiheutuvia riskejä, haittoja ja vahinkoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023.)

3.2 Diskurssianalyysi laadullisena tutkimusmenetelmänä

Laadullisen tutkimuksen peruslähtökohtana on ymmärtää ilmiöitä niiden omassa kontekstissa ja monimuotoisuudessaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Diskurssianalyysi tarjoaa tähän oivallisen lähestymistavan, sillä se mahdollistaa syvällisen perehtymisen kielen merkityksiin ja niiden rakentumiseen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Kun tutkielman kohteena ovat puheenvuorot analysoidaan huolellisesti, niistä löydetään säännönmukaisuuksia, toistuvia teemoja sekä kielenkäytön sosiaalista vaikutusta.

Laadullista tutkimusta ja sen analysointia on kuitenkin kritisoitu tulkinnallisuuden vuoksi akateemisessa keskustelussa, joten analyysimenetelmiin on pyritty löytämään parempia, tiedeyhteisön hyväksymiä ja strukturoituja menetelmiä (Hirsjärvi & Hurme, 2015). Kuitenkin tulkinnallisuus on olennainen osa laadullista tutkimusta, ja sen avulla saavutetaan syvällisempi ymmärrys monimutkaisista ilmiöistä. Tässä tutkielmassa pyritään osoittamaan tarkoin valitun analyysimenetelmä, jota käytetään perustellusti ja systemaattisesti. Lisäksi tutkimuksessa pyritään jatkuvasti varmistamaan analyysin tarkan ja tieteellisesti perusteltu toteutus. Koska diskurssianalyysi on laadullinen menetelmä, se vaatii tutkijalta syvällistä ymmärrystä ja herkkyyttä kielen monimuotoisuudelle ja kontekstisidonnaisuudelle. Laadullisen lähestymistavan ansiosta tutkielma voi tuottaa rikasta ja monipuolista tietoa, joka auttaa ymmärtämään ilmiöitä niiden moninaisuudessaan ja kompleksisuudessaan. (Pälli & Lillqvist, 2020.)

Vaikka haastattelut eivät aina ole helppoja aineistonkeruumenetelmiä tulkinnanvaraisuutensa takia (Hirsjärvi & Hurme, 2015), diskurssianalyysin väljä analyysitapa auttaa avaamaan tutkimusaineiston monikerroksisia merkityksiä (Pälli & Lillqvist, 2020). Väljyys diskurssianalyysissä mahdollistaa joustavan tarkastelun aineiston eri tasoilla, mikä puolestaan auttaa paljastamaan piilotettuja yhteyksiä, merkityksiä ja ajatuksia puhetapojen taustalla (Jokinen ym., 2016). Tämä syvällinen lähestymistapa mahdollistaa tutkimustulosten monipuolisuuden, mikä puolestaan antaa vahvemman pohjan johtopäätöksille ja teoreettisille pohdinnoille. Samalla se auttaa ymmärtämään aineiston moninaisuutta ja monikerroksisuutta, mikä on keskeistä, kun pyritään tuomaan esille syvällisempiä tulkintoja tutkimusaiheesta. (Pälli & Lillqvist, 2020.)

Diskurssianalyysi on monitieteinen tutkimusmenetelmä, joka yhdistää kiinnostuksen kielelliseen toimintaan ja sen yhteyden muihin yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin. Se on pääasiassa empiirinen analyysitapa, joka keskittyy luonnolliseen kielenkäyttöön. Diskurssianalyysissä päähuomio kohdistuu siihen, miten asioita sanotaan, eikä niinkään siihen, mitä sanotaan. (Fairclough, 2003.) Yksi kohdealue diskurssianalyysissä voi Pällin ja Lillqvistin (2020) mukaan olla inhimillisten toimijoiden kertomukset yhteiskunnallisesta ilmiöstä. Tärkeää on huomata, että diskurssianalyysissä

kielenkäyttöä ei voida erottaa sen kontekstista. Diskurssitutkija näkee kielen ja kontekstin kokonaisuutena, ikään kuin ne muodostaisivat yhtenäisen jatkumon. Tällä tavoin diskurssianalyysissä tarkastellaan kielenkäyttöä aktiivisena toimintana, joka rakentaa sosiaalista todellisuutta. Oletuksena on, että todellisuutta ei ole olemassa itsessään irrallisena, vaan se muotoutuu ja saa merkityksen kielellisten merkitysten kautta, joita käytämme kuvaamaan ja jäsentämään maailmaa. (Jokinen ym. 2016.) Pälli ja Lillqvist (2020) määrittelevät diskurssianalyysin yleisellä tasolla sosiaalisen toiminnan ja kielenkäytön yhteen kietoutumiseksi. Diskurssianalyysi on siis sellaista kielenkäytön tutkimusta, jossa kielellinen tulkinta yhdistetään sosiaalisen toiminnan tarkasteluun. Diskurssianalyysin avulla tarkastellaan kielenkäytön ilmentymiä, jotka kietoutuvat yhteen kontekstin määrittämien sääntöjen, prosessien ja seurausten kanssa. (Pälli & Lillqvist, 2020.) Sen vuoksi se on erittäin arvokas ja soveltuva menetelmä yhteiskuntavastuuta ja vastuullisuutta koskevan tutkimusaineiston analysointiin.

Seuraavissa osioissa keskitytään tarkastelemaan diskurssianalyysin perusajatusta, joka pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin (3.2.1). Tämän jälkeen esitetään diskurssianalyysin keskeiset periaatteet ja niiden soveltaminen tähän tutkielmaan (3.2.2).

3.2.1 Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen

Diskurssianalyttisen tutkimuksen perustana on dialoginen ja sosiaalinen kielikäsite, joka nojaa konstruktionistiseen näkemykseen kielen roolista sosiaalisen todellisuuden rakentumisen välineenä. Keskeinen kysymys on, miten kielenkäytöstä tehdään sosiaalista tulkintaa. (Pälli & Lillqvist, 2020.) Yksinkertaistettuna Jokisen ym. (2016) mukaan kielenkäyttöä voidaan analysoida kahdesta näkökulmasta: todellisuuden kuvana tai todellisuuden rakentamisena. Kieli todellisuuden kuvana olettaa, että kielenkäyttö on väline saada tietoa todellisuudesta. Kieli todellisuuden rakentamisena puolestaan hahmottaa kielen osana todellisuutta. Tätä jälkimmäistä näkökulmaa nimitetään sosiaaliseksi konstruktionismiksi, johon tämä diskurssianalyttinen tutkielma tukeutuu.

Sosiaalisen todellisuuden rakentumista tutkitaan usein yhdistämällä tiettyjä kysymyksiä, kuten "mitä sanotaan", "miten sanotaan", "missä tilanteessa" ja "millä seurauksilla", jota on myös tässä tutkielmassa käytetty. Mitä-kysymys keskittyy kielenkäytön

merkityssisältöihin ja siihen, miten tutkittavaa ilmiöaluetta käsitellään kielellisesti. Miten-kysymys taas viittaa siihen, että kielelliset ilmaisutavat, tyyli ja sävyt voivat vaihdella merkittävästi ja vaikuttaa sisältöihin. Missä tilanteessa -kysymys painottaa herkkyyttä paikallisen tai laajemman kontekstin erityispiirteiden tarkasteluun. Kysymyksillä seurauksilla puolestaan korostaa kiinnostusta sosiaalisen todellisuuden tuottamiseen. (Jokinen ym., 2016.) Näiden kysymysten kautta aineistosta havaitaan lopulta yhteyksiä sosiaalisten rakenteiden ja kielenkäytön välillä. Niiden kautta oivalletaan, miten kielenkäyttö vaikuttaa sosiaaliseen todellisuuteen ja sen rakentumiseen (Pälli & Lillqvist, 2020) eli miten yhteiskuntavastuuta luonnehditaan.

Fairclough (2003) muistuttaa diskurssianalyysin implisiittisistä olettamuksista. Kun ihmiset käyttävät kieltä kuvaillakseen asioita, he usein perustavat kuvauksensa siihen, mitä he ajattelevat olevan totta tai mahdollista (eksistentiaaliset oletukset), millainen tilanne on tai voi olla (propositionaaliset oletukset) ja mikä on hyvää tai toivottavaa (arvo-oletukset). Lisäksi kuvauksissa voi olla suoria loogisia seurauksia käytetyistä ilmauksista tai asioista, joita voidaan päätellä esimerkiksi keskustelun yleisten periaatteiden perusteella. Siten diskurssianalyysi auttaa paljastamaan, miten kielen avulla luodaan kuvaa siitä, mikä on totta, millaisia tilanteita voi syntyä ja mikä on arvokasta (Pälli & Lillqvist, 2020). Implisiittiset oletukset ovat hyödyksi tämän tutkielman kontekstissa, sillä kiertotalouden sidosryhmätoiminnassa on tärkeää ymmärtää, miten ihmiset hahmottavat ja ilmaisevat käsityksiään erilaisista asioista.

Diskurssianalyysin avulla voidaan tunnistaa puheessa ilmeneviä epätasapainoja, ongelmia ja pyrkiä tuomaan esille vallitsevia käytäntöjä (Fairclough, 2005). Tämä on tutkielman kannalta olennaista, sillä tavoitteena on analysoida aineistossa esiintyviä jännitteitä, ristiriitoja tai haasteita. Perustana tälle on ajatus siitä, että diskurssit eivät pelkästään välitä objektiivista tietoa, vaan ne myös muokkaavat ja rakentavat yhteiskuntaa osana laajempaa sosiaalista vuorovaikutusta. Diskurssit eivät toimi pelkästään viestinnän välineinä vaan aktiivisina voimina, jotka vaikuttavat siihen, miten kiertotaloustoimijat hahmottavat ja tulkkavat yhteiskuntavastuuta. (Pälli & Lillqvist 2020.) Näiden avulla voidaan havaita, miten vallitsevat käytännöt ja valtasuhteet

heijastuvat puheessa, mikä on olennaista yhteiskuntavastuun ja sen taustalla vaikuttavien voimien tutkimisessa.

3.2.2 Diskurssianalyysin periaatteet

Diskurssit ovat tyypillisesti säännönmukaisuuksien järjestelmiä tai merkitysten rakentamisen tapoja, joita tarkastellaan tietyistä näkökulmista muodostuneina (Pietikäinen & Mäntynen, 2020). Ne systemaattisesti vaikuttavat tietoon, jonka avulla ne liittyvät monenlaisiin sosiaalisiin käytäntöihin, kuten vuorovaikutukseen, institutionaalisiin ja yhteiskunnallisiin toimintatapoihin (Jokinen ym., 2016). Näin ollen kieli nähdään tässä tutkimuksessa funktionaalisen kielikäsityksen mukaan välineenä, joka merkityksellistää ympäröivää maailmaa (Pietikäinen & Mäntynen, 2020).

Koska diskurssianalyysi ei ole tiukasti rajattu tutkimusmenetelmä, vaan sitä pidetään ennemminkin joustavana ja väljänä analyysitapana (Pälli & Lillqvist, 2020), siihen voi liittyä erilaisia painotuksia ja menetelmällisiä sovelluksia tieteenalan mukaan. Tämä tutkielma pohjautuu seuraaviin diskurssianalyysin lähtöoletuksiin:

1. oletus kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta
 2. oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssystemien olemassaolosta
 3. oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta
 4. oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssystemeihin
 5. oletus kielenkäytön seurauksia tuottavasta luonteesta
- (Jokinen ym., 2016).

Diskurssianalyysin periaatteissa puhe ilmentää jotakin itseään laajempaa, esimerkiksi yhteiskuntaa, maapalloa, omaa työtä, organisaatiota tai oikeutusta. Merkitykset rakentuvat kulttuurisista normeista, arvoista, ideologioista tai valtarakenteista, jotka vaikuttavat siihen, miten kiertotaloustoimijat ilmaisevat itseään ja hahmottavat yhteiskuntavastuuta puheen kautta. Lisäksi puheissa esiintyvien diskurssien välinen suhde voidaan ymmärtää kamppailuna merkityksistä eli erilaisten puheissa esiintyvien diskurssien välillä voi olla kilpailua siitä, mikä näkökulma saa vallitsevan aseman. Tämä

merkityskamppailu voi näkyä esimerkiksi eri puheenaiheiden painotuksissa, kielenkäytössä tai retorisisissa keinoissa. Diskursseilla on myös toiminnallinen funktio eli kielellä on aktiivinen rooli. Puhe ja kieli eivät ole pelkästään neutraaleja ilmaisuja, vaan niillä vaikutusta yhteiskunnallisessa toiminnassa. (Fairclough, 2003.) Näin ollen diskurssien voidaan havaita vaikuttavan ihmisten ajatteluun, asenteisiin, käyttäytymiseen ja päätöksentekoon, samalla vaikuttaen sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja vallankäyttöön

Diskurssianalyysissä kiinnitetään myös huomiota siihen, miten kielenkäyttäjät rakentaa oman identiteettinsä tai asemansa puheessa suhteessa muihin toimijoihin. Näillä subjektipositioilla viitataan siihen, miten kielenkäyttäjät sijoittuu tai hänet asemoidaan kielen avulla suhteessa käsiteltävään aiheeseen, muihin toimijoihin tai yleiseen keskustelukontekstiin. (Jokinen ym., 2016.) Subjektipositio ilmenee siinä, miten asiat esitetään ja millaisia rooleja yhteiskunnassa tarjotaan tai mitä rooleja puhujat omaksuvat tiedostamattomastikin. Se voi heijastua esimerkiksi käytetyissä ilmaisuissa, sanavalinnoissa, asenteissa tai argumentaation rakenteessa haastattelupuheessa. (Pälli & Lillqvist, 2020.)

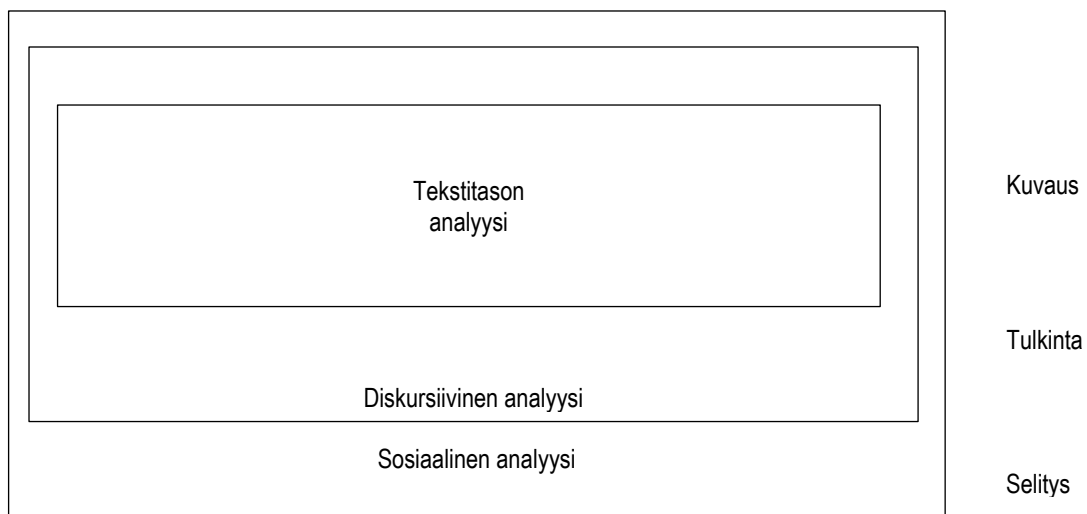
Diskurssianalyysin kiinnostus persoonaan liittyy siihen, miten tekstissä tai puheessa käytetyillä persoonaviittauksilla pyritään vaikuttamaan ja mitä sosiaalisia syitä tiettyjen persoonien valinnalla tai välttämällä voi olla (Pälli & Lillqvist, 2020). Esimerkiksi diskurssintutkijat ovat tutkineet passiivia, keskittyen persoonan tarkoitukselliseen hämärtämiseen ja samanaikaisesti persoonallisuuden monimuotoisuuteen. Tässä tutkielmassa puolestaan kysytään, ketkä tai mitkä sisältyvät monikollisten pronomini- viittauksien piiriin, missä yhteydessä puhuja käyttää minä-muotoa, ja millaisia merkityksiä tuodaan esiin geneerisellä persoonalla tai passiivilla.

Tutkimusasetelmasta ja -aineistosta riippuu, missä määrin yksittäisissä tutkimuksissa korostetaan eri diskurssianalyysin periaatteita (Jokinen ym., 2016). Tämän tutkielman kannalta olennaista on välittää puheen merkitykset, jäsentää ne merkitysrakenteiksi ja lopulta analysoida merkitysrakenteita ilmentäviä diskursseja. Diskurssianalyysin lähtöoletukset auttavat ymmärtämään, miten luonnollisella kielenkäytöllä voidaan ilmentää kiertotaloustoimijoiden kiinnittymistä kontekstisidonnaiseen merkitykselliseen

toimintaan, kuten kiertotalouden sidosryhmäyhteistyöhön. Samanaikaisesti voidaan tunnistaa kilpailevia merkitysjärjestelmiä, jotka ovat sidoksissa kiertotaloustoimijoiden kontekstisidonnaiseen toimintaan. (Fairclough 2003; 2005). Tämä tekee diskurssianalyysistä erityisen soveltuvan tutkimusmenetelmän tähän tutkielmaan, jossa pyritään hankkimaan tietoa yhteiskunnallisesta ilmiöstä ja ymmärtämään, miten kielenkäyttö vaikuttaa tämän ymmärryksen muodostumiseen.

3.3 Analyysin toteutus

Tässä tutkielmassa analyysi on toteutettu induktiivisesti, eli se perustuu aineistosta tunnistettuihin havaintoihin ja teemoihin yhteiskuntavastuusta. Tutkittaessa kiertotaloustoimijoiden näkemyksiä, on tärkeää pysyä avoimena haastatteluaineiston tarjoamille aiheille ja sille, miten haastateltavat itse ilmaisevat ajatuksiaan. Kuitenkin on hyvä huomata, että täysin puhtaasti induktiivista analyysia ei ole olemassa, koska tutkijan aiemmin omaksuma teoria vaikuttaa väistämättä siihen, miten hän hahmottaa aineiston ja sen merkityksen (Hirsjärvi & Hurme, 2015). Tutkielmassa on pyritty perusteelliseen ja tarkkaan työskentelyyn, aloittaen syvällisestä perehtymisestä tutkimusmateriaaliin ja päättyen tarkkaan analyysiin, jotta haastateltavien näkemykset heijastuisivat mahdollisimman autenttisesti tuloksissa. Analyysiprosessissa tarkasteltiin haastatteluaineiston vuorovaikutusta ja kielenkäyttöä diskursiivisesta näkökulmasta, joka perustuu sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtaan (Pälli & Lillqvist, 2020).

Kuvio 2 Diskurssianalyysin vaiheet

Tämän tutkielman analyysivaiheet on esitetty kuviossa 2. Analyysiprosessi käynnistettiin kokonaishaastattelujen litteraattien huolellisella lukemisella ja tarkastelulla. Samanaikaisesti aineisto pseudonymisoitiin ja haastateltavat koodattiin koodein H1-H16. Ensimmäisillä lukukierroksilla aineisto pyrittiin käymään läpi avoimin mielin. Tämä vaihe sisälsi yleisten ja alustavien huomioiden tekemistä toistuvista kielenkäytön piirteistä ja ilmaisutavoista. Läpikäyntiä ohjasi erityisesti aineistosta havaitut sanavalinnat ja sanojen järjestys. Tekstitason analyysin tavoitteena oli tunnistaa kielellisiä puhetapoja ja niiden vaihteluita, joilla haastateltavat kuvasivat, arvioivat ja luonnehtivat vastuuta, velvollisuutta tai vastuullisuutta kiertotalouden sidosryhmäyhteistyössä. Lukukierrosten myötä aineistosta alkoi hahmottua selkeitä ilmaisuja ja toistuvaa sanastoa, jotka koodattiin aineistoon värikoodein ja kommentein. Tekstitason analyysi muodosti analyysin toteutukselle perustan ja kuvasi aineiston ominaispiirteitä.

Tekstitason analyysin jälkeen tutkimuskysymykset olivat vakiintuneet lähes lopulliseen muotoonsa. Tässä vaiheessa analyysityö siirtyi enenevässä määrin diskurssianalyysin tulkintavaiheeseen. Diskursiiviset periaatteet ja lähtöoletukset (Jokinen ym., 2016; Fairclough, 2003; 2005) ohjasivat analyysiä kohti syvempää tulkintaa siitä, miten erilaiset kielelliset ilmaisut muotoutuivat merkitysrakenteiksi. Aineisto jaettiin merkitysrakenteisiin, joista muodostettiin alustavia diskursseja. Diskurssien tunnistaminen vaati erilaisten puhetapojen merkitysten erottelua aineistosta. Siksi tutkielmassa keskityttiin erityisesti tunnistamaan vastuun, velvollisuuden ja vastuullisuuden ilmaisevien tapoja ja toistuvia sanoja aineistossa. Diskurssianalyysin kontekstisidonnaisuus vaikuttaa siihen, kuinka tietyt puheenvuorot liitetään yhteen ja kuinka niistä onnistutaan muodostamaan yksi tai useampi tapa tarkastella yhteiskunnallista ilmiötä. (Pietikäinen & Mäntynen, 2020.) Diskursiivisen analyysivaiheen tulkinnallisuus oli olennainen osa tätä laadullista tutkimusta, koska sen avulla saavutettiin syvällisempi käsitys havaituista merkitysrakenteista sekä niiden sisältämistä jännitteistä.

Seuraavaksi merkitysrakenteista muodostettuja yhteiskuntavastuun diskursseja alettiin tarkastelemaan syvemmällä tasolla. Tässä sosiaalisen analyysin vaiheessa keskityttiin siihen, mihin diskurssit pyrkivät eli niille etsittiin selityksiä. Tämä viimeinen analyysin

taso pyrki paljastamaan, millaisia merkityksiä yhteiskuntavastuun diskurssit pyrkivät luomaan kiertotalouden sidosryhmäyhteistyössä. Tämä tarkastelutapa auttoi paljastamaan aineistossa olevat jännitteet, ristiriidat ja mahdolliset puutteet, joiden ymmärtäminen oli keskeistä tutkielman tavoitteiden kannalta. Lopulta sosiaalisen analyysin taso pyrki ymmärtämään, miten yksilöt kiertotalouden käytännön toimijoina ovat osana laajempaa yhteiskuntavastuukeskustelua. Tämän tason analyysin kautta voitiin tunnistaa, miten yksilöt liittävät omia merkityksiään ja puheitaan laajempiin yhteiskunnallisiin diskursseihin. Tässä kohtaa Pälli ja Lillqvist (2020) muistuttavat, että diskurssianalyytikko tarvitsee mielikuvitusta havaitakseen yhteyksiä kielenkäytön ja sosiaalisen toiminnan välillä. Viimeisessä analyysitasossa tehtiin implisiittisiä olettamuksia yhteiskuntavastuusta ja sen merkityksistä kielellisen kuvauksen avulla.

Diskursiivisen tutkimuksen yhteydessä on herännyt huolta siitä, miten tutkimustuloksia voidaan yleistää. Toiset katsovat, että yritykset tulosten yleistämiseksi tulisi hylätä, sillä jokainen sosiaalinen tilanne on ainutlaatuinen eikä tuloksia voi sellaisenaan soveltaa muihin tilanteisiin. Toisaalta teoreettista yleistämistä kannatetaan, koska diskurssianalyysin päämääränä on tuottaa käsitteellistä tietoa, joka syventää ymmärrystä tutkitusta ilmiöstä ja jota voi soveltaa erilaisissa yhteyksissä. (Pietikäinen & Mäntynen 2020.)

4 YHTEISKUNTAVASTUUN DISKURSSIT

Kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheesta tunnistettiin neljä erilaista diskurssia, jotka kuvaavat yhteiskuntavastuun jäsentymistä. Kukin diskurssi pyrkii kuvaamaan mahdollisimman osuvasti niitä puhetapoja, joihin yhteiskuntavastuun käsitys liitettiin kiertotalouden sidosryhmätoiminnassa. Tässä tulosluvussa esitellään diskurssien ominaispiirteiden yhteydessä aineisto-otteita, jotka havainnollistavat käsiteltävän diskurssin keskeisiä kielellisiä ilmaisuja ja vastuun muotoutumista. Aineisto-otteita on tiivistetty, jotta niistä pystyy selkeämmin erottamaan diskurssien keskeiset puhetavat ja ominaispiirteet. Lisäksi haastattelupuhetta on jossain kohdin selkeyden vuoksi katkaistu. Lainauksissa nämä on merkitty katkoviivalla "--". Haastattelut on merkitty koodein H1-H16, joissa kirjain "H" viittaa haastateltavaan.

Taulukko 2 Yhteiskuntavastuun diskurssit

Diskurssi	Merkitys	Puhetapa	Vastuun määrittäjä	Lainaus
Yksilökeskeinen	Filantrooppinen Arvoperustainen Autonominen	Inhimillinen Henkilökohtainen Ihannoiva Huolehtiva	Oma itse Tulevaisuus	"--henkilökohtaisesti on ainakin tärkeää se, että mun työ edesauttaa sitä, että maailma siirtyisi kohti jotain, minkä mä itse uskon, että on se suunta, johon meidän täytyy mennä, jotta täällä säilyis elämän mahdollisuudet jatkossakin." (H4)
Organisaatio-keskeinen	Taloudellinen Toiminnallinen Tavoitteellinen	Järkevä Velvollisuudentuntoinen Tietoinen Reaktiivinen	Omistajat Hallitus Valtio	"Tää kestävyys ja tavoitteet, näähän on kirjattu meidän yhtiöjärjestykseen ihan. Me ollaan sopimuksin sitouduttu kaupungin suuntaan tavoittelee niitä kaupungin asettamia tavoitteita." (H14)
Sidosryhmä-keskeinen	Laillinen Sosiaalinen Kollektiivinen	Relationaalinen Jännitteinen Avoin	Sidosryhmät Laki	"--tietysti me ollaan tilivelvollisia rahoittajille, meidän kollegoille, päätöksentekijöille, viime kädessä yhteiskunnalle, että tehdään se työ niin hyvin kuin voidaan." (H12)
Yhteiskunta-keskeinen	Integratiivinen Eettinen	Yhteisöllinen Hyveellinen Pitkäjänteinen	Yhteiskunta Maailma Tulevat sukupolvet	"-meillä on vahva lupaus tehdä kestävää tulevaisuutta Suomelle ja suomalaisille. Ja sitä ei tietenkään voida tehdä vain Suomessa, vaan me tehdään sitä globaalisti." (H6)

Taulukossa 2 on koostettu tutkimustuloksena tunnistetut neljä diskurssia: *yksilökeskeinen, organisaatiokeskeinen, sidosryhmäkeskeinen ja yhteiskuntakeskeinen*. Jokaisen diskurssin kohdalla taulukosta löytyy sen merkitys, puhetapa, vastuun määrittäjä sekä havainnollistava lainaus. Seuraavissa alaluvuissa jokaiseen diskurssiin syvennyttään yksitellen. Havainnollistavat lainaukset haastattelupuheesta on korostettu tekstissä kurssiivilla.

4.1 Yksilökeskeinen diskurssi

Yksilökeskeisessä diskurssissa yhteiskuntavastuu on normatiivista. Se viittaa siihen, että yhteiskuntavastuuta ei nähdä poikkeuksellisenä tai ylimääräisenä toimintana vaan osana normaalia käytöstä tai toimintamallia. Kiertotaloustoimija näkee itsensä autonomisena eikä velvoitettuna vastuulliseen toimintaan. Puheessa korostuu henkilökohtaisuus ja omaehtoisuus, jolloin yksilön omat valinnat ja motivaatiot antavat merkityksen. Puheen subjektipositio kertoo, kuinka diskurssissa kiertotaloustoimija hahmottaa itsensä itsenäisenä toimijana. Omaa motivaatiota korostetaan omien tavoitteiden saavuttamisella, oman edun tavoittelulla sekä henkilökohtaisen kehittymisen avulla.

Lainaus 1. Itsellemme, planeetalle. Ei me olla tilivelvollisia. Ei meiän yritysten oo pakko tehdä sitä vaan se on semmonen mitä halutaan tehdä. Eikä munkaan ole pakko tehdä tätä työtä. En mä oo kellekään tilivelvollinen mutta mä haluan tehdä sitä. (H8)

Lainaus 2. --jos ajatellaan, että ihan oikeasti edistetään tätä kiertotaloutta, niin omat valinnathan on se isoin--. (H12)

Lainaukset 1 ja 2 ilmentävät yksilökeskeisen diskurssin painopisteitä autonomisuudesta ja henkilökohtaisuudesta. Kiertotaloustoimijat korostavat yhteiskuntavastuuta henkilökohtaisena valintaa eivätkä koe ulkoisia vaatimuksia. Lainaus 1 tuo ilmi kiertotaloustoimijan sisäisen motivaation ja pyyteettömän sitoutumisen vastuulliseen toimintaan, joka heijastuu myös vaikutelmaan organisaation vapaaehtoisesta toiminnasta. Oman halun korostaminen viittaa diskurssin eksistentiaaliseen oletukseen, miten asiat hänen mielestään ovat. Lainaus 2 täydentää yksilökeskeistä diskurssia aktiivisuuden ja välttämättömyyden korostamisella. Kiertotaloustoimija kokee mahdollisuutensa

vaikuttaa suurempaan yhteiskunnalliseen tavoitteeseen, johon oma motivaatio ohjaa. Siten yksilökeskeisessä diskurssissa yhteiskuntavastuu on tietoinen valinta ja itseisarvo, jossa vastuun määrittäjänä toimii kiertotaloustoimija itse.

Lainaus 3. Tulee mieleen vaan omalletunnonllemme. Et just että, et kun tuntuu et monella tai, jopa kaikilla meidän, yrityksissä on niinku sellanen oma joku, herääminen näihin niinku ympäristöteemoihin--. (H2)

Lainauksen 3 narratiivi on huolehtiva. Puheessa se rakentuu vilpittömyydelle omantunnon kautta. Puheessa painottuu jälleen yksilökeskeiselle diskurssille tyypillinen yksilön oma vastuu ja tietoisuus. Ympäristökysymysten huomiointi kuitenkin viittaa laajempaan huolenpitoon ja pehmeisiin arvoihin. Vaikka kiertotaloustoimijan omalla tunnolla on määrittelyvalta yksilökeskeisessä diskurssissa, lainauksessa se verhoillaan persoonapronominilla jaetuksi oletukseksi organisaatiossa. Lainauksessa kiertotaloustoimijan ajattelutapa näyttäytyy osana laajempaa organisaation sisäistä muutosta.

Lainaus 4. --tehdään sitä työtä siitä huolimatta, vaikei siihen kukaan lähtis mukaan. Koska kyllä se sit antaa niin paljon enemmän muutenkin, kun tietää tekevänsä oikein. (H1)

Lainaus 5. Niin henkilökohtaisesti on ainakin tärkeä se, että mun työ edesauttaa sitä, että maailma siirtyisi kohti jotain, minkä mä itse uskon, että on se suunta, johon meidän täytyy mennä, jotta täällä säilyis vielä elämän mahdollisuudet jatkossakin. (H4)

Lainaukset 4 ja 5 omaksuvat samankaltaisia diskursiivisia ilmaisuja, jotka korostavat kiertotaloustoimijoiden henkilökohtaista sitoutumista ja motivaatiota, mutta myös vaikutusmahdollisuuksia yhteiskuntavastuuseen. Lainaus 4 havainnollistaa vahvaa oman aseman korostamista ja eettistä motiivia, kun kiertotaloustoimija korostaa oikein tekemisen tunnetta ja sen tuomaa merkityksellisyyttä. Ilmaisuihin ”siitä huolimatta, vaikei siihen kukaan lähtis mukaan” viittaa hänen päättäväisyyteensä ja henkilökohtaiseen vastuunkantoon ikään kuin uhrauksena. Lainauksessa 5 yhteiskuntavastuun merkitys

syntyy kiertotaloustoimijuuden kautta. Kiertotaloustoimija uskoo, että hänen työnsä on osa suurempaa ponnistelua paremman tulevaisuuden puolesta, mikä korostaa hänen asemaansa. Sana ”täytyy” korostaa välttämättömyyttä, jonka kiertotaloustoimija itselleen asettaa. Yksilökeskeisessä diskurssissa vastuuta ohjaa kiertotaloustoimijan oma moraalinen ja usko oman toiminnan merkityksellisyyteen. Merkityksellisyys rakentuu pehmeiden arvojen, kuten auttamishalun ja rohkeuden kautta.

Lainaus 6. --ihmiset tekee tätä ympäristötyötä, että pystytään perustelemaan se, että miksi sitä on tehty ja miksi sitä edelleen kannattaa tehdä. (H11)

Yksilökeskeisessä diskurssissa kiertotaloustoimijat tuntevat tarvetta perustella toimintaansa ja asemaansa. Lainaus 6 ilmentää tarvetta selittää toiminnan tarkoitus ja sen jatkuvuuden kannattavuus ulkopuolisille. Yksilökeskeinen diskurssi korostaa ihmisiä, jotka pyrkivät selittämään ja perustelemaan merkityksiä ja tekojaan mahdollisesti vastatakseen yleisiin odotuksiin tai organisaation asettamiin vaatimuksiin vastuullisuudesta. Siten yksilökeskeisessä diskurssissa korostetaan kiertotaloustoimijoiden merkittävää roolia yhteiskuntavastuun edistäjinä ja kestäväen tulevaisuuden rakentajina, mutta samalla myös luo itselleen valtasuhdetta. Se osoittaa ymmärrystä siitä, että vastuullinen toiminta lähtee yksilöstä itsestään, ja samalla korostaa, miten kiertotaloustoimijalla on valtaa sen käytännön toteuttamisessa. Yksilökeskeinen diskurssi kannustaa tekemään oikein ja uskoo, että yhteiskuntavastuussa voidaan kehittyä paremmiksi.

Yksilökeskeinen diskurssi jäsentää yhteiskuntavastuuta itsenäisyyden ja henkilökohtaisen moraalin kautta. Kiertotaloustoimija kokee, että hänellä on vapaus ja mahdollisuus toteuttaa yhteiskuntavastuuta omassa toiminnassaan ja asemassaan. Yksilökeskeinen diskurssi on analyttinen, kun kiertotaloustoimijat korostavat haluaan ottaa monia näkökohtia huomioon vastuullisuudessa, samalla myöntäen keskeneräisyytensä. Pehmeiden arvojen tunnustamisen takia diskurssi on emotionaalinen. Yksilökeskeisestä diskurssista ei voida tunnistaa rationaalisia vaatimuksia, vaan siinä korostuu kiertotaloustoimijan henkilökohtainen näkökulma, tunteet ja motiivit. Diskurssissa keskitytään enemmän kiertotaloustoimijan subjektiivisiin kokemuksiin ja

arvoihin kuin pelkästään loogiseen päättelyyn tai objektiivisiin argumentteihin. Tämä tekee diskurssista emotionaalisesti ladatun ja kietoo sen vahvasti kiertotaloustoimijan henkilökohtaisiin näkemyksiin ja kokemuksiin.

4.2 Organisaatiokeskeinen diskurssi

Organisaatiokeskeisessä diskurssissa on liiketoiminnallinen motiivi, sillä puheessa korostuu organisaation toiminnan, sen periaatteiden ja tarkoituksen ensisijaisuus. Puhetapa on voimakkaasti liiketoimintalähtöinen ja rationaalinen. Organisaatiokeskeisessä diskurssissa yhteiskuntavastuu nähdään ensisijaisesti organisaation omien etujen ja tavoitteiden edistämisenä. Toisin sanoen yhteiskuntavastuuta toteutetaan organisaation liiketoiminnan kautta ja sen vaatimuksille ollaan avoimia. Kiertotaloustoimija kokee vastuullisen toimintansa osana organisaation toimintaa, ja uskoo kiertotaloustoimijana tuottavansa taloudellista arvoa organisaatiolle, sidosryhmille ja yhteiskunnalle. Organisaatiokeskeisessä diskurssissa yhteiskuntavastuu saa merkityksensä taloudellisen vastuun kautta.

Lainaus 7. No kylhän me tietysti ollaan sinne meijän omistajalle ja meijän hallitukselle tilivelvollisia, mutta toki myös mun mielestä meijän asiakkaille. (H5)

Lainauksessa 7 kiertotaloustoimija kertoo omistajaa ja hallitusta kohti tuntemaa velvoitettaan, mikä viittaa omistajalähtöiseen näkökulmaan yhteiskuntavastuussa. Vastuu tunnustetaan organisaation taloudellisena pyrkimyksenä tuottaa arvoa. Lainauksessa vastuun määrittäjäksi tunnustetaan organisaation omistaja ja hallitus, joka viittaa hierarkkiseen rakenteeseen. Lainauksessa esiintyvä ilmaisu "sinne meijän omistajalle ja meijän hallitukselle" heijastaa kiertotaloustoimijan vastuuta raportoida näille tahoille. Organisaatiokeskeinen diskurssi tunnustaa yhteiskuntavastuun taloudellisesti järkevänä.

Lainauksessa 7 havaitaan selkeä subjektiposition vaihtelu, jossa persoonapronominit kuvastavat ensin sitoutumista organisaatioon, mutta lauseen lopussa nostetaan kuitenkin oma mielipide. Sanavalinnalla "sinne" annetaan ymmärtää, että nämä vastuun määrittäjät nähdään ikään kuin kaukaisina sidosryhminä, jotka eivät ehkä ole mukana päivittäisessä toiminnassa. Tällainen ilmaisu voi viestiä jonkinlaisesta etäisestä suhteesta vastuun

määrittäjän ja kiertotaloustoimijan välillä. Lainauksessa 7 kiertotaloustoimija vaihtaa subjektipositiota minä-muotoon, kun hän tunnistaa toisen sidosryhmän, asiakkaat. Persoonapronominin käyttö tässä yhteydessä viittaa siihen, että kiertotaloustoimija ilmaisee oman näkökulmansa, jota hän on omaksunut itse, eikä asetu rooliin, jonka organisaatio mahdollisesti hänelle tarjoaa.

Lainaus 8. Eiköhän me olla jossain määrin sitte ihan työn puolestaki tilivelvollisia jollain tavalla, jolleki tulostavoitteille ja esimiehille. Ja vastuullisuus, omatuntoa painaa jos emme edistä asiaa. (H13)

Taloudellisen arvon tuottamisen lisäksi organisaatiokeskeisessä diskurssissa ominaispiirteenä on työtehtävien ja tavoitteiden saavuttaminen. Tämä osoittaa, että yhteiskuntavastuun merkitys rakentuu työssä suoriutumisesta ja tuloksellisuudesta. Lainauksessa 8 kiertotaloustoimija näkee selkeästi tietyt tahot vastuun määrittäjinä, joista ollaan avoimia. Puheessa sanojen ”jollain” ja ”jolleki” kautta ilmenee kuitenkin epämääräisyyttä siitä, miten tätä vastuuta toteutetaan. Tämä voi viitata siihen, että yhteiskuntavastuu näyttäytyy kiertotaloustoimijalle eri tavoin tai sitä ei ole organisaatiossa täysin selkeästi määritelty.

Lainauksen 8 epämääräiset sanavalinnat ”eiköhän me” ja ”jollain tavalla” tuovat esiin myös implisiittisiä olettamuksia siitä, mitä vastuu voi olla. Lisäksi ilmaus ”ihan työn puolestaki” viestii siitä, että kiertotaloustoimija asemoituu ammatilliseen asemaan, kokeakseen olevansa vastuussa. Subjektiposition vaihtelu tuo esiin, kuinka organisaatiokeskeisessä diskurssissa tasapainoillaan erilaisten vaatimusten välillä, vaikka niille oltaisiinkin avoimia. Tämä osoittaa, että kiertotaloustoimija voi samanaikaisesti omaksua erilaisia positioita ja välittää niitä käyttämällä niihin liittyvää sanastoa ja metaforia.

Lainaus 9. Me ollaan sopimuksin sitouduttu kaupungin suuntaan tavoittelee niitä kaupungin asettamia tavoitteita. --näähän on kirjattu meidän yhtiöjärjestykseen ihan- (H14)

Lainaus 10. Tietty ekana tulee tuolta mieleen noi EU ja valtakunnalliset tavoitteet.. Mutta sit tottakai siellä taustalla kaikista eniten on kaupunkilaiset, että pystytään tarjoaan niitä kaikkia palveluita kaupunkilaisille, että he pystyy sitten tekemään muutoksia elämäntavoitteissaan ja valitsemaan niitä kestävämpiä juttuja. (H11)

Lainauksissa 9 ja 10 korostetaan sekä organisaation että sidosryhmien tavoitteita. Organisaatiokeskeisessä diskurssissa tavoitteiden asettaminen ja niiden noudattaminen tuovat menestyksen yhdeksi merkitykseksi yhteiskuntavastuulle. Lainaukset osoittavat, että tavoitteet ovat organisaation yhteiskuntavastuullisen toiminnan kulmakiviä, ja organisaatio sitoutuu noudattamaan niitä, oli kyse sitten kaupungin asettamista tavoitteista tai laajemmista EU:n ja valtakunnallisista suuntaviivoista. Diskurssissa vaatimuksia voi olla paljon ja niihin tulee vastata. Organisaatiokeskeinen diskurssi käsittelee ulkoisten sidosryhmien tavoitteita ja pyrkii täyttämään ne. Tässä diskurssissa yhteiskuntavastuu saa merkityksensä valtasuhteiden kautta, joissa määritellään selkeät tavoitteet ja päätösvalta.

Lainaus 11. Ja onhan se sinänsä hyvä niin sanotusti diili, että me pystytään sit samalla tekemään myös hyvää liiketoimintaa siitä, että mahdollistetaan tätä siirtymää. (H4)

Lainaus 12. Me voidaan olla, me ei olla itsekkäitä, se on meillä tosi, tosi vahva, et me tarvitaan vaan sen verran, että me pystytää auttaa ja jalostaa ja viemää sitä muualle, et me pystytää tää kone pitää hyvänä, et tää jatkossaki tuottaa eri puolille yhteiskuntaa ja Eurooppaa niit asioita ja mä luulen, että yrityksille tää ajattelu käy hirvee hyvin, koska heki haluaa palvella markkinoita laajasti. (H16).

Lainaukset 11 ja 12 havainnollistavat organisaatiokeskeisen diskurssin puhetapaa siitä, kuinka kiertotalousliiketoiminnan ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden yhdistäminen nähdään yhteiskuntaa hyödyttävänä. Toisin sanoen liiketoiminta nähdään mahdollisuutena tehdä hyvää samalla kun tuetaan kiertotaloussiirtymää. Lainauksessa 12 kiertotaloustoimija käyttää ilmaisua "me pystytään", mikä osoittaa vahvaa toimijuutta ja päättäväisyyttä. Toteamus "sit samalla tekemään myös hyvää liiketoimintaa" korostaa, että taloudellisen menestyksen ja yhteiskuntavastuun yhdistäminen on mahdollista, mikä

nähdään keskeisenä organisaatiokeskeisessä diskurssissa. Kiertotaloustoimija kääntää taakan positiiviseksi asiaksi puhumalla aikaansaadusta muutoksesta.

Molemmat kiertotaloustoimijat käyttävät yhteisöllistä puhetapaa, mikä kertoo ammatillisesta subjektipositiosta. Kuitenkin lainauksessa 12 puhetapa on jopa altruistinen, sillä kiertotaloustoimija puhuu itsekkyyden välttämisestä. Lainauksessa sanottu metafora ”me pystytää tää kone pitää hyvänä” korostaa kiertotaloustoimijan edustaman organisaation jatkuvasta hyödyllisyydestä yhteiskunnalle ja Euroopalle pitkällä aikavälillä. Siten organisaatiokeskeinen diskurssi korostaa kiertotaloustoiminnan aseman ja toiminnallisuuden merkitystä. Puheessa esiintyvät ilmaisut ”me voidaan olla” ja ”mä luulen,” antavat kiertotaloustoimijalle vakuuttavan subjektiposition ja kertovat selkeästä motivaatiosta.

Organisaatiokeskeinen diskurssi korostaa yhteiskuntavastuuta kannattavana strategiana kiertotalousliiketoiminnassa ja se saa merkityksensä liiketoiminnan menestyksestä. Haastattelupuheessa yhdistyvät kiertotaloustoiminnan asema, vaatimukset ja taloudellinen näkökulma. Diskurssin käyttämä kieli esittelee kiertotaloustoimijoiden mahdollisuuksia organisaatiossa ja yhteiskunnassa, jonka avulla voidaan sekä häivyttää että korostaa asioita. Ero tulee esiin siinä, miten yhteiskuntavastuuta tulkitaan - joko tehokkaana ja tuottavana tekijänä tai toimintaa mahdollistavana voimana. Siten organisaatiokeskeinen diskurssi paljastaa makrotason päämäärät ja arvostukset, jotka kumpuavat organisaation ulkopuolisista vaatimuksista.

4.3 Sidosryhmäkeskeinen diskurssi

Sidosryhmäkeskeinen diskurssi muodostuu kiertotalouden sidosryhmätoiminnan tarpeista ja odotuksista, jolloin kielellisen kuvaksen takana on propositionaalisia oletuksia. Sidosryhmäkeskeisessä diskurssissa yhteiskuntavastuuta jäsennetään relationaalisesti, jossa koetaan tärkeäksi luoda yhteys. Diskurssi korostaa avoimuutta, dialogia ja yhteistyötä, jolloin puhetapa on vuorovaikutteinen ja kaikkia huomioonottava.

Lainaus 13. --me tehtiin se käsi kädessä, ikään ku tytär rinnalla--. (H3)

Lainaus 13 havainnollistaa sidosryhmäkeskeisen diskurssin puhetapaa yhteisöllisenä ja kumppanillisena. Puheessa korostuu yhteishenki. Lainauksen ensimmäinen metafora ”me tehtiin se käsi kädessä” kuvaa yhteistyötä ja yhteenkuuluvuutta toiminnassa. Toisella metaforalla ”ikään ku tytär rinnalla” viitataan suojelemiseen, huolenpitoon ja ohjaukseen. Molemmat metaforat tuovat ilmi läheisen sidosryhmäsuhteen merkityksen vastuullisessa toiminnassa. Tällöin merkityksenannossa keskeistä on yhteiset tavoitteet ja luottamus.

Lainaus 14. --niin tietysti me ollaan tilivelvollisia rahoittajille, meidän kollegoille, päätöksentekijöille, viime kädessä yhteiskunnalle, että tehdään se työ niin hyvin kuin voidaan. (H12)

Lainaus 15. Mä koen olevani kunnille tilivelvollinen siitä, että jos ne haluaa edistää kiertotaloutta ja ne haluaa, että me tuetaan sitä, niin ollaanko me siinä onnistuttu. (H10)

Sidosryhmäkeskeinen diskurssi huomioi monipuolisemmin erilaisia sidosryhmiä organisaation ympärillä. Lainauksien 14 ja 15 puheessa vahvistui käsitys siitä, että ulkoisiin vaatimuksiin on vastattava. Lainauksissa tunnistetaan erityiset sidosryhmät, kuten rahoittajat, kollegat, päätöksentekijät ja kunnat, mitkä voivat kiertotaloustoimijalle olla merkittävimpiä tahoja. Lainauksen 14 sanapari ”niin tietysti” ilmaisee itsestäänselvyyden tunnetta, jolloin puheessa on eksistentiaalinen oletus. Lisäksi vastuun määrittäjät eli sidosryhmät ovat kiertotaloustoimijalle luonnollisia ja odotettuja, mikä voidaan yhdistää tiedostamattomaan subjektipositioon, jonka kiertotaloustoimijat omaksuvat. Lainaus 14 havainnollistaa, kuinka sidosryhmäkeskeinen diskurssi voi laajeta organisaation sisältä yhteiskuntaan asti.

Lainauksessa 15 kiertotaloustoimija korostaa yhtä olennaista sidosryhmää, koska hän voi kokea niiden olevan keskeisiä kiertotalouden edistämässä ja tukemisessa. Sidosryhmäkeskeisessä diskurssissa kiertotaloustoimijat arvioivat omaa panostaan ja vaikutustaan sidosryhmän asettamiin tavoitteisiin. Se painottaa, että diskurssi on avoin eri sidosryhmien asettamien odotusten ja vastuiden muuttumiselle eri tilanteissa ja yhteyksissä. Lainaus 15 osoittaa, kuinka sidosryhmäkeskeinen diskurssi rakentuu onnistumisen kautta, mikä toimii selkeänä merkityksen antajana. Kummassakin lainauksessa ilmenee halu suorittaa työ mahdollisimman hyvin, mikä viittaa

pyrkimykseen vastata sidosryhmien odotuksiin. Tästä johtuen sidosryhmäkeskeisessä diskurssissa vastuun luonne painottuu pääasiassa vaatimusten ja velvollisuuksien ympärille.

Lainaus 16. --totta kai siellä taustalla kaikista eniten kaupunkilaiset, että pystytään tarjoaan niitä kaikkia palveluita kaupunkilaisille, että he pystyy sitten tekemään muutoksia elämäntavoissaan ja valitsemaan niitä kestävämpiä juttuja. Ja sitten toki nyt silleen poliittiset päättäjät sitä kautta, että näytetään et miten asioita edistetään ja mikse me nyt halutaan olla tää ympäristöpuolen edelläkävijä ja mitä sillä voi saavuttaa ja mitä on jo tehty, että pystyy edelleen pitää näitä hyviä. Tai silleen, että on resursseja siihen, että ihmiset tekee tätä ympäristötyötä, että pystytään perustelevaan se, että miksi sitä on tehty--. (H11)

Lainauksen 16 sanajärjestys havainnollistaa sidosryhmäkeskeisen diskurssin relationaalisuutta ja monitasoisuutta. Yhteiskuntavastuun taustalla on diskurssin mukaan monia toimijoita ja sidosryhmiä, jolloin merkitys rakentuu yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Sidoryhmäkeskeinen diskurssi näkee yhteiskuntavastuun myös monitasoisena, jossa kiertotaloustoimijat, poliittiset päättäjät ja yhteiskunnan asukkaat nähdään merkityksellisinä. Puheessa ilmenee käsitys, että yhteiskuntavastuu edellyttää laajaa osallistumista, samalla kun korostetaan tarvetta selkeälle suunnalle, joka tulisi poliittisilta päättäjiltä.

Sidosryhmäkeskeinen diskurssi on relationaalisuuden vuoksi myös jännitteinen, sillä yhteiskuntavastuu hahmottuu erilaisten toimijoiden kautta ja merkitykset muodostuvat relationaalisesti. Yhteiskuntavastuun merkitys muotoutuu laajassa sidoryhmäyhteistyössä, missä jokaisen sidoryhmän panos ja vaatimus on huomioitu lopullisessa merkityksenannossa.

4.4 Yhteiskuntakeskeinen diskurssi

Yhteiskuntakeskeinen diskurssi tarkastelee yhteiskuntavastuuta metatasolta. Diskurssissa pohditaan, miten yhteiskunta, sen rakenteet ja instituutiot osallistuvat yhteiskuntavastuuseen. Yhteiskuntakeskeinen diskurssi pyrkii ymmärtämään, miten

yhteiskunnan laajemmat rakenteet tukevat tai rajaavat yhteiskuntavastuullista toimintaa. Yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa puhetapa on kauttaaltaan yhteisöllinen, mutta kielen persoona vaihtelee yksilön ja yhteisön välillä.

Lainaus 17. -- kun mä teen tätä kiertotalouden edistämistä, niin siitä tulee ehkä semmoinen ajatus vaan, et ihan koko maapallolle. (H15)

Lainaus 18.--niin kyl itse ainaki pohdin paljon sitä tulevia sukupolvia--. Niin pystytään kattomaan vähän silleen sieltä niin sanotusti metatasolta näitä asioita. (H13)

Yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa subjektipositiot on tietoisesti omaksuttu, sillä puheesta nousee esiin kiertotaloustoimijan aseman merkitys. Lainauksessa 17 kiertotaloustoimija on vakuuttunut oman toiminnan vaikutuksista koko maapalloon, mikä osoittaa yhteiskuntavastuun laajuuden ja globaalin merkityksen. Diskurssissa rakennetaan globaalia ilmapiiriä. Persoonapronomini viittaa siihen, että kiertotaloustoimija ilmaisee oman näkökulmansa, jota hän on omaksunut itse, eikä asetu rooliin, vaikka käsitteleekin vastuuta roolinsa kautta. Sana ”ehkä” kuitenkin viittaa varovaisuuteen, mikä kertoo kiertotaloustoimijan suhtautumisesta laajempaan kontekstiin. Yhteiskuntakeskeinen diskurssi ilmentää käsitystä yhteiskuntavastuusta globaalina ilmiönä, joka vaatii suurta näkemystä ja päämäärää sen toteuttamiseksi yksilötasolla.

Lainaus 18 havainnollistaa, kuinka yhteiskuntavastuuta ei ajatella muuttumattomana osana, vaan katse on tulevaisuudessa. Yhteiskuntakeskeinen diskurssi on pitkäjänteinen ja korostaa kykyä tarkastella asioita objektiivisesti. Puheessa merkitys rakentuu ihanteelliselle tilanteelle ja motivaatiolle sen saavuttamiseksi. Yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa merkitys perustuu jatkuvuudelle ja sen mahdollistamiselle yksilöiden ja organisaatioiden toiminnan kautta.

Lainaus 19. No kyl mä täs mun työssäni oon tilivelvollinen Suomelle. (H15)

Kansallinen taso tunnistetaan erillisenä makrotasona yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa. Lainauksessa 19 on selkeä subjektipositio yksilön roolista yhteiskunnassa, ja tuo ilmi

ehdottomuutta. Kiertotaloustoimija omaksuu laajan vastuun, mutta ei erottele siitä tarkempia vastuun määrittäjiä. Lainaus ilmentää myös diskurssin emotionaalista ulottuvuutta, sillä merkitys on vahvasti kohdistettu paikalliseen kontekstiin. Siten yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa tunneperäiset siteet kansallisuuteen ja isänmaallisuuteen tuovat syvällisen merkityksen yhteiskuntavastuulle.

Lainaus 20. Ja itse toivoisin siihen just semmost systeemistä otetta, et me oikeesti pystytään sit tuleville sukupolville tarjoamaan semmonen järjellinen ratkaisu. (H13)

Lainauksessa 20 puhe rakentuu jälleen ihanteelle ja pyrkimykselle saavuttaa tämä ihanne. Yhteiskuntakeskeisen diskurssin tulevaisuusorientoituneisuus toimii olennaisena merkityksen antajana. Puheessa korostuu toiveikkuus systeemisestä otteesta, mikä kuvastaa asennetta ja motivaatiota yhteiskuntavastuuseen. Yhteiskuntakeskeinen diskurssi tunnistaa, ettei olemassa olevilla käytännöillä ei päästä riittävän pitkälle vaan tarvitaan proaktiivista uusien ratkaisujen kehittämistä tulevaisuutta varten. Siten diskurssi asettaa haasteen sekä kiertotaloustoimijalle että organisaatiolle. Tästä syystä diskurssi asettaa haasteen, jossa ei ole ainoastaan olla sitoutuneita nykyisen toiminnan tehostamiseen, vaan myös valmis tarkastelemaan eteenpäin suuntautuvaa toimintaa, työskennellen aktiivisesti ja tehokkaasti tulevaisuuden menestyksen varmistamiseksi. Tämä korostaa diskurssin päämäärätietoisuutta ja sen kykyä ohjata progressiivista toimintaa.

Lainaus 21. Kyllä mä koen, et meidän se velvollisuus on meitä suomalaisia kohtaan, kun se on, tää pääoma on suomalaisille annettu, niin tehdä tätä kädet savessa kuten sanotaan ja yhdessä suomalaisten kanssa ja toki sitten myös muidenkin. (H6)

Lainaus 21 heijastaa yhteiskuntakeskeisen diskurssin pakollisuutta ja välttämättömyyttä. Kiertotaloustoimijan ilmaisu ”pääoma on suomalaisille annettu” esittää kuinka vaatimuksiin pitää pystyä vastaamaan. Käytetty metafora ”tehdä tätä kädet savessa” korostaa konkreettista ja käytännönläheistä sitoutumista yhteiskuntavastuuseen. Yhteiskuntakeskeisen diskurssin mukaisesti lainauksessa kiertotaloustoimija näkee itsensä ja organisaationsa aktiivisena toimijana suomalaisessa yhteiskunnassa. Toisaalta

puheessa korostetaan myös muiden yhteiskunnan jäsenten osallistumista, jolloin vastuuta jaetaan laajemmalle joukolle. Tämä jaettu oletus yhteiskuntavastuusta rakentaa merkityksen relationaalisesti.

Yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa ilmenee sekä globaali että paikallinen ilmapiiri. Puhetapa on kauttaaltaan toiveikas, mutta analyttinen. Vaatimukset saattavat asettaa kuitenkin paineita konkreettisille yhteiskuntavastuutoimille sekä yksilöltä että organisaatiolta niiden toteuttamiseksi. Diskurssien subjektipositiot rakentuvat tietoisesti yhteiskunnallisista odotuksista ja vastuista, jolloin kiertotaloustoimijuuden asema korostuu. Yhteiskuntavastuun valtasuhde kuitenkin rakentuu laajemmissa sidosryhmäsuhteissa makro- ja metatasolla. Pohdinnat tulevaisuudesta antavat yhteiskuntavastuulle ihanteellisen ja kehittymiskelpoisen merkityksen. Näin yhteiskuntakeskeinen diskurssi kannustaa toimimaan kestäväen tulevaisuuden puolesta.

4.5 Yhteenveto

Tässä tutkielmassa tunnistettiin neljä yhteiskuntavastuun diskurssia, jotka paljastavat monitahoisia ja -tasoisia merkityksiä yhteiskuntavastuulle. Yksilökeskeinen diskurssi vahvistuu henkilökohtaisen motivaation ja etiikan kautta. Diskurssi korostaa kiertotaloustoimijan omaehtoisuutta ja autonomiaa, koska yhteiskuntavastuuta kuvataan henkilökohtaisena valintana. Tässä diskurssissa yhteiskuntavastuu on normatiivista, jolloin merkityksiä yhteiskuntavastuulle haetaan omista arvoista. Organisaatiokeskeisessä diskurssissa yhteiskuntavastuu nähdään ensisijaisesti organisaation sisällä tapahtuvana rationaalisenä ja järjellisenä ilmiönä. Yhteiskuntavastuu rakentuu organisaation tehokkuudelle ja tuottavuudelle, joka viittaa taloudellisen menestyksen merkityksellisyyteen. Diskurssi vastaa organisaation ulkopuolisiin vaatimuksiin, mutta paljastaa myös organisaation sisäisen hierarkian merkityksen. Sidosryhmäkeskeisessä diskurssissa yhteiskuntavastuu saa merkityksensä yksinomaan vastaamisesta sidosryhmien asettamiin vaatimuksiin. Merkityksenanto tapahtuu valtuutuksen kautta, jonka avulla tunnustetaan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Merkitykset rakentuvat relationaalisesti sidosryhmäyhteistyössä. Sidosryhmäajattelu laajenee yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa metatasolle ja merkityksiä tarkastellaan

objektiivisesti. Diskurssissa varmistetaan tulevaisuuden hyvinvointi aktiivisen toimijuuden kautta.

On tärkeää huomioida, etteivät löydetty yhteiskuntavastuun diskurssit ole vastakkaisia tai toisiaan poissulkevia. Pikemminkin diskurssit täydentävät toisiaan muodostaen monitahoisen kuvan yhteiskuntavastuun merkityksistä. Kiertotaloustoimijat voivat tuottaa useita erilaisia diskursseja yhteiskuntavastuusta, mikä ilmentää moninaisuutta niin ajattelutavoissa kuin käytännön lähestymistavoissa kiertotalouden sidosryhmätoiminnassa. Monimuotoisuus havaittiin erilaisina arvoina ja intresseinä sekä tulkittiin taustoista ja kokemuksista. Diskurssissa ne tunnistettiin implisiittisinä olettamuksina, erilaisia persoonina ja narratiivin rakenneyksiköinä.

Yhteiskuntavastuun diskurssien subjektipositioiden vaihtelu osoittautui merkitykselliseksi. Valtaosa kiertotaloustoimijoista asettivat itsensä automaattisesti ammatilliseen rooliin kysymykseen vastattaessa. Ammatillisen roolin sisällä kiertotaloustoimija koki itsensä ensisijaisesti osana organisaation koneistoa omaksumalla organisaatiokeskeisen diskurssin. Toisaalta hän saattoi myös painottaa henkilökohtaisia valintojaan ja moraalista vastuutaan yksilökeskeisen diskurssin mukaisesti. Tämän lisäksi kiertotaloustoimija luonnollisesti kytkeytyi erilaisiin sidosryhmäsuhteisiin ja kansalliselle tasolle, jolloin merkitykset rakentuivat sidosryhmäkeskeisen ja yhteiskuntakeskeisen diskurssin mukaisesti.

Yhteiskuntavastuun diskurssissa havaittiin myös jännitteitä. Ensinnäkin jännitteet esiintyivät sanomatta jättämisinä, kun tiettyjä aiheita tai näkökulmia ei tuotu esiin haastattelupuheessa, vaikka ne olisivat olleet yleisen yhteiskuntavastuun narratiivin mukaisia. Esimerkiksi organisaatiokeskeinen diskurssi oli poikkeuksellisesti rakentunut taloudellisen vastuun ympärille unohtaen organisaation ympäristövaikutukset ja sosiaalisen hyvinvoinnin. Diskurssi välttää tällä tavoin mahdollisen kritiikin kilpailevien merkitysten välillä. Toiseksi diskurssien sisäiset jännitteet havaittiin keskenään ristiriitaisina puhetapoina. Esimerkiksi yksilökeskeinen diskurssi korostaa kiertotaloustoimijan vapautta, mutta samanaikaisesti pohtii ulkoisia velvoitteita. Ristiriita syntyy yksilön kokemasta jännitteestä autonomian ja organisaation asettamien

velvoitteiden välillä. Tämä ilmeni vaihteluna yksilön ja yhteisön persoonassa, kun haastattelupuheessa käytettiin erilaisia persoonapronomineja. Kolmanneksi jännitteet ilmenivät sanavalintojen ja kielenkäytön kautta, kun haastateltavat käyttivät erilaista sanastoa tai ilmaisivat yhteiskuntavastuuta eri tavoin. Esimerkiksi kiertotaloustoimijat käyttivät talouteen viittaavaa terminologiaa, kuten ”tuottavuus”, ”tehokkuus”, ”rahoittajien odotukset”, ”pääoma” ja ”tavoitteet” korostaessaan yhteiskuntavastuun taloudellista merkitystä, mutta perään sanoivat eettisiä tai hyveellisiä ilmaisuja kuten ”yhteenkuuluvuus”, ”ihmiskunta”, ”yhteisöllinen vaikuttavuus”, ”luonto” ja ”epäitsekkyys”.

Lisäksi kiinnostavaa on puheenvuoroissa käytetty sanajärjestys. Tämä voi toimia tehokkaana strategiana mahdollisten konfliktien tai epäselvyyksien välttämiseksi. Jos kiertotaloustoimija korosti ensin esimerkiksi lainsäädännön noudattamista tai keskeisten sidosryhmien odotuksia, hän loi avoimen perustan, jonka avulla keskustelua voidaan ohjata haluttuun suuntaan. Lisäksi sanajärjestys osoittaa, miten vastuuta priorisoidaan eli kenellä on lopulta määrittelyvalta. Yhteiskuntavastuun merkitykset rakentuivat kamppailussa erilaisten eturyhmien ja kilpailevien yhteiskunnallisten todellisuuksien välillä. Kuitenkin on todettava, että diskurssien sisällä vain asiat riitelevät, eivätkä ihmiset.

Jännitteet ilmenivät puheenvuoroissa myös epäselvyyksinä tai epäloogisuuksina. Organisaatiokeskeisessä diskurssissa korostettiin tavoitteita, mutta myös organisaation pehmeitä arvoja. Asetelma luo potentiaalisen ristiriidan lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteiden välille. Toisaalta sidosryhmäkeskeinen diskurssi perustui sidosryhmien määrittelyvaltaan, kun taas yhteiskuntakeskeinen diskurssi korosti valtion strategista ohjausta. Epäselvyys yhteiskuntavastuun laajuudesta synnytti jännitteitä, kun kiertotaloustoimija pohdiskeli, miten suhteuttaa henkilökohtaista, organisaation tai kansallista määrittelyvaltaa. Tämä dilemma heijastaa laajempaa kysymystä siitä, mikä on yksilön rooli paikallisessa ja globaalissa yhteiskuntavastuussa, ja miten näitä ristiriitaisia näkökulmia tulisi johtaa yhteiskunnallisen vaikuttavuuden parantamiseksi.

Yhteiskuntavastuun diskurssit toivat esille myös mikro-, meso-, makro- ja metatasoja. Yksilökeskeisessä ja organisaatiokeskeisessä diskurssissa yhteiskuntavastuu oli selvästi omaksuttu sisäiseksi velvollisuudeksi, ja sen merkitykset liittyivät kiinteästi oman toiminnan aikaansaamiseen. Sidosryhmäkeskeisessä diskurssissa yhteiskuntavastuuta jäsennettiin suhteellisen lähellä organisaatiota ja sen sidosryhmiä. Silloin merkityksen muodostaminen tapahtui mesotasolla erilaisissa suhteissa ja makrotasolla sidosryhmien toimintaympäristöissä. Yhteiskuntakeskeinen diskurssi puolestaan laajensi merkityksiä metatason ulottuvuuksiin.

Lisäksi yhteiskuntavastuun diskursseista pystyi tulkitsemaan taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten arvojen poikkeavuuksia. Yhteiskuntakeskeisen diskurssin korostama maapallon hyvinvointi merkitsee vahvaa ekologista näkökulmaa, kun taas ihmisten hyvinvointi sidosryhmäkeskeisessä diskurssissa viittaa sekä taloudelliseen että sosiaaliseen näkökulmaan. Yksilökeskeinen diskurssi on merkityksiltään epämääräisin, sillä se antoi kiertotaloustoimijoille vapauden toimia oman valitsemansa näkökulman mukaan tai yhteensovittaa erilaisia arvoja oman harkintansa pohjalta. Jännitteiden, epäloogisuuksien ja poikkeavuuksien ansiosta yhteiskuntavastuun diskurssit tarjoavat ajatuksen siitä, kuinka yhteiskuntavastuun diskurssit ovat kehittyviä. On olennaista huomioida, että yhteiskuntavastuun diskurssit eivät ole keskenään arvioitavissa paremmuusjärjestyksessä. Sen sijaan jokainen diskurssi toi esiin ainutlaatuisia näkökulmia ja korostaa kiertotaloustoimijoiden erilaisia arvoja ja odotuksia. Seuraavassa luvussa pohditaan, millaisia päämääriä yhteiskuntavastuun diskursseilla tavoitellaan ja samalla syvennetään käsitystä niiden sisältämistä yhteiskuntavastuun merkityksistä.

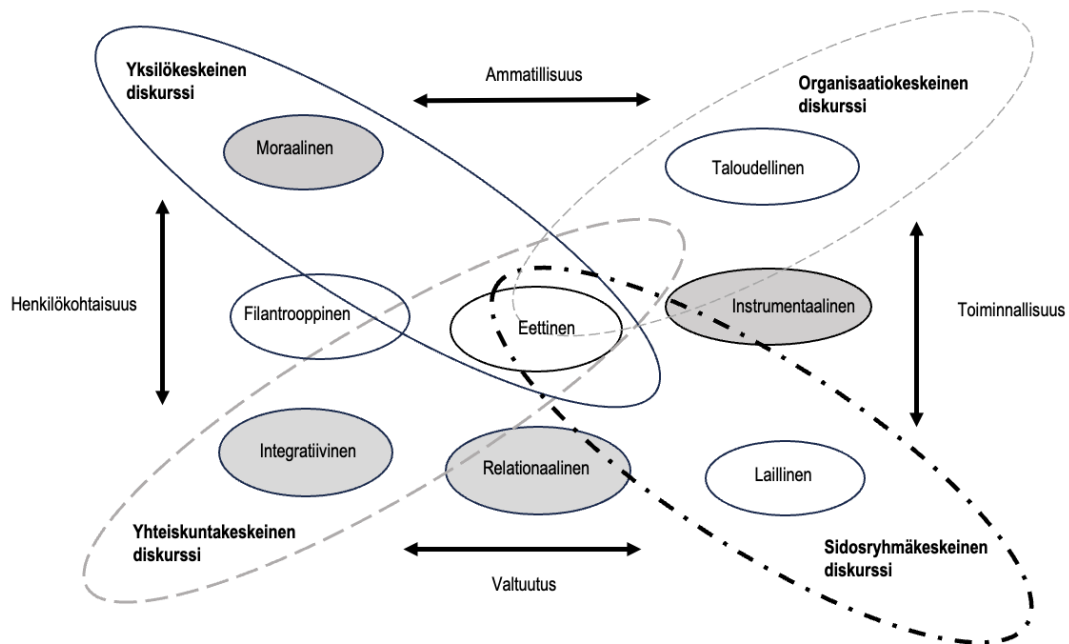
5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Tutkielman tieteellinen merkitys

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin, millaisia yhteiskuntavastuun merkityksiä on tunnistettavissa kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheessa. Tämän selvittämiseksi tutkielmassa sovellettiin diskurssianalyysin periaatteita ja sosiaalisen konstruktionismin lähestymistapaa, jolloin huomio kohdistettiin haastattelupuheessa esiintyvän kieleen merkitysten ja todellisuuden luojana (Pälli & Lillqvist, 2020). Yhteiskuntavastuun diskurssit muodostettiin kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheesta yksityiskohtaisella diskurssianalyttisellä tarkastelulla. Neljä yhteiskuntavastuun diskurssia tunnistettiin selkeästi aineistolähtöisesti. Diskurssit heijastivat teoreettisessa viitekehyksessä esiteltyjä yhteiskuntavastuun teorioita ja jaottelua. Analyysin perusteella kiertotaloustoimijoiden yhteiskuntavastuuajattelu yhtyy kirjallisuuden nostamaan sitoumukseen ja velvollisuuteen jollekin määritetylle taholle, joka on heille yhteiskunnallisesti merkityksellinen (Anttiroiko, 2004). Kiertotaloustoimijat kokevat olevansa vastuussa sekä ammatillisesti että henkilökohtaisesti. He ymmärtävät velvollisuutensa ja perustelevat, ketä tai mitä kohtaan kokevat olevansa vastuussa. Tämä havaittiin analyysissä heidän omaksumistaan narratiiveista, jotka liittyvät vastuullisuuteen ja velvollisuuteen.

Neljän tunnistetun yhteiskuntavastuun diskurssin monitahoisuus ja -tasoisuus osoittaa, että oletus kiertotaloustoimijoiden rinnakkaisista ja kilpailevista merkitysjärjestelmistä on perusteltua (Jokinen ym., 2016). Kiertotaloustoimijoiden kielenkäytöllä rakennettiin monipuolisia merkityksiä, jotka syntyivät heidän puheessaan läsnä olevista implisiittisistä oletuksista, kietoutuneista persoonista ja narratiivin kontekstisidonnaisuudesta. Kielellisten elementtien tavoitteena oli esittää vakuuttava käsitys siitä, miksi tietty asia on merkittävä, samalla kun suljetaan pois muita näkökulmia. Samanaikaisesti pyritään normalisoimaan ja integroimaan kyseinen asia tai ilmiö osaksi omaa toimintaa (Gioia & Chittipeddi, 1991). Tämä osoittaa, kuinka kiertotaloustoimijoiden yhteiskuntavastuun merkityksenanto voidaan ymmärtää vuorovaikutteiseksi prosessiksi (Hong ym., 2023), missä kiertotaloustoimijan kielelliset elementit rikastuttavat yhteiskuntavastuun merkitysten moniulotteisuutta.

Analyysi vahvistaa, että kiertotaloustoimijoiden käsitys yhteiskuntavastuun moniulotteisuudesta syntyy pääosin heidän organisaationsa toimintaympäristössä hahmotetuista yhteiskuntavastuun merkityksistä (Shin ym., 2022; Mitra & Buzzanell, 2017). Aineistosta kävi ilmi, että kiertotaloustoimijat hyödyntävät erilaisia näkökulmia arvioidessaan yhteiskuntavastuuseen liittyvää tietoa. Näiden näkökulmien avulla tunnistettiin sekä ulkoisia että sisäisiä motivaatiotekijöitä yhteiskuntavastuun taustalta. Näitä analyysissä tunnistettuja näkökulmia ja motivaatiotekijöitä voidaan pitää ratkaisevina yhteiskuntavastuun diskurssien muodostumisessa ja niiden merkitysten muokkaamisessa (Demers & Gond, 2020; Basu & Palazzo, 2008).

Kuvio 3 Kiertotaloustoimijoiden limittyvät yhteiskuntavastuun diskurssit

Kuvio 3 visualisoi yhteiskuntavastuun diskurssien muodostumista ja yhteiskuntavastuun moniulotteista narratiivia, joka saa syvyyttä kiertotaloustoimijoiden yksilöllisistä kokemuksista ja näkökulmista heidän osallistuessaan kiertotaloutta edistävään sidosryhmätoimintaan. Analyysin perusteella tunnistetut yhteiskuntavastuun diskurssit kuvataan limittyvinä, mutta kuviosta voidaan erottaa yhteiskuntavastuun diskurssit sekä niiden merkityksiä määrittävät elementit. Analyysissä tunnistetut näkökulmat ja elementit

on kiteytetty kuvioon, joka muodostaa hahmotelman kiertotaloustoimijoita ohjaavista merkityksenantoprosesseista. Johtopäätökset on johdettu tarkastelemalla näitä näkökulmia ja elementtejä sekä niiden yhteyksiä keskeisiin tutkimuskirjallisuuden teemoihin.

Yhteiskuntavastuun diskurssien limittyneisyys havaittiin kiertotaloustoimijoiden puheenvuorojen narratiivin rakenteesta. Kiertotaloustoimijat rakensivat puheenvuoronsa vaihdellen välillä suoraa viittausta tiettyyn tahoon ja etenivät loogisesti ammatillisesta persoonasta kohti henkilökohtaista identiteettiä. Limittyneisyys tuli ilmi myös siinä, miten vaikuttavasti ja selkeästi kiertotaloustoimijat kykenivät esittämään oman näkökulmansa ja tekemään sen ymmärrettäväksi. Se edellytti herkkyyttä erilaisten tulkintojen hyväksymiselle, sillä yhteiskuntavastuuta jäsennettiin selkeiden elementtien kuten sidosryhmien kautta, mutta samalla myös kuvailevasti kiertotaloustoiminnan välityksellä. Yhteiskuntavastuun diskurssit vahvistuivat aineistossa toistumisen myötä ja saivat analyysissä vaikutteita toisistaan, mikä korostaa diskurssianalyttistä perusoletusta sosiaalisen todellisuuden rakentavasta luonteesta. Sosiaaliset käytännöt ja diskurssit ovat vuorovaikutuksessa, muovaten toisiaan samanaikaisesti (Jokinen ym., 2016).

Kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheessa korostui yhteiskuntavastuulle olennainen eettinen perusta (Freeman, 2010; Garriga & Melé, 2004; Carroll, 1991; 1999; 2016). Puheenvuoroissa eettisiä arvoja ja periaatteita suhteutettiin erilaisiin liiketoiminnallisiin tilanteisiin ja sidosryhmien luomiin valtarakenteisiin. Analyysin perusteella kiertotaloustoimijat ottavat huomioon erilaisia eettisiä näkökulmia tai soveltavat erilaisia arvoja eri tilanteissa tai suhteessa eri sidosryhmiin. Nämä arvot liittyivät esimerkiksi kestävyteen, velvollisuuteen, yhteiskunnan hyvinvointiin, taloudelliseen kannattavuuteen ja yhteisölliseen osallistamiseen. Arvojen moninaisuuden vuoksi etiikan merkitys vaihtelee diskurssikohtaisesti. Toisinaan eettiset periaatteet välittyivät joko instrumentaalisen merkityksen kautta tai relationaalisen, moraalisen ja integroivan merkityksen kautta. Vaikka analyysin perusteella kiertotaloustoimijoiden voidaan todeta luonnollisesti yhdistävän kiertotalouden liiketoiminta ja moraaliset näkökohdat puheessaan, eri yhteiskuntavastuun diskurssit määrittävät, miten eettisiä periaatteita arvioidaan kielenkäytön seurauksena (Jokinen ym., 2016).

Johtopäätös 1. Eettinen suhteellisuus ohjaa kiertotaloustoimijoiden yhteiskuntavastuun merkityksiä.

Analyysin perusteella voidaan todeta, että kiertotaloustoimijat tunnistavat omat motivaatiotekijänsä yhteiskuntavastuulle. Nämä tekijät jäsentävät eettisiä periaatteita ja vaatimuksia lujittaen yksilöllistä käsitystä yhteiskuntavastuusta (Torelli, 2021). Motivaatiotekijöiden joukosta taloudellinen kannattavuus ja sidosryhmien odotukset arvioivat eettisyyttä ulkopuolelta, kun taas omat itsenäiset vakaumukset sisältäpäin. Näin ollen merkityksiä muodostui kiertotaloustoimijan suhteessa itse tilanteeseen (Weick, 1995). Koska kiertotaloustoimijat näkivät itsensä joko henkilökohtaisesti tai ammatillisesti kiinnittyneinä yhteiskuntavastuuseen, motiivit rakentuivat erilaisten kovien ja pehmeiden arvojen kautta. Subjektipositioon kiinnittyneisyyttä ilmeni aineistossa siinä, miten kiertotaloustoimijat ottavat tietyn aseman tai roolin suhteessa yhteiskuntavastuuseen. Kiinnittyneisyys vaikuttaa siihen, mitä kiertotaloustoimijat pitävät tarpeellisina eettisinä päätöksinä ja kompromisseina (Miller & Fyke, 2020; Gondin ym., 2017). Kiertotaloustoimijat joutuvat ottamaan huomioon erilaisia diskursseja ja suhteuttamaan niitä subjektipositioonsa liittyvien odotusten ja vaatimusten vuoksi. Kiinnittyneisyys on yksi diskurssianalyysin perusoletuksista, mikä korostaa kielen ja yksilön välistä vuorovaikutusta (Jokinen ym., 2016).

Kiinnittyneisyys omaan henkilökohtaiseen tai annettuun ammatilliseen subjektipositioon hahmottui diskursseissa vuoropuheluna oman sisäisen moraalien ja ulkopuolisten vaatimusten välillä. Toisin sanoen kiertotaloustoimijan puheenvuorossa narratiivi vaihteli persoonapronominin yksiköstä monikkoon, joka jaotteli eettisen toiminnan suhteellisuutta. Analyysin perusteella kiertotaloustoimijat kietoutuvat tiiviisti identiteettiinsä kiertotaloustoimijana sekä organisaatioympäristössä että henkilökohtaisessa elämässä, jolloin yhteiskuntavastuun merkityksiä jäsennettiin organisaatiokeskeisen diskurssin tai yksilökeskeisen diskurssin kautta. Asemoidessaan itsensä henkilökohtaisen tai ammatillisen roolinsa kautta kiertotaloustoimija tarkasteli itseään sekä kansalaisen että asiantuntijan näkökulmasta. Tämä asemointi vastaa Demersin ja Gondin (2020) havaintoja siitä, kuinka organisaatioiden sisäiset eettiset

mallit muokkaavat yhteiskuntavastuun merkityksiä. Lisäksi kiertotaloustoimijan subjektipositio hahmottui sen mukaan, miten hän koki sijoittuvansa suhteessa muihin toimijoihin tai tilanteisiin, joissa hän oli osallisena (Weick, 1995).

Analyysissä tunnistettiin etiikka yhteiseksi nimittäjäksi yhteiskuntavastuun diskursseille (ks. kuvio 3). Tämä voidaan päätellä siitä, että yhteiskuntavastuullisen organisaatiotoiminnan periaatteet juontavat juurensa moraaliteorioista, erityisesti painottaen velvollisuusetiikkaa (Crane & Matten, 2016; Anttiroiko, 2004). Tässä tutkielmassa eettisyys ei kuitenkaan arvioi yhteiskuntavastuun diskurssien rakentamien merkitysten hyvyttä, sen sijaan niiden merkitys määräytyy sen perusteella, miten kiertotaloustoimijat suhteuttavat ne omaan eettiseen näkemykseensä ja arvomaailmaansa. Diskurssit heijastavat kiertotaloustoimijoiden suhteellista arviota yksilöllisestä etiikastaan. Esimerkiksi sidosryhmäkeskeisessä diskurssissa sidosryhmät ja yhteiset tavoitteet nähdään tärkeinä, kun taas organisaatiokeskeisessä diskurssissa hallitus, omistajat ja esihenkilöt korostuvat. Tutkimuskirjallisuudessa on tunnistettu legitimoinnin merkitys yhteiskuntavastuun diskursiivisessa rakentumisessa (Štumberger & Golob, 2016).

Aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa yhteiskuntavastuuta on pidetty ristiriitaisena käsitteenä, sillä sen tavoitteena on sovittaa yhteen taloudelliset ja sosiaaliset edut (Okoye, 2009; Banerjee, 2008). Analyysissä ristiriitaa havaittiin erityisesti organisaatiokeskeisessä ja sidosryhmäkeskeisessä diskurssissa, joissa yhteiskuntavastuun merkitys muodostui pääasiassa instrumentaalisesti. Instrumentaalinen merkitys toi kuitenkin kiertotaloustoimijoille tyypilliselle kestävyysajattelulle (Kirccherr ym., 2017) tuotannollisen ja taloudellisen ulottuvuuden, jossa yhteiskuntavastuun tarkoitus syntyy taloudellista järjellisydestä. Tämän havainnon on nostanut esiin myös tutkimuskirjallisuus, jossa yhteiskuntavastuu nähdään välineenä kiertotaloustoiminnan tavoitteiden saavuttamiseksi (Scherer & Palazzo, 2011; Banerjee, 2008; Garriga & Melé, 2004). Siten kiertotaloustoimijoiden viittaukset perinteisen talousteorian ideologioihin sekä sidosryhmäteoriaan ylläpitävät instrumentaalista näkökulmaa yhteiskuntavastuussa (Tapaninaho, 2022; Freeman, 2010; Garriga & Melé, 2004).

Perinteisen talousteorian ideologian piirteet ovat aineistossa kuitenkin vain osittain havaittavissa, eikä niitä siten voida esitellä yhtenä yhteiskuntavastuun merkityksenä. Eniten ideologiaa ylläpitää organisaatiokeskeinen diskurssi, jossa yhteiskuntavastuuta käsitellään pääoman luomisen välineenä. Suhteessa aiempaan tutkimuskirjallisuuteen (Bowen ym., 2013) on kuitenkin huomattava, ettei aineistossa mainita varsinaisia liiketaloudellisia etuja, kuten kannattavuutta, kilpailua tai mainetta. Sen sijaan puhe kohdistetaan omistajien, johdon ja hallituksen asettamiin velvoitteisiin rationalisointistrategian mukaisesti (Siltaoja, 2009). Voidaan todeta, että organisaatiokeskeinen diskurssi kyseenalaistaa pelkän taloudellisen voiton tavoittelun, sillä se näkee yhteiskuntavastuun tuovan suurimman mahdollisen hyödyn liiketoiminnalle ja yhteiskunnalle niiden rajapinnoilla. Silloin etiikalla hyödynnetään Siltaojan (2009) rationalisointistrategiaa, jossa korostuu yhteiskuntavastuun hyötynäkökulma.

Diskurssien eettisen suhteellisuuden ansiosta on kiinnostavaa pohtia, heijastaako taloudellisen voiton tavoittelun kyseenalaistaminen kiertotalouden normeja vai viittaako se kiertotaloustoimijoiden luonnolliseen siirtymään kohti modernimpaa kapitalismia. Jos kyse on ensimmäisestä, kiertotalouden liiketoimintamallin voidaan nähdä pohjautuvan aikasidonnaiseen muutokseen yhteiskuntavastuun tutkimuskentällä, joka on kehittynyt filantrooppisista tarkoituksista (Carroll, 2016). Jos taas kyse on jälkimmäisestä, kiertotaloustoimijoiden voidaan katsoa uskovan kiertotalouden liiketoimintamallin pyrkimykseen vastata hyvinvointiyhteiskunnan odotuksiin (Crane & Matten, 2016). Voidaan todeta, että yhteiskuntavastuun diskurssit luovat normatiivisia merkityksiä yhteiskuntavastuulle, ohjaten siten, mitä pidetään oikeana tai hyväksyttävänä toimintana kiertotalouden kontekstissa.

Etiikka on keskeinen tekijä myös diskurssien yhteensopivuuden kannalta. Koska analyysin perusteella kiertotaloustoimijoilla on erilaisia moraalisia näkemyksiä, se voi tuoda mukanaan sekä myönteisiä että kielteisiä seurauksia (Shin ym., 2022). Etenkin organisaatiokeskeisessä diskurssissa kiertotaloustoimijat sovittavat toiminnassaan yhteen erilaisia arvomaailmoja, kuten taloudellisen ja sosiaalisen, mikä luo jännitteisen tavan käsitellä yhteiskuntavastuuta. Analyysi osoitti, että jännitteitä pyrittiin hallitsemaan

osoittamalla positiivisia yhteyksiä yhteiskuntavastuun ja taloudellisen kannattavuuden välillä, mitä Ghadirin ym. (2015) tutkimustulokset myös tukevat. Tällöin kiertotaloustoimija antaa määrittelyvallan kiertotaloustoiminnan toiminnallisuudelle, pyrkien mahdollisesti kyseenalaistamaan tai heikentämään toiminnan muuta oikeutusta. Siltaojan (2009) mukaan kuitenkin riittää, että joku taho pitää toimintaa moraalisesti hyväksyttävänä, mikä on uskottavaa kiertotaloustoimijalle. Siten analyysi korostaa, kuinka toiminnan moraalinen arviointi voi vaikuttaa merkittävästi kiertotaloustoimijoiden näkemyksiin yhteiskuntavastuusta.

Johtopäätös 2. Kiertotaloustoimijoiden yhteiskuntavastuun merkityksissä yhdistyy ammatillisia ja henkilökohtaisia elementtejä.

Yhteiskuntavastuun diskurssien limittyneisyys avaa uusia näkökulmia kiertotaloustoimijoiden tapoihin hahmottaa yhteiskuntavastuuta, mikä voi johtaa odotettua suurempiin ajattelutapojen ja moraalisten näkemysten eroavaisuuksiin (Brés ym., 2019). Tarkastelemalla kuviota 3 voidaan havaita, kuinka yksilö-, yhteiskunta- ja sidosryhmäkeskeiset diskurssit osittain limittyvät relationaalisten ja filantrooppisten merkitysten näkökulmasta. Tämä limittyneisyys juontuu diskurssien sisältämistä implisiittisistä olettamuksista, joissa yhteiskuntavastuun merkitys on pääteltävissä puheen asiayhteydestä. Esimerkiksi yksilökeskeisessä diskurssissa kiertotaloustoimija tarkastelee omaa itseään, kun taas yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa kiertotaloustoimija käsittelee vastuullisuutta metatasolta hahmottaen laajempia yhteiskunnallisia näkökulmia, kuten ihmiskuntaa.

Yhteiskuntavastuun tutkimuskirjallisuus on tuonut esille, että yksilön tapa hahmottaa yhteiskuntavastuuta liittyy hänen kognitiivisiin prosesseihinsa, kuten ajatteluun, tiedonkäsittelyyn ja tietoisuuteen (Miller, 2023; Gond ym., 2017; Basu & Palazzo 2008). Analyysi vahvisti käsitystä siitä, että limittyvät diskurssit syntyvät siitä, miten kiertotaloustoimijan ja organisaation ajattelutavat ovat kietoutuneet yhteen. Relationaalinen merkitys yhteiskuntavastuussa liittyy kiertotaloustoimijan käsitykseen suhteista ja vuorovaikutuksesta eri sidosryhmien kanssa (Arrigoni, 2019). Aineiston perusteella kiertotaloustoimija perustaa yhteiskuntavastuun vahvoihin

sidosryhmäsuhteisiin, mikä on linjassa Sendhoferin ja Tolstoyn (2022) tekemien havaintojen kanssa. Tämä ilmeni puheessa korostamalla yhteistyötä, avoimuutta ja pitkäaikaista sitoutumista sidosryhmien kanssa. Lisäksi relationaalisuus laajensi yhteiskuntakeskeisen diskurssin merkitysulottuvuutta tulevaisuuteen, viitaten lopulta filantrooppiseen näkökulmaan, jossa sidosryhmien velvoitteet tulkittiin positiivisena tai toivottavana. Samalla filantrooppinen merkitys korostui aineistossa yksilön roolin painotuksessa yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämässä, ja puheenvuoroissa tämä ilmaistiin objektiivisesti ikään kuin tulevaisuuden hyvinvoinnin varmistajana. Voidaan todeta, että yksilö- ja yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa kiertotaloustoimijat ovat herkkiä hahmottamaan yhteiskuntavastuuta omien arvojen ja asemansa kautta. Siten kognitiivisuus ilmeni omanarvontunnon vahvistamisena ja sosiaalisen ympäristön korostamisena. Toisin sanoen kiertotaloustoimijan asema ja organisaation sosiaalinen ympäristö jäsensivät yhteiskuntavastuun merkitystä.

Analyysin perusteella kiertotaloustoimijoille yhteiskuntavastuu näyttää olevan itsestäänselvyys. Kaikista diskursseista ilmenee kiertotaloustoimijoiden vapaaehtoisuus ja halu osallistua yhteiskuntavastuuseen. Tämä havainto korostaa aktiivista toimijuutta, eikä diskurssit osoita kiertotaloustoimijoita passiivisina, jotka alistuvat organisaation strategian ja politiikan alle, kuten kirjallisuudessa on esitetty (Scherer & Palazzo, 2011; Schultz & Wehmeier, 2010). Aktiivisuuden ja autonomian kautta kiertotaloustoimijat pyrkivät vahvistamaan sekä oman että organisaationsa yhteiskunnallista vaikuttavuutta, mikä on linjassa Sendhoferin ja Tolstoyn (2022) havaintojen kanssa. Yksilökeskeisessä ja yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa korostuivat yksittäisen toimijan pehmeät arvot kuten yhteishenki ja auttaminen. Molemmista diskursseista ilmenevät myös empatian, välittämisen ja yhteisön tukemisen merkitykset, mitkä heijastavat pyrkimyksiä positiiviseen muutokseen yhteiskunnassa. Voidaan todeta, että näiden elementtien myötä kiertotaloustoimijat kipuavat Carrollin (1999) yhteiskuntavastuun pyramidin filantrooppiselle huipulle.

Tutkimuskirjallisuudessa todetaan, kuinka yksilöt muokkaavat käsityksiään itsestään ja omasta toiminnastaan yhteiskunnassa käytettävissä olevan tiedon avulla (Arrigoni, 2019). Yksilökeskeinen ja organisaatiokeskeinen diskurssi heijastavat sisäänrakennettua

tietoisuutta siitä, miten yksilön ammatillinen panos antaa merkityksen yhteiskuntavastuulle. Toisin sanoen näissä diskursseissa kiertotaloustoimijuudella normalisoidaan yhteiskuntavastuuajattelua. Yksilökeskeinen diskurssi sisältää havainnon, jossa kiertotaloustoimijan kognitiivinen merkityksellistämisen prosessi auttaa hahmottamaan, millaisena toimijana he kukin itsensä näkevät yhteiskunnassa (Miller, 2023; Basu & Palazzo, 2008). Yksilöiden rooli onkin tunnustettu merkittäväksi yhteiskuntavastuun kokonaisvaltaisessa ymmärtämisessä ja ilmaisussa (Aguinis & Glavas, 2012; 2019). Lisäksi kognitiivisessa prosessissa muodostunut yksilön sisäinen motivaatio yhteiskuntavastuuseen on tunnustettu voimakkaaksi ajuriksi yhteiskunnalliseen aktivismiin ja yrityskansalaisuuteen (Carroll, 2016; Crane & Matten, 2016).

Yksilökeskeisen diskurssin sisältämä puhetapa kiertotaloustoimijoiden kokemasta autonomiasta muotoutui analyysin perusteella suhteessa yhteiskuntavastuun merkitykseen. Tämä tarkoittaa tasapainoilua annettujen velvoitteiden ja oman kokeman vastuun välillä. Siten korostuu yksilön mahdollisuus itse määrittellä vastuunsa laajuus ja sitoutuminen siihen. Samalla kuitenkin voi ilmetä haasteita, kun yksilön kokema vastuu saattaa olla ristiriidassa organisaation asettamien velvoitteiden kanssa (Matten & Moon, 2008). Tämä yksilökeskeisen diskurssin sisäinen vuorovaikutus heijastaa kiertotaloustoimijoiden jatkuvaa neuvottelua ja sinnikästä sopeutumista yhteiskuntavastuun merkitysten sisällä, minkä Bansal ja Song (2017) ovat tunnistaneeet myös omassa tutkimuksessaan.

Autonomian on todettu lisäävän sitoutumista ja vahvistavan merkityksellisyyden kokemusta yhteiskuntavastuun näkökulmasta (Jiang, 2021), mikä saa tukea myös analyysissä. Kiertotaloustoimijat pyrkivät näyttämään itsensä aktiivisina toimijoina ammattinsa kautta, sillä he ymmärtävät oman toimintansa vaikutukset, mikä synnyttää tarpeen tuntee olevansa vastuussa tekemisistään (Bataillard, 2022). Yksilö- ja yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa kiertotaloustoimijat eivät siis kokenee toteuttavansa vain organisaation tai jonkun ulkopuolisen tahon velvoitteita vaan ovat toiminnallaan edistämässä etenkin omaa eettistä hyvinvointia. Kiertotaloustoimijoiden kokema subjektiivinen ja sosiaalinen hyvinvointi, jonka relatiivisuus tuo mukanaan, on uusi

näkökulma kiertotalouden keskustelussa. Usein kiertotaloudessa painotetaan lähinnä ekologisia ja taloudellisia näkökulmia (Murray ym., 2017), jolloin henkilökohtaiset ja sosiaaliset vaikutukset jäävät vähemmälle huomiolle.

Analyysin perusteella voidaan todeta, että ammatillisten ja henkilökohtaisten elementtien yhdistyminen tunnistettiin organisaation vähimmäisvaatimuksia ylittäväksi toiminnaksi, mikä on perusteltua yhteiskuntavastuun käsitteelle ja sen läpinäkyvyydelle (Sendlhofer & Tolstoy, 2022). Kiertotaloustoimijat pyrkivät sitoutumaan yhteiskuntavastuullisiin toimiin osallistumalla aktiivisesti moniin aloitteisiin jopa suoraan oman näkemyksen ja sidosryhmien vaatimusten kautta. Aineistossa tämä ilmeni kiertotaloustoimijoiden narratiivin rakenteessa, kun he pyrkivät näyttäytymään asiantuntijoina suhteessa muihin toimijoihin ja toimintaympäristöön, mutta myös toimivat hyveellisesti.

Aiemman tutkimuskirjallisuuden mukaan yhteiskuntavastuun parissa työskentelevät asiantuntijat eivät pelkästään etsi merkityksiä positiivisen toiminnan kautta, vaan he löytävät merkityksiä myös jännitteisistä tekijöistä ja olosuhteista, jotka voivat sekä tukea että rajoittaa heidän toimintaansa (Mitra & Buzzanell, 2017). Yhteiskuntavastuun diskursseissa esiintyvät henkilökohtaiset näkemykset sekä ammatilliset odotukset omasta asiantuntijuudesta ja sen positiivisesta vaikutuspiiristä toimivat ratkaisevina tekijöinä, jotka määrittävät kiertotaloustoimijoiden ymmärrystä vastuusta. Kiertotaloustoimijoiden kyky löytää merkitystä jännitteiden keskellä kuvastaa heidän rooliaan muutoksen aikaansaajina. Diskurssien tulkinnan perusteella kiertotaloustoimijat eivät ainoastaan sovelta valmiita ratkaisuja, vaan toimivat aktiivisesti monimutkaisissa tilanteissa edistääkseen kestäväää kehitystä ja yhteiskuntavastuuta organisaatioissa sekä henkilökohtaisessa elämässä, huolimatta siitä, onko kyse organisaation vai omista vaatimuksista.

Johtopäätös 3. Yhteiskuntavastuun merkitys on pyrkimystä aikaansaada muutosta.

Aikaisempiin diskurssianalyttisiin tutkimuksiin yhteiskuntavastuusta verrattuna, tässä tutkielmassa tunnistetut yhteiskuntavastuun diskurssit eivät sulje toisiaan pois (Shin ym., 2022). Sen sijaan diskurssit muodostavat yhtenäisen tuotoksen, mikä on

diskurssianalyysin perusoletuksen mukaista (Fairclough, 2005). Yhtenäisyys on osoitettu välttämättömäksi kiertotaloustoiminnan menestyksen kannalta (Aarikka-Stenroos ym., 2022), jota diskursseista muodostettu kuvio (ks. kuvio 3) pyrkii avaamaan. Aineistosta tunnistettu eksistentiaalinen ulottuvuus paljasti kiertotaloustoimijoiden yksilölliset kokemukset tarkoittaen, että haastattelupuheessa korostuivat aiheet ja näkökulmat, jotka liittyvät yksilön olemassaoloon, tarkoitukseen ja merkitykseen kiertotaloustoiminnassa. Eksistentiaalinen ulottuvuus käsitti puheenvuoroissa esimerkiksi pohdinnat omasta roolista, arvoista ja kiertotaloustoiminnan syvemmistä merkityksistä. Tarkemmin se ilmeni kiertotaloustoimijoiden tekojen ja sidosryhmätoiminnan kuvaamisessa, joissa päämääränä oli yhteisten tavoitteiden saavuttaminen sekä vaatimusten täyttäminen. Tärkeä havainto analyysin perusteella on, ettei kiertotaloustoimijoille yhteiskuntavastuu ole pelkkä abstrakti käsite, vaan he toivat sen konkreettisesti esille käytännön tekoina. Kiertotalouden sidosryhmätoiminta itsessään koettiin ilmentävän yhteiskuntavastuun merkitystä (Esken ym., 2018; Kirchherr ym., 2017).

Analyysin perusteella toiminnallisuus määritettiin organisaatio- ja sidosryhmäkeskeisen diskurssin merkityksen antajaksi. Tämä tukee Richterin (2010) tekemää huomiota, jossa toiminnan oikeutus määrittyy tekojen kautta. Toisin sanoen organisaation toiminta nähdään oikeutettuna ja hyväksyttävänä sen perusteella, mitä konkreettisia tekoja ja toimia se toteuttaa. Tekojen kautta ilmaistut arvot, päämäärät ja käytännöt muodostavat perustan yhteiskuntavastuun merkitykselle erityisesti organisaatiokeskeisessä diskurssissa. Aineistosta tunnistetut päämäärät liittyivät organisaation strategisiin tavoitteisiin, missioon tai pyrkimykseen edistää tiettyjä yhteiskunnallisia päämääriä esimerkiksi kuntien ja kaupunkien kanssa. Yhteisten päämäärien saavuttamiseksi kiertotaloustoimijat tunnistivat yhteiskuntavastuun toimivan mikro-, meso- ja makrotasoilla myötäillen aiempaa tutkimusta (Kirchherr ym., 2017).

Aineistossa toiminnallisuuden merkitys tuotiin ilmi yhteisten tavoitteiden saavuttamisen kautta. Kirjallisuudessa on havaittu, että tavoitteiden korostaminen ohjaa organisaation ja sen työntekijöiden suhdetta yhteiskuntavastuuseen (Akhouri & Chaudhary, 2019). Tästä herää keskeinen kysymys siitä, miten kiertotaloutta edistävät organisaatioiden hallitukset ja omistajat voivat löytää tasapainon voittoa tavoittelevan näkökulman ja

yhteiskuntavastuun välillä, erityisesti kun kiertotalous edellyttää pitkäjänteisyyttä ja merkittäviä panoksia ennen konkreettisten tulosten näkymistä (Mazzucchelli ym., 2022). Toisaalta kiertotaloutta tarkastellaan myös yhteiskuntavastuun taloudellisena strategiana (Hong ym., 2023; Kirchherr ym., 2017), jolloin yhteiskuntavastuu nähdään liiketoiminnan suorituksena, jonka arvo määrittyy konkreettisten hyötyjen kautta (Richter, 2010). Tämä tasapainon hakeminen voi olla haasteellista, mutta samalla se tarjoaa organisaatioille mahdollisuuden kehittää innovatiivisia lähestymistapoja yhteiskuntavastuun integroimiseksi liiketoimintaan lyhyellä aikavälillä esimerkiksi taloudellisten kannustimien kautta.

Koska kiertotalous edellyttää merkittäviä muutoksia organisaation toimintatavoissa ja arvoissa (Kujala ym., 2022), on tärkeää, että organisaatiokulttuuri toimii motivaattorina tälle muutokselle (Demers & Gond, 2020). Analyysin merkittävä havainto on, että organisaatiokeskeisessä diskurssissa esiintyi hierarkkinen kerronta sidosryhmien välillä. Hierarkkisuus, kuten aiemmassa kirjallisuudessa on korostettu (Sendlhofer & Tolstoy, 2022; Hahn ym., 2015), toimii yhtenä jännitteen aiheuttajana. Tämä ilmenee erityisesti tavassa, jolla organisaatiossa käsitellään yhteiskunnallisia kysymyksiä (Brès ym., 2019). Vaikka hierarkkisuus on perinteisesti yhdistetty passiivisuuteen (Vogel, 2005), tämän aineiston perusteella näyttää päinvastaiselta. Hierarkkinen ajattelu, erityisesti organisaatiokeskeisessä diskurssissa, nähdään pikemminkin mahdollisuutena saavuttaa asetetut tavoitteet, mikä on olennaista sekä kiertotalouden liiketoiminnalle (Esken ym., 2018) että yhteiskuntavastuun merkityksenannolle.

Analyysin perusteella kiertotaloustoimijat kokivat edistävänsä muutoksia ja yhteistä hyvää sidosryhmien kanssa yhdessä asetettujen tavoitteiden ansiosta. Narratiivissa korostui aikaansaavuus, jossa näkyviä tuloksia pidettiin tärkeänä merkityksen määrittäjänä. Yhteiskuntavastuu liitetäänkin aktiiviseksi ja aloitteelliseksi toiminnaksi, jolla organisaatio vastaa ulkopuolelta tuleviin odotuksiin ja vaatimuksiin (Basu & Palazzo, 2008). Analyysissä havaitulla toiminnallisuudella käsitetään myös organisaatiota laajempien yhteisten tavoitteiden saavuttamista, joka linkittää organisaatio- ja sidosryhmäkeskeisen diskurssit yhteen.

Vaikka sidosryhmäteoria tuo yhteiskuntavastuulle instrumentaalinen merkityksen (Hong ym., 2023; Tapaninaho, 2022), analyysin perusteella relationaalinen merkitys koetaan hallitsevaksi. Tämä ilmenee organisaatio- ja sidosryhmäkeskeisen diskurssissa yhteisten päämäärien edistämisenä, mikä on myös aikaisemmin tunnistettu kiertotalouden merkityksellisyyden perustaksi (Hong ym., 2023; Mazzucchelli ym., 2022). Relationaalisuus edellyttää kuitenkin tietoisuutta toimintaympäristöstä ja avoimuutta velvollisuuksista, sillä toiminnan merkitys perustuu luottamukseen ja valtaan (Arrigoni, 2019). Relationaalisuuden merkityksissä olennaisimpana tunnistettiin kiertotaloustoimijoiden riippuvuus muista toimijoista (Weick, 1995), mikä osoittaa, että relationaalisuus yhdistyy yhteiskuntavastuuseen erityisellä tavalla. Tämä riippuvuus voi synnyttää vastuullisen toiminnan kautta vastakkainasettelua ja vaihtokauppoja sidosryhmien intressien välillä, kun eri toimijat tukevat toisiaan kohti yhteisiä päämääriä (Crowther & Seif, 2021). Pääosin relationaalisuus ilmeni kuitenkin vastuun jakamisena ja kiertotalouden yhteisenä edistämisenä.

Lisäksi voidaan todeta, että yhteiskuntavastuun relationaalisuus toi esiin kiertotaloustoimijoiden tarpeen ymmärtää syvällisesti sidosryhmiensä tarpeita ja odotuksia. Tämä huomio vastaa Mitchellin ym. (2022) havaintoja erilaisista lähestymistavoista sidosryhmäsuhteisiin. Kun kiertotaloustoimijat pyrkivät yhteisiin tavoitteisiin sidosryhmäkeskeisessä diskurssissa, luottamuksen rakentaminen ja ylläpitäminen sekä avoimuus sidosryhmiä kohtaan ovat keskeisiä tekijöitä. Huomioimalla nämä elementit yhteiskuntavastuun relationaalisessa merkityksessä voidaan paremmin ymmärtää ja muuttaa olemassa olevia käytäntöjä.

Analyysin perusteella muutoksen aikaansaamiseksi on välttämätöntä tunnistaa yhteiskuntavastuun relationaalinen merkitys, sillä se tarjoaa ymmärrystä siitä, miten erilaiset sidosryhmät vuorovaikuttavat ja osallistuvat kiertotaloutta edistävään toimintaan. Keskeistä on tiedostaa, ettei yhteiskuntavastuun merkitys ole staattinen, vaan se muovautuu vuorovaikutuksessa eri sidosryhmien kanssa, kuten myös yhteiskuntavastuun käsite (Bansal & Song, 2017; Schultz & Wehmeier, 2010). Näin ollen muutoksen mahdollistamiseksi on olennaista edistää avoimuutta ja yhteistyötä kaikilla

tasoilla, oli pa kyse organisaation sisäisistä käytännöistä tai laajemmasta yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta.

Johtopäätös 4. Kiertotaloustoimijoiden yhteiskuntavastuun merkityksissä yhdistyy paikallinen organisaatiokonteksti ja laajempi yhteiskunnallinen keskustelu.

Toisin kuin aikaisemmassa yhteiskuntavastuun tutkimuskirjallisuudessa, jossa korostetaan organisaatiokulttuurin dominoivaa roolia yhteiskuntavastuun merkityksenannossa (Shin ym., 2022; Demers & Gond, 2020), tämän tutkielman analyysi esittää yhteiskuntavastuun merkityksen organisaatorajoja ylittävänä kollektiivisena toimintana ja henkilökohtaisena sitoumuksena, jota ohjaa etiikka. Tämä kertoo kiertotaloustoimijoiden juurtuneesta yhteiskuntavastuun käsityksestä, joka ei ole ainoastaan kulttuurillinen vaan on integroitu olennaiseksi osaksi liiketoimintaan. Integroidussa ajattelutavassa tuodaan ilmi Freeman ym. (2010) painotusta siitä, kuinka liike-elämä ja talous perustuvat loppujen lopuksi ihmisiin eivätkä ole irrallisia. Voidaan todeta, että yhteiskuntavastuun merkityksiä rakentava kiertotalouden sidosryhmätoiminta ei noudata liike-elämän kaavamaisia ja yksiselitteisiä malleja, teorioita tai oppeja (Mitchell ym., 2022). Pikemminkin kiertotaloustoimijat nähdään moniarvoisina toimijoina (Freudenreich ym., 2020; Aguinis & Glavas, 2019).

Sidosryhmä- ja yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa valtuutus antaa yhteiskuntavastuulle merkityksen, koska yhteiskuntavastuuta pidetään luonnollisena tapana vastata sidosryhmien odotuksiin (Kujala ym., 2022). Kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheessa valtuutus rakentui sidosryhmien antamalle tuelle, hyväksynnälle tai odotuksille. Näin ollen sidosryhmä- ja yhteiskuntakeskeiset diskurssit eivät ainoastaan tunnista sidosryhmien merkitystä, vaan myös korostavat sidosryhmien vaikutusvaltaa yhteiskuntavastuun merkityksenannossa (Mitchell ym., 2022). Analyysi vahvistaa aiempaa tutkimusta siitä, että sidosryhmät eivät ole pelkästään passiivisia osapuolia, vaan heillä on aktiivinen rooli yhteiskuntavastuun merkityksen muovaajina ja arvon tuottajina organisaation näkökulmasta (Tapaninaho, 2022). Analyysin perusteella sidosryhmätoiminnan avulla on mahdollista rakentaa ja muokata yhteiskuntavastuulle merkityksellistä toimintaympäristöä sekä paikallisesti että globaalisti.

Kiertotaloustoimijat kokivat yhteenkuuluvuutta, mikä ilmeni puheessa korostamalla omaa osallisuutta ja vaikuttamista niin läheisissä sidosryhmäsuhteissa kuin laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla. Kirjallisuuden mukaan yhteenkuuluvuuden avulla edistetään yhteiskuntavastuuta yleisen hyvän nimissä (Torelli, 2021). Kollektiivisuus mahdollistaa yhteenkuuluvuuden (Crowther & Seif, 2021), joka yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa tunnistettiin yhteisten resurssien yhdistämisen ja sidosryhmäkeskeisessä diskurssissa sidosryhmien välisenä avoimena tiedon jakamisena.

Voidaan todeta, että yhteiskuntavastuun diskursseilla pyritään omaksumaan myös laajempia merkityksiä yhteiskuntavastuuseen, joiden avulla kiertotaloustoimijat pyrkivät vastaamaan erilaisten sidosryhmien odotuksiin (Crane & Matten, 2016). Visserin (2012) mukaan laajemman merkityksen tarkastelu edellyttää tutkimista siitä, paraneeko vai heikkeneekö yhteisöjen ja ekosysteemien tila liiketoiminnan seurauksena. Erityisesti yhteiskuntakeskeisessä diskurssissa merkitykset suuntautuivat tulevaisuuden ihanneltilanteen ja sen kehittämisen kautta, jolloin laajemman merkityksen tarkastelu olisi mahdollista. Muissa diskursseissa merkitykset rakentuivat paikallisen toiminnan voimavarojen, yhteiskunnallisten mahdollisuuksien ja kehitystoimien yhteensovittamisesta.

Yhteiskuntakeskeisen diskurssin syvemmällä tarkastelulla käy ilmi, että yhteiskunnalla on keskeinen rooli liiketoiminnan jatkuvuuden kannalta. Yhteiskuntakeskeisen diskurssin pyrkimyksenä on määrittää, millainen toiminta katsotaan päteväksi yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulmasta. Tässä yhteydessä diskurssissa tapahtuu sisäistä arviointia sekä vastuun laajuudesta että vastuuttomuuden vaikutuksista. Kiertotaloustoimijat pyrkivät hahmottamaan päätöksensä pitkäaikaiset seuraukset ja tiedostamaan huolen yhteisestä hyvästä ja kestävästä kehityksestä edistämisestä. Siten yhteiskuntakeskeinen diskurssi rohkaisee kiertotaloustoimijoita harkitsemaan päätöksiensä pitkäaikaisia vaikutuksia.

Aineiston perusteella osa kiertotaloustoimijoista koki yhteiskunnan rakenteiden asettavan rajoituksia kiertotaloustoiminnan harjoittamiselle, peilaten erityisesti omiin ihanteisiin ja

toiveisiin. Aineistossa ilmaistiin vaikeuksia tasapainottaa oman, organisaation ja sidosryhmien motivaatioita vastatakseen omiin arvoihinsa. Tämä asetti kiertotaloustoimijat kielellisesti haastavaan tilanteeseen, jossa omien ajatusten esittäminen julkisesti hyväksyttävällä tavalla voi olla vaikeaa. Tämä haaste heijastelee myös Demersin ja Gondin (2020) tutkimusta, joka osoittaa, että monien erilaisten maailmankuvien yhdistäminen ammatillisen vaatimuksen oikeuttamiseksi luo yleensä haavoittuvan tilanteen, joka on altis kritiikille. Yhteiskuntakeskeinen diskurssi pyrkiikin integroimaan eri näkökulmat ja tekijät osaksi laajempaa yhteiskunnallista kokonaisuutta.

Toisinaan kiertotaloustoimijat kertoivat turhautumisesta ja tavoitteiden epäselvyydestä, vaikka he pyrkivät jatkuvasti tekemään työtään parhaimmalla mahdollisella tavalla. Nämä tunteet kumpusivat heidän osallistuessaan jatkuvasti moninaiisiin keskusteluihin, joissa he kohtaavat erilaisia näkemyksiä, valtuutusta ja prioriteetteja. Vaikka kirjallisuudessa epävarmuus yhteiskuntavastuusta väitetään johtavan passiivisuuteen ja toimetttömyyteen (Laine ym., 2021), aineistosta ei tätä ilmennyt. Kiertotaloustoimijat eivät myöskään pitäneet epäselvyyttä esteenä yhteiskuntavastuullisiin toimiin osallistumisessa, mikä aiemman tutkimustiedon mukaan olisi mahdollista (Gond ym. 2017). Sen sijaan kiertotaloustoimijat pyrkivät jatkuvasti tekemään työtään sinnikkäästi parhaimmalla mahdollisella tavalla riippumatta vastuun määrittäjästä. Jatkuva kiertotaloutta edistävä työ koettiin parhaaksi tavaksi vaikuttaa paikallisesti ja globaalisti. Diskurssien merkityksistä voidaan todeta, että liiketoiminnan menestyminen ja yhteiskuntavastuu eivät ole ristiriidassa, vaan ne voivat tukea toisiaan (Bansal & Song, 2017).

Koska kiertotaloustoimijat näkevät ammatillisuutensa voimavarana yhteiskunnallisen hyvinvoinnin edistämässä monilla tasoilla, se heijastaa yksittäisen asiantuntijaryhmän näkemystä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ajureina. Heidän ammattiosaamisensa ja toimintansa vaikuttavat sekä lähellä oleviin organisaatiotason kysymyksiin että laajemmin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin. Tämä viittaa siihen, että yhteiskunnallinen hyvinvointi ja kestävä kehitys tavoitteet ovat läsnä eri mittasuhteissa ja vaativat monitasoista toimintaa ja sitoutumista (Fortunati ym., 2020; Kirchherr ym., 2017).

Johtopäätös 5. Yhteiskuntavastuun merkitykset ovat reaktiivisia, kuvastaen kiertotaloustoimijoiden herkkyyttä muuttuvia odotuksia ja haasteita kohtaan.

Analyysin perusteella kiertotaloustoimijoiden yhteiskuntavastuun näkemykset ja merkitykset ovat dynaamisia ja muovautuvat kiertotalouden kontekstin mikro-, meso- ja makrotasoilla. Kiertotaloustoimijoiden monipuolinen kielellinen ilmaisu osoittaa dynamiikan ohella herkkyyttä yhteiskuntavastuun muuttuville olosuhteille ja vaatimuksille. Puheenvuoroissa käytettiin talouteen liittyvää terminologiaa, kuten "tuottavuus" ja "pääoma", korostaessaan yhteiskuntavastuun taloudellista merkitystä. Samalla eettiset ja hyveelliset arvot konkretisoituivat sanoilla "yhteenkuuluvuus" ja "luonto", heijastaen moraalista merkitystä. Kiertotaloustoimijoiden kielelliset ilmaisut haastattelupuheessa antavat viitteitä siitä, että he kykenevät sopeutumaan ja reagoimaan joustavasti erilaisiin tilanteisiin ja vastaamaan muuttuviin vaatimuksiin yhteiskunnassa.

Erityisesti yksilökeskeinen diskurssi heijastaa yhteiskuntavastuun monimuotoisuutta ja joustavuutta, korostaen näkemystä siitä, että yhteiskuntavastuun ei tarvitse noudattaa yhtä ennaltamääriteltyä mallia. Sen sijaan yhteiskuntavastuu voi taipua ja sopeutua erilaisiin tarpeisiin ja arvoihin, luoden tilaa yksilöllisille lähestymistavoille vastuullisuudessa. Omaehtoisuus ja itsenäisyys ovatkin tunnistettu avaavan mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen toimintaan eri tilanteissa ja toimialoilla (Jiang, 2021). Voidaan todeta, että yhteiskuntavastuun diskurssit perustuvat yksilön vapauteen toimia vastuullisesti. On tärkeää huomioida, että korostunut autonomia saattaa synnyttää riskin, jossa yhteiskuntavastuun kasvava taakka jaetaan yksilöille ilman tarvittavia yhteiskunnallisia rakenteita ja tukijärjestelmiä (Schultz & Wehmeier, 2010). Tämän myötä herää huoli erityisesti siitä, että ilman asianmukaisia yhteiskunnallisia kehyksiä yksilöiden mahdollisuudet vastata yhteiskuntavastuuseen liittyviin odotuksiin voivat olla rajalliset (Laine ym., 2021).

Yhteiskuntavastuun diskursseissa asetetaan sekä itselle että organisaatiolle kunnianhimoisia tavoitteita kiertotaloutta edistävälle sidosryhmätöiminnälle. Tavoitteet ohjaavat kiertotaloustoimijoita ajattelemaan ja toimimaan reaktiivisesti, sopeutuen jatkuvasti muuttuviin vaatimuksiin, odotuksiin ja institutionaalisiin paineisiin.

Kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheesta tunnistettiin Siltaojan (2009) määrittelemiä yhteiskuntavastuun legitimointistrategioita, kuten valtuuttamisstrategia, moralisaatiostrategia, rationalisointistrategia ja normalisaatiostrategia. Näiden strategioiden avulla kiertotaloustoimijat tavoittelevat oikeutusta ja perusteluita näkemyksilleen, sovittaakseen ne nykyisiin yhteiskunnallisiin vaatimuksiin. Sidosryhmien valtuutuksella, moraalisten periaatteiden korostamisella, järkeenkäyvien perustelujen esittämisellä ja vastuullisten käytäntöjen normalisoinnilla kiertotaloustoimijat rakentavat merkityksiä, jotka vastaavat muuttuviin odotuksiin ja yhteiskunnallisiin haasteisiin. Näin ollen diskurssit rakentavat dynaamisen toimintaympäristön (Weick, 1995), joka rohkaisee kiertotaloustoimijoita olemaan proaktiivisia kestävän kehityksen edelläkävijöitä. Visserin (2012) mukaan tämä ei ainoastaan vahvista kiertotaloustoimijoiden asiantuntija-asemaa vaan myös tukee jatkuvaa sopeutumista ja oppimista, kun he pyrkivät vastaamaan ympäröivän yhteiskunnan muutoksiin.

Tässä tutkielmassa pyrittiin tunnistamaan ja analysoimaan yhteiskuntavastuun merkityksiä kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheesta. Kiertotaloustoimijoiden yhteiskuntavastuun diskursseja tarkasteltiin kiertotaloutta edistävässä sidosryhmätoiminnassa. Analyysissä tutkittiin kiertotaloustoimijoiden haastattelupuhetta, josta diskurssit tunnistettiin. Lopuksi pohdittiin, miten kiertotaloustoimijoiden kielelliset ilmaisut antavat merkityksiä yhteiskuntavastuulle, ottaen huomioon analyysistä tunnistetut instrumentaaliset, relationaaliset, integratiiviset ja moraaliset merkityksenannot. Analyysin perusteella voidaan kiteyttää, että yhteiskuntavastuun diskurssit ilmentävät toiminnallisuuden, valtuutuksen, ammatillisuuden ja henkilökohtaisuuden merkityksiä. Määrittelyvaltaa ja painotuksia annetaan eri diskursseissa taloudelle, lainsäädännölle, etiikalle ja jopa filantropialle. Tutkielmassa on siten vastattu tutkimuskysymykseen tutkimusasetelman mukaisesti.

Tämän tutkielman tuloksena esitetty kuvio yhteiskuntavastuun diskurssien limittyneisyydestä rikastuttaa yhteiskuntavastuun nykyistä monitahoista narratiivia tarjoten syvemmän näkökulman siitä, miten erilaiset yhteiskuntavastuun elementit vuorovaikuttavat ja kietoutuvat kiertotaloustoimijoiden puheessa yhteiskuntavastuun

ajattelutavaksi. Limittyneisyys heijastaa monipuolisuutta ja kompleksisuutta yhteiskuntavastuun käsitysten taustalla, korostaen merkityksenluontia. Merkityksenluonnin yhdistävän mekanismin avulla tutkielman tulokset voivat edistää tutkimuskeskustelua inhimillisemmällä ja arvopohjaisella lähestymistavalla, joka ottaa huomioon kiertotaloudelle tyypillisen ekologisen hyvinvoinnin lisäksi myös sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulman.

5.2 Tutkielman käytännön merkitys

Tässä diskurssianalyttisessä tutkielmassa selvitettiin, millaisia merkityksiä kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheessa annetaan yhteiskuntavastuulle. Selvittämällä yhteiskuntavastuun merkityksiä, kyettiin tunnistamaan yhtäläisyyksiä nykyisen tutkimustiedon kanssa, mutta samalla konkretisoida tämän tutkielman käytännön merkitys. Tulosluvussa (luku 4) esitettiin neljä diskurssia, jotka toivat esiin kiertotaloustoimijoiden antamia merkityksiä yhteiskuntavastuulle. Diskursseissa yhteiskuntavastuun merkitys rakentui instrumentaalisesti, relationaalisesti, integratiivisesti ja moraalisesti.

Tässä tutkielmassa yhteiskuntavastuun merkitys esitetään kiertotaloustoimijoiden näkökulmasta, mutta aihepiirin esiin nostamisella on laajempi käytännöllinen kontribuutio. Yhteiskuntavastuun diskurssien avulla havaittiin laajempia yhteiskuntavastuun merkityksiä, kun yksilöt siirrettiin organisaatioistaan laajemmalle yhteiskuntavastuun tutkimusalueelle. Kiertotaloustoimijoita voidaan pitää eettisinä kompromissin tekijöinä, jotka joutuvat yhdistämään eksplisiittisiä ja implisiittisiä näkemyksiä edistääkseen yhteiskuntavastuuta organisaation, sidosryhmien ja yhteiskunnan vaatimusten mukaisesti. Tämä luo laajan valikoiman perusteluja, mutta samalla synnyttää ristiriitoja, jotka haastavat kiertotaloustoimijoiden narratiivia. Yhtäältä eksplisiittinen lähestymistapa saattaa kätkeä sisäänsä haasteita, sillä se saattaa vaikuttaa vähemmän motivoivalta ja sitouttavalta niille kiertotaloustoimijoille, jotka kaipaavat syvempää merkitystä omalle työlleen. He voivat kokea, että vastuullisuus on enemmän ohjattua ja vähemmän omakohtaista. Toisaalta ne ammattilaiset, jotka pitävät eettisiä ja yhteiskunnallisia kysymyksiä tärkeinä, saattavat kohdata ristiriitoja yhteiskunnan vaatimusten ja omien arvojensa välillä (Matten & Moon, 2008). Tässä tutkielmassa

kiertotaloustoimijoita pidettiin yhteiskuntavastuun asiantuntijaryhmänä, jotka joutuvat tasapainoilemaan monipuolisten vaatimusten ja odotusten kanssa. Tämä asettaa haasteita heidän kognitiivisille prosesseilleen (Basu & Palazzo, 2008). Tasapainoilun haasteena on kuinka rakentaa sidosryhmävuorovaikutusta niin, että se vastaa sekä puhujan että vastaanottajan odotuksiin. Yhteiskuntavastuun diskurssien avulla voidaan kuitenkin tunnistaa merkityksellisyyttä molempien osapuolten kannalta, koska ne muodostavat yhtenäisen tuotoksen. Käytännön tasolla on olennaista, että kiertotaloustoimijat kykenevät perustelemaan tehokkaasti eri näkökulmia, jotta yhteiskuntavastuu näyttäytyy selkeänä ja eettisesti perusteltuna kaikille osapuolille.

Yhteiskuntavastuun jäsentäminen kumpuaa sekä organisaation että kiertotaloustoimijan tavoitteista ja ihanteista. Vastuullisen johtamisen kautta kiertotaloustoimijat kykenisivät perustelemaan oman toimintansa yhteiskuntavastuun merkityksen (Mitchell ym., 2022). Jotta vuorovaikutus yhteiskuntavastuun suhteen toimisi saumattomasti, on ratkaisevan tärkeää selkeyttää asetetut tavoitteet niin, että kiertotaloustoimijat ymmärtävät täsmälleen, mitä heiltä odotetaan ja miksi. Tällä tavoin voidaan tehokkaasti vähentää aineistosta ilmennyttä epävarmuutta ja kasvattaa yhteiskuntavastuun sosiaalista pääomaa (Arrigoni, 2019). Toisaalta epävarmuus toi yhteiskuntavastuun moninaisuuden esiin, mikä osaltaan näkyy kannustimena kantaa moraalista vastuuta monilla eri tavoilla. Käytännössä tällainen monimuotoisuus voi myös ylläpitää monenlaisia moraalisia näkemyksiä, joista jokainen voi omalla tavallaan edistää yhteiskunnallista merkitystä. Avoimuus koettiin merkitykselliseksi, joka edisti vaatimuksiin vastaamista.

Yhteiskuntavastuun merkitys edisti sosiaalista hyvinvointia ja hyvän tunnetta, mikä on avaa uusia näkökulmia kiertotalouden tutkimuskentälle. Tulokset tarjoavat arvokasta tietoa siitä, miten ympäristökeskeisessä kiertotaloudessa sisäistetään ja sovelletaan sosiaalisia arvoja. Vaikka pehmeät arvot eivät muodosta perustaa poliittiselle päätöksenteolle, ne voivat silti vaikuttaa yhteisön ilmapiiriin ja kulttuuriin. Esimerkiksi kiertotaloustoimijoiden mainitsevat pehmeät arvot, kuten yhteishenki ja auttaminen, voivat heijastua organisaation sisäisiin käytäntöihin ja vaikuttaa työyhteisön dynamiikkaan. On tärkeää huomata, että arvojen asettaminen yhteiskunnallisen ilmiön perustaksi saattaa tuoda käytännön haasteita. Yleispätevien arvojen puuttuessa niiden

määrittäminen laajemmalle yleisölle voi olla hankalaa, ja siksi tiettyjä arvoja ei voida yksipuolisesti määrätä ulkoapäin muille. Vaikka arvot eivät välttämättä suoraan ohjaa lakeja tai virallisia määräyksiä, ne voivat silti toimia ajureina organisaation arvopohjan muodostamisessa ja ylläpitämisessä. Siksi tutkielma korostaa pehmeiden arvojen merkitystä ja niiden potentiaalisia vaikutuksia kiertotaloustoimijoiden käyttäytymiseen ja päätöksentekoon.

Yhteiskuntavastuun diskurssit ja niiden erilaiset merkitykset yhteiskuntavastuulle ovat tulosta dynaamisesta ja reaktiivisesta vuorovaikutuksesta erilaisten sidosryhmien, arvojen ja intressien välillä. Yhteiskuntavastuun merkitysten moninaisuus tarjoaa mahdollisuuden löytää henkilökohtaisesti merkityksellisen tavan osallistua yhteiskuntavastuuseen. Tutkielman tulosten perusteella voidaan ehdottaa, että kiertotaloustoimijoille tulisi tarjota riittävä autonomia yhteiskuntavastuun toteuttamiselle. Lisäksi tutkielma tukee sosiaalisen pääoman kehittämistä tarjoamalla organisaatioille mahdollisuuden ymmärtää, kuinka yhteiskuntavastuun merkityksellistäminen voi vahvistaa organisaation toiminnan tarkoitusta ja järjestäytymistä. Organisaatioiden ja yksilöiden on oltava valmiita reagoimaan muuttuviin odotuksiin ja vaatimuksiin sekä ymmärtämään laajempaa yleisöä yhteiskuntavastuun ajattelutavoissaan. Tähän yhteiskuntavastuun diskurssit tarjoavat pohjan.

5.3 Tutkielman arviointi ja rajoitteet

Tätä tutkielmaa arvioidaan tarkastelemalla valitun tutkimusmenetelmän, aineiston, tulkinnan ja tavoitteiden luotettavuutta ja pätevyyttä. Laadullisessa tutkimuksessa arvioinnin haastavuuteen liitetään luotettavuus ja pätevyys, jotka jaetaan perinteisesti validiteettiin ja reliabiliteettiin. Validius koskee tutkittavan ilmiön eheyttä, kun taas reliabelius toistettavuutta. (Tuomi & Sarajarvi, 2018.) Diskurssianalyysille on ominaista tulkintojen ainutlaatuisuus. Toisin sanoen, jos yhteiskuntavastuun diskursseja tarkasteltaisiin eri kontekstissa ja tutkimusongelma olisi asetettu toisin, tulkinnoissa voisi ilmetä eroavaisuuksia. Reliabeliutta ja validiutta voidaan sovelletusti käyttää diskurssianalyttisen tutkimuksen arviointiin. (Puusa ym., 2020.) Tutkielman tulosten

luotettavuutta on pyritty vahvistamaan esittämällä ne siten, että niiden vertailu muihin samantyyppisiin diskurssianalyttisiin tutkimuksiin on mahdollista.

Koska tämän tutkielman tavoitteena oli tutkia yhteiskuntavastuun abstraktimpaa, kielellistä ulottuvuutta, oli laadullinen tutkimusmenetelmä oikea ratkaisu (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkielman painopiste ei ole yhteiskuntavastuun näkyvien toimien mittaamisesta vaan niissä kielellisissä käytännöissä, jotka muodostavat yhteiskuntavastuun merkityksille perustan. Panostus on merkittävä, sillä yhteiskuntavastuu ei ole vain pinnallista toimintaa vaan vaikuttavat yhteiskuntaan mikro-, meso-, makro- ja metatasolla. Tutkielman luotettavuuden vahvistamiseksi oli keskeistä pyrkiä kriittisesti välttämään virheitä tutkielmaa tehdessä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Virheiden mahdollisuutta on pyritty minimoimaan tarkastelemalla tutkimusaineistoa useaan otteeseen ja keskustelemalla analyysin tuloksista opiskelijaopponentin ja ohjaajien kanssa.

Kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheessa yhteiskuntavastuu ilmeni monitasoisena ja -tahoisena, mikä vaikeutti yhtenäisen käsityksen muodostamista, mutta loi sen sijaan kokonaisvaltaisen kuvion. Yhteiskuntavastuun merkitykset käsittelivät kiertotaloustoimijoiden haastattelupuheesta tunnistettuja yhteiskuntavastuun diskursseja. Diskursseista tunnistettiin selkeät elementit, jotka määrittävät yhteiskuntavastuun merkityksenantoa. Diskurssianalyysin perusajatuksen mukaisesti yhteiskuntavastuun merkitykset rakentuivat nojaten sosiaalisen konstruktionistiseen näkemykseen, jossa kielellinen tulkinta yhdistetään sosiaalisen toiminnan tarkasteluun. Siten tutkittavan ilmiön diskurssianalyttisessä tulkinnassa käytetty induktiivinen päättelytapa oli oikea valinta.

Haastattelussa ei noudatettu suoraa yhteiskuntavastuuta koskevaa kysymysasettelua; sen sijaan termi johdettiin vastuullisuuden ja velvollisuuden käsitteistä. Tämä saattaa osaltaan selittää sen, miksi aineistossa korostuvat enemmän taloudellisen ja sosiaalisen vastuun merkitykset ekologisen vastuun sijaan. Tämä painotus voi myös liittyä yhteistyön ja vuorovaikutuksen korostumiseen aineistossa. Kuitenkin aineiston metodologinen lähestymistapa on johdonmukainen teoreettisen viitekehyksen kanssa.

Aineisto käsitti 16 haastateltavaa, jotka edustivat kiertotalouden edelläkävijäorganisaatioita. Tämän rajoitetun otoksen vuoksi laaja yleistäminen on haasteellista. Vaikka aineisto oli rajallinen, siinä esiintyi selviä diskursseja ja toistoa, mikä antaa viitteitä siitä, että laajemman aineiston kerääminen ei olisi olennaisesti muuttanut tutkimuksen tuloksia. Vaikka tulokset heijastelevat nykyistä yhteiskuntavastuun tutkimuskirjallisuutta, aineistosta tunnistettiin täydentäviä näkökulmia, mikä avaa mahdollisuuksia jatkotutkimuksille.

Tutkielman tavoitteet liittyvät ajankohtaiseen teemaan yhteiskuntavastuusta ja sen merkityksestä asiantuntijaryhmän keskuudessa. Tutkimalla yhteiskuntavastuuta toteuttavan asiantuntijaryhmän näkemyksiä yhteiskuntavastuusta, voidaan ymmärtää, miten he sovittavat yhteen erilaisia ajattelutapoja ja erimielisyyksiä, joilla voi olla vaikutuksia kykyyn integroida yhteiskuntavastuuta käytännön toiminnassa. Tutkielma pyrkii avaamaan näkymän yhteiskuntavastuun kompleksisuuteen kiertotaloustoimijoiden näkökulmasta ja tarjoamaan syvällisempää ymmärrystä siitä, miten nämä asiantuntijat tulkitsevat ja soveltavat yhteiskuntavastuuta omassa kontekstissaan.

Tutkielma on lähestynyt yhteiskuntavastuuta kiertotaloustoimijoiden yksilöllisestä näkökulmasta, mikä näkyy niin valitussa tutkimusmenetelmässä kuin johtopäätöksissäkin. Tulokset ja johtopäätökset kertovat, millaisia yhteiskuntavastuun merkityksiä ja merkityskamppailuja kiertotaloustoimijat kokevat, sekä paljastavat, mikä ohjaa yhteiskuntavastuun merkityksenantoa. Näiden näkökulmien avulla tutkielma hahmottaa kiertotaloustoimijoiden yhteiskuntavastuun moninaisuutta ja tunnistaa erilaisia diskursiivisia perusteluja yhteiskuntavastuulliselle toiminnalle. Näin ollen tutkielma vastaa asetettuun tutkimuskysymyksen.

Tämän tutkielman rajoitteet liittyvät diskurssianalyysin tulkinnanvaraisuuteen ja haastatteluiden toteuttamiseen. Ensimmäinen huomioitava rajoite on se, että diskurssianalyttinen tutkimus heijastaa aina tutkimuksen tekijän henkilökohtaista tulkintaa aineistosta. Subjektivisuus ei rajoitu vain tutkijan omaan tulkintaan, vaan se ulottuu myös haastateltujen henkilöiden kokemuksiin. (Pietikäinen & Mäntynen, 2020.)

Tutkija ei voi kohdata tutkimaansa todellisuutta puhtaasti vaan se tapahtuu aina jostain näkökulmasta merkityksellistettynä. Samoin kuin tutkimuksen kohteena olevat yksilöt, tutkija on osa tutkittavaa sosiaalista todellisuutta. (Pälli & Lillqvist, 2020.)

Merkityksellistämisen prosessi perustuu osittain identiteetin rakentamiseen ja sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin (Weick 1995). Näin ollen tutkimuksen löydökset ovat tutkijan tulkinnan tuloksia, jotka pohjautuvat tutkijan ja aineiston väliseen vuoropuheluun (Jokinen ym., 2016.) Kiertotaloustoimijoiden ammatillisten ja henkilökohtaisten persoonien läsnäolo havaittiin puheessa, kun haastateltavat tarkastelivat ilmiötä erilaisten persoonapronominien ja implisiittisten olettamuksien kautta. Tutkielman rajoitteita pohtiessa voidaan miettiä, ovatko haastateltavat kokeneet velvollisuudekseen puhua tietyllä tavalla yrityksen ulkopuoliselle tutkijalle ja keskustelevatko he keskenään eri diskursseissa.

Toinen tutkielman rajoite on se, ettei tutkija itse ole ollut mukana haastatteluiden toteuttamisessa tai kuullut alkuperäisiä ääninauhoitteita. Pelkkien valmiiden kirjallisten litteraattien lukeminen on saattanut vaikuttaa aineiston tulkintaan, sillä se ei tarjonnut mahdollisuutta havaita haastateltavien äänenpainoja, eleitä ja puheen rytmiä (Pietilä, 2010). Lisäksi haastatteluita on ollut toteuttamassa useampi haastattelija, joka puolestaan on voinut vaikuttaa haastateltavien vastausten sisältöön, vaikka kysymysrunko onkin ollut sama. Kuitenkin Pietilän (2010) mukaan haastattelijoiden suuri määrä suhteessa haastatteluiden kokonaismäärään voi olla sekä etu että haaste. Eri haastattelijat esimerkiksi johdattelivat haastateltavia kysymyksiin ja käyttivät kieltä eri tavoilla. Toisin sanoen, toinen haastattelija saattoi alustaa kysymyksiä pitkillä esimerkeillä, reaktioilla tai apukysymyksillä, kun taas toinen esitti suoria kysymyksiä ilman lisämääritystä. Lisäksi haastattelijoiden erilaiset persoonallisuudet ja tilannekohtaisuudet ovat saattaneet vaikuttaa siihen, millaista vuorovaikutus haastattelujen aikana oli (Pietilä, 2010).

5.4 Jatkotutkimusehdotukset

Tämän tutkielman perusteella voidaan todeta, että yhteiskuntavastuun diskurssitutkimus on moniulotteinen, sillä kohdeilmiö muotoutuu organisaationaalisista ja yksilöllisistä

elementeistä. Analyysissä muodostui kuvio, joka havainnollisti yhteiskuntavastuun diskurssien limittyneisyyttä. Kuvioista johdettiin viisi päätelmää, jotka valottivat, miten yhteiskuntavastuuta voidaan hahmottaa mikrotasolta metatasolle sekä nykyhetkestä tulevaisuuteen.

Makrotason yhteiskuntavastuun tutkimuksissa on pääasiassa keskitytty organisaation ja yhteiskunnan välisten suhteiden hallintaan, jotta tulokset hyödyttäisivät molempia osapuolia (Arrigoni, 2019; Štumberger & Golob, 2016; Basu & Palazzo, 2008). Toisaalta mikrotason tutkimus on keskittynyt tarkastelemaan, miten organisaation arvot voivat olla sopuosoinnussa yksilön arvojen kanssa (Sendlhofer & Tolstoy, 2022; Aguinis & Glavas, 2012; 2019). Yhteiskuntavastuun tutkimuksen kasvun ja kehityksen kannalta on olennaista, että mikro- ja makrotason tutkimukset eivät tapahdu eristyksissä. Siksi tulevaisuuden tutkimusten tulisi pyrkiä integroiviin lähestymistapoihin, arvioida suhteita sekä makro- että mikrotasolla, ja luoda monitasoisia malleja mahdollistamaan muuttujien väliset suhteet eri organisaatiotasolla.

Jatkotutkimusaiheena olisikin erittäin kiinnostavaa ja hyödyllistä suorittaa pitkittäistutkimus yhteiskuntavastuun jännitteiden vaikutuksista sidosryhmätoiminnan menestyksessä. Erityisesti Suomessa olisi kiehtovaa tarkastella sidosryhmäteoreettisesta näkökulmasta, miten yhteiskuntavastuun merkitykset ilmenevät vähittäiskaupan ja maataloustuottajien välisessä suhteessa, ottaen huomioon kaupan keskittyneen rakenteen. Hedelmällisiä tuloksia voisi saada tutkimalla myös lineaaritaloudessa toimivia organisaatioita, joille yhteiskuntavastuun todellisuus saattaa olla hyvinkin erilaista. Tämä osin kuvaa yhteiskuntavastuun monitasoisuutta, joten kokonaisvaikuttavuuden kannalta olisi tärkeää ymmärtää, miten muutkin kuin kiertotalouden organisaatiot jäsentävät yhteiskuntavastuuta. Samalla se avaisi mahdollisuuden vertailevaan analyysiin eri talousmallien välillä ja auttaisi hahmottamaan, miten yhteiskuntavastuun merkitykset voivat sopeutua erilaisiin liiketoiminnan malleihin ja käytäntöihin.

Laajemman tutkielman tutkimusmenetelmäksi voisi valita esimerkiksi observoinnin, joka mahdollistaa tutkimuksen luonnollisemmassa ympäristössä ja siten vapautuneemman kielenkäytön. Haastattelut tapahtuvat usein institutionaalisissa tilanteissa, joissa

osapuolet noudattavat ennalta määritellyjä rooleja (Hirsjärvi & Hurme, 2015). Sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkkailu arkisessa kontekstissa voisi tarjota tutkijalle analysoitavaksi merkityksellistämistä, joka saattaa jäädä virallisissa haastattelutilanteissa huomaamatta. Lisäksi tutkimuksen ymmärtämiseksi syvällisemmin olisi tärkeää sisällyttää yhteiskuntavastuun sisäinen viestintä. Tutkijan on olennaista seurata, miten yhteiskuntavastuusta keskustellaan organisaation sisäisissä palavereissa, tiedotustilaisuuksissa, koulutuksissa ja erilaisissa informatiivisissa materiaaleissa.

Lisäksi aineistossa korostunut sidosryhmäyhteistyö ja -vuorovaikutus nähtiin aikaisempaa tutkimusta myötäillen vahvasti kulttuurisidonnaisena ilmiönä (Schormair & Gilbert, 2021). Siksi olisi kiinnostavaa tutkia, eroavatko yhteiskuntavastuun merkitykset maantieteellisen sijainnin perusteella. Tämä kysymys on erityisen oleellinen kansainvälisessä liiketoiminnassa, mutta myös yksittäisen organisaation sisäiset erot voisivat olla arvioinnin kohteena. Yhteiskuntavastuun merkitysten sijaan voitaisiin syventyä tarkastelemaan arvoriitoja ja keinoja niiden käsittelylle. Siksi tulevaisuuden tutkimusmahdollisuuksissa olisi mielenkiintoista tutkia, miten tasapainottelua yhteiskuntavastuun eri merkityksien välillä selitetään etiikan ja moraalifilosofian tutkimusalueilla. Toinen tutkimusala laajentaisi yhteiskuntavastuun tutkimuskenttää tarjoten mahdollisuuden syventää tietämystä moniulotteisista diskursseista, kuten niistä tekijöistä ja prosesseista, jotka vaikuttavat yksilöiden reaktioihin entistä syvällisemmin.

LÄHDELUETTELO

- Aarikka-Stenroos, L., Hakala, H., Harala, L., Harlin, A., Hämäläinen, S., Kauppi, S., Lehtimäki, H., Lundström, M., Malho, M., Miettinen, M., Ritschkoff, A-C., Sundqvist-Andberg, H. & Yli-Kauhaluoma, J. (2022). Kiertotalouden askeleet kestäväan arvonluontiin. Strategisen tutkimuksen Kestävän kasvun avaimet / (GROWTH) ohjelman politiikkasuositus.
- Aguinis, H., & Glavas, A. (2012). What we know and don't know about corporate social responsibility: A review and research agenda. *Journal of Management*, 38(4), 932–968. <https://doi.org/10.1177/0149206311436079>
- Aguinis, H., & Glavas, A. (2019). On corporate social responsibility, sensemaking, and the search for meaningfulness through work. *Journal of Management*, 45(3), 1057–1086. <https://doi.org/10.1177/0149206317691575>
- Akhouri, A., & Chaudhary, R. (2019). Employee perspective on CSR: a review of the literature and research agenda. *Journal of Global Responsibility*, 10(4), 355–381. <https://doi.org/10.1108/JGR-11-2018-0057>
- Arrigoni, A. (2019). Exploring the “relational” link between responsibility and social ontology: Ethical, organisational, institutional dimensions of shared agency, collective responsibility, collective intentionality. *Journal of Global Responsibility*, 10(1), 31–46. <https://doi.org/10.1108/JGR-10-2018-0047>
- Banerjee, S. B. (2008). Corporate social responsibility: The Good, the Bad and the Ugly. *Critical Sociology*, 34(1), 51–79. <https://doi.org/10.1177/0896920507084623>
- Basu, K., & Palazzo, G. (2008). Corporate social responsibility: A process model of sensemaking. *The Academy of Management Review*, 33(1), 122–136. <https://doi.org/10.5465/AMR.2008.27745504>
- Bataillard, C. (2022). Sensemaking factors influencing the engagement in corporate social responsibility. *Corporate Social-Responsibility and Environmental Management*, 29(5), 1747–1756. <https://doi.org/10.1002/csr.2323>
- Blomberg, A., Heikkinen, A., & Kujala, J. (2021). Sidosryhmävuorovaikutus kestäväan liiketoiminnan mahdollistajana. Teoksessa *Sidosryhmävuorovaikutus kestäväan liiketoiminnan mahdollistajana*. ProCom.
- Bowen, H. R., Gond, J.-P., & Bowen, P. G. (2013). *Social Responsibilities of the Businessman*. University of Iowa Press.
- Brès, L., Mosonyi, S., Gond, J.-P., Muzio, D., Mitra, R., Werr, A., & Wickert, C. (2019). Rethinking professionalization: A generative dialogue on CSR practitioners. *Journal of Professions and Organization*, 6(2), 246–264. <https://doi.org/10.1093/jpo/joz009>

- Carroll, A.B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*, 34, 39–48.
[https://doi.org/10.1016/0007-6813\(91\)90005-G](https://doi.org/10.1016/0007-6813(91)90005-G)
- Carroll, A.B. (1999). Corporate social responsibility: Evolution of a definitional construct. *Business and Society*, 38, 268–295.
<https://doi.org/10.1177/000765039903800303>
- Carroll, A.B. (2016). Carroll’s pyramid of CSR: taking another look. *International journal of corporate social responsibility*, 1(1), 1–8. Web.
- CICAT2025. (2023a) Mikä on CICAT2025?
<https://cicat2025.turkuamk.fi/fi/cicat2025/#mik%C3%A4cicat>. Viitattu 17.3.2023.
- CICAT2025. (2023b) Hankkeen osa-alueet.
<https://cicat2025.turkuamk.fi/fi/cicat2025/#osa-alueet>. Luettu 17.3.2023.
- Crane, A. & Matten, D. (2016). *Business Ethics: Managing Citizenship and Sustainability in the Age of Globalization*. Oxford: Oxford.
- Crowther, D., & Seifi, S. (2021). Corporate social responsibility and the future: Setting the scene. In *The Palgrave Handbook of Corporate Social Responsibility* (pp. 3–23). https://doi.org/10.1007/978-3-030-42465-7_94
- Dahlsrud, A. (2008). How corporate social responsibility is defined: an analysis of 37 definitions. *Corporate Social-Responsibility and Environmental Management*, 15(1), 1–13. <https://doi.org/10.1002/csr.132>
- D’Amato, D., & Korhonen, J. (2021). Integrating the green economy, circular economy and bioeconomy in a strategic sustainability framework. *Ecological Economics*, 188, 107143–. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107143>
- Demers, C., & Gond, J.-P. (2020). The moral microfoundations of institutional complexity: Sustainability implementation as compromise-making at an oil sands company. *Organization Studies*, 41(4), 563–586.
<https://doi.org/10.1177/0170840619867721>
- Elkington, J., (1994). Towards the sustainable corporation: win–win–win business strategies for sustainable development. *California Management Review* 36 (2), 90– 100.
- EMF (Ellen MacArthur Foundation). (2023). Circular economy introduction. Ellen MacArthur säätiön virallinen verkkosivusto.
<https://ellenmacarthurfoundation.org/topics/circular-economy-introduction/overview> Luettu 10.4.2023.

- EMF (Ellen MacArthur Foundation). (2013). Towards the circular economy volume 1: an economic and business rationale for an accelerated transition. Ellen MacArthur Foundation. Luettu 17.6.2023 osoitteesta <https://ellenmacarthurfoundation.org/towards-the-circular-economy-vol-1-aneconomic-and-business-rationale-for-an>.
- Esken, B., Franco-García, M.-L., & Fisscher, O. A. (2018). CSR perception as a signpost for circular economy. *Management Research News*, 41(5), 586–604. <https://doi.org/10.1108/MRR-02-2018-0054>
- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*. Routledge, London and New York.
- Fairclough, N. (2005). Discourse analysis in organization studies: The case for critical realism. *Organization Studies*, 26(6), 915–939. <https://doi.org/10.1177/0170840605054610>
- Fortunati, S., Martiniello, L., & Morea, D. (2020). The strategic role of the corporate social responsibility and circular economy in the cosmetic industry. *Sustainability (Basel, Switzerland)*, 12(12), 5120–. <https://doi.org/10.3390/su12125120>
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Boston: Pitman.
- Freeman, R. E. (2010). *Stakeholder Theory: The State of the Art*. Cambridge University Press.
- Freudenreich, B., Lüdeke-Freund, F., & Schaltegger, S. (2020). A Stakeholder Theory Perspective on Business Models: Value Creation for Sustainability. *Journal of Business Ethics*, 166(1), 3–18. <https://doi.org/10.1007/s10551-019-04112-z>
- Garriga, E. & Melé, D. (2004). Corporate social responsibility theories: mapping the territory. *Journal of Business Ethics* 53, 51–71. <https://doi.org/10.1023/B:BUSI.0000039399.90587.34>
- Geissdoerfer, M., Savaget, P., Bocken, N., & Hultink, E. (2017). The circular economy – A new sustainability paradigm? *Journal of Cleaner Production*, 143, 757–768. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.12.048>
- Gioia, D. A., & Chittipeddi, K. (1991). Sensemaking and sense-giving in strategic change initiation. *Strategic Management Journal*, 12(6), 433–448. <https://doi.org/10.1002/smj.4250120604>
- Ghadiri, D. P., Gond, J.-P., & Brès, L. (2015). Identity work of corporate social responsibility consultants: Managing discursively the tensions between profit and social responsibility. *Discourse & Communication*, 9(6), 593–624. <https://doi.org/10.1177/1750481315600308>

- Gond, J.-P., & Moser, C. (2021). Critical Essay: The reconciliation of fraternal twins: Integrating the psychological and sociological approaches to “micro” corporate social responsibility. *Human Relations (New York)*, 74(1), 5–40. <https://doi.org/10.1177/0018726719864407>
- Gond, J.-P., El Akremi, A., Swaen, V., & Babu, N. (2017). The psychological microfoundations of corporate social responsibility: A person-centric systematic review: Micro-CSR: A systematic review. *Journal of Organizational Behavior*, 38(2), 225–246. <https://doi.org/10.1002/job.2170>
- Hahn, T., Pinkse, J., Preuss, L., & Figge, F. (2015). Tensions in Corporate Sustainability: Towards an Integrative Framework. *Journal of Business Ethics*, 127(2), 297–316. <https://doi.org/10.1007/s10551-014-2047-5>
- Heikkurinen, P., & Mäkinen, J. (2018). Synthesising corporate responsibility on organisational and societal levels of analysis: An integrative perspective. *Journal of Business Ethics*, 149(3), 589–607. <https://doi.org/10.1007/s10551-016-3094-x>
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2015). *Tutkimushaastattelu*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hong, T., Ou, J., Jia, F., Chen, L., & Yang, Y. (2023). Circular economy practices and corporate social responsibility performance: the role of sense-giving. *International Journal of Logistics*. <https://doi.org/10.1080/13675567.2023.2237914>
- Jiang, L. (2021). Definitions of corporate social responsibility. *The Palgrave Handbook of Corporate Social Responsibility* (pp. 27–46). https://doi.org/10.1007/978-3-030-42465-7_1
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Ketola, T. (2010). Five leaps to corporate sustainability through a corporate responsibility portfolio matrix. *Corporate Social-Responsibility and Environmental Management*, 17(6), 320–336. <https://doi.org/10.1002/csr.219>
- Kirchherr, J., Reike, D., & Hekkert, M. (2017). Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions. *Resources, Conservation & Recycling* 127, 221–232. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.09.005>
- Kujala, J. & Kuvaja, S. (2002). *Välittävä johtaminen: sidosryhmät eettisen liiketoiminnan kirittäjinä*. Talentum.
- Kujala, J., Sachs, S., Leinonen, H., Heikkinen, H., & Laude, D. (2022). Stakeholder engagement: Past, present, and future. *Business & Society*, 61(5), 1136–1196. <https://doi.org/10.1177/00076503211066595>

- Laine, M., Tregidga, H., Unerman, J., Bebbington, J., & O'Dwyer, B. (2021). *Sustainability Accounting and Accountability* (3rd ed.). Taylor and Francis. <https://doi.org/10.4324/9781003185611>
- Latif, K.F. & Sajjad, A. (2018). Measuring corporate social responsibility: A critical review of survey instruments. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 25, 1174–1197. <https://doi.org/10.1002/csr.1630>
- Luodonpää-Manni, M., Hamunen, M., Konstenius, R. A., Miestamo, M., Nikanne, U., Sinnemäki, K., & Ainiala, T. (2020). *Kielentutkimuksen menetelmiä. I, Johdanto*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Matten, D., & Moon, J. (2008). “Implicit” and “Explicit” CSR: A conceptual framework for a comparative understanding of corporate social responsibility. *The Academy of Management Review*, 33(2), 404–424. <https://doi.org/10.5465/AMR.2008.31193458>
- Maon, F., Lindgreen, A., & Swaen, V. (2010). Organizational stages and cultural phases: A critical review and a consolidative model of corporate social responsibility Development. *International Journal of Management Reviews*, 12(1), 20-38. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2370.2009.00278.x>
- Mazzucchelli, A., Chierici, R., Del Giudice, M., & Bua, I. (2022). Do circular economy practices affect corporate performance? Evidence from Italian large-sized manufacturing firms. *Corporate Social-Responsibility and Environmental Management*, 29(6), 2016–2029. <https://doi.org/10.1002/csr.2298>
- Miller, K. E., & Fyke, J. P. (2020). Communication Professionals’ Sensemaking of CSR: A Case Study of a Financial Services Firm. *Business and Professional Communication Quarterly*, 83(2), 203–222. <https://doi.org/10.1177/2329490620903737>
- Miller, K. E. (2023). Employee sensemaking of CSR: on micro-discourses of corporate social responsibility. *Corporate Communications*, 28(3), 469–488. <https://doi.org/10.1108/CCIJ-07-2022-0075>
- Mitchell, R. K., B. R. Agle and D. J. Wood (1997). Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really counts. *Academy of Management Review* 22(4), 853–886.
- Mitchell, J. R., Mitchell, R. K., Hunt, R. A., Townsend, D. M., & Lee, J. H. (2022). Stakeholder Engagement, Knowledge Problems and Ethical Challenges. *Journal of Business Ethics*, 175(1), 75–94. <https://doi.org/10.1007/s10551-020-04550-0>
- Mitra, R., & Buzzanell, P. M. (2017). Communicative tensions of meaningful work: The case of sustainability practitioners. *Human Relations (New York)*, 70(5), 594–616. <https://doi.org/10.1177/0018726716663288>

- Olkkonen, L., & Quarshie, A. (2019). *Corporate Social Responsibility in Finland: Origins, Characteristics, and Trends*. Palgrave Macmillan.
- Okoye, A. (2009). Theorizing corporate social responsibility as an essentially contested concept: Is a definition necessary? *Journal of Business Ethics*, 89(4), 613–627. <https://doi.org/10.1007/s10551-008-0021-9>
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2020) *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, I. (2010). Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusuvoori J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Vastapaino. Tampere. 212–239.
- Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Pälli, P., & Lillqvist, E. (2020). *Diskurssianalyysi*. Teoksessa M. Luodonpää-Manni, M. Hamunen, R. Konstenius, M. Miestamo, U. Nikanne, & K. Sinnemäki (Toimittajat), *Kielentutkimuksen menetelmiä II* (Sivut 374–411). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://doi.org/10.21435/skst.1457>
- Richter, U. H. (2010). Liberal thought in reasoning on CSR. *Journal of Business Ethics*, 97, 625–649.
- Schultz, F., & Wehmeier, S. (2010). Institutionalization of corporate social responsibility within corporate communications: Combining institutional, sensemaking and communication perspectives. *Corporate Communications*, 15(1), 9–29. <https://doi.org/10.1108/13563281011016813>
- Scherer, A. G., & Palazzo, G. (2011). The new political role of business in a globalized world: A review of a new perspective on CSR and its implications for the firm, governance, and democracy. *Journal of Management Studies*, 48(4), 899–931. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.2010.00950.x>
- Schormair, M. J. L., & Gilbert, D. U. (2021). Creating Value by Sharing Values: Managing Stakeholder Value Conflict in the Face of Pluralism through Discursive Justification. *Business Ethics Quarterly*, 31(1), 1–36. <https://doi.org/10.1017/beq.2020.12>
- Sendlhofer, T., & Tolstoy, D. (2022). How employees shape CSR transparency: A sensemaking perspective. *Journal of Business Research*, 150, 268–278. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.05.074>
- Shin, H., Cho, C. H., Brivot, M., & Gond, J.-P. (2022). The Moral Relationality of Professionalism Discourses: The Case of Corporate Social Responsibility Practitioners in South Korea. *Business & Society*, 61(4), 886–923. <https://doi.org/10.1177/00076503211018666>

- Siltaoja M. (2009). On the discursive construction of a socially responsible organization. *Scandinavian Journal of Management*, 25. 191–202.
- Sjöstedt, T. (2018). Mitä nämä käsitteet tarkoittavat? Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Luettu 17.6.2023 osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/mita-nama-kasitteettarkoittavat/>
- Strand, R., Freeman, R. E., & Hockerts, K. (2015). Corporate Social Responsibility and Sustainability in Scandinavia: An Overview. *Journal of Business Ethics*, 127(1), 1–15. <https://doi.org/10.1007/s10551-014-2224-6>
- Štumberger, N. & Golob, U. (2016). On the Discursive Construction of Corporate Social Responsibility in Advertising Agencies. *Journal of Business Ethics* 137(3). 521-536.
- Taneja, S. S., Taneja, P. K., & Gupta, R. K. (2011). Researches in corporate social responsibility: A review of shifting focus, paradigms, and methodologies. *Journal of Business Ethics*, 101(3), 343–364. <https://doi.org/10.1007/s10551-010-0732-6>
- Tapaninaho, R. (2022). Stakeholder value creation at the intersection of business and sustainability. Tampere University.
- Tapaninaho, R., & Heikkinen, A. (2022). Value creation in circular economy business for sustainability: A stakeholder relationship perspective. *Business Strategy and the Environment*, 31(6), 2728–2740. <https://doi.org/10.1002/bse.3002>
- Torelli, R. (2021). Sustainability, responsibility and ethics: different concepts for a single path. *Social Responsibility Journal*, 17(5), 719–739. <https://doi.org/10.1108/SRJ-03-2020-0081>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu painos. Tammi.
- Tutkimuseettinen toimikunta (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja*. 2/2023.
- Vogel, D. (2007). *The Market for Virtue: The Potential and Limits of Corporate Social Responsibility (2nd ed.)*. Brookings Institution Press.
- Weick, K. (1995). *Sensemaking in Organizations*. Sage. Thousand Oaks.
- Wood, D. J., & Logsdon, J. M. (2019). Social Issues in Management as a Distinct Field: Corporate Social Responsibility and Performance. *Business & Society*, 58(7), 1334–1357. <https://doi.org/10.1177/0007650316680041>

LIITE 1, Haastattelurunko

CICAT2025: WP6 / x haastattelukierros 2022

Taustatiedot

- Kertoisitko aluksi nimesi ja asemasi organisaatiossa?
- Mikä on työnkuvasi?
- Kerro lyhyesti mitä organisaatiosi tekee?

Kiertotaloustoiminta

- Mitä teet/teette tällä hetkellä kiertotalouteen liittyen?
- Millaisia tavoitteita teillä on nyt kiertotalouteen liittyen?
- Mistä nämä tavoitteet kumpuavat?
- Miten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan?
- Kenelle koet olevasi / koette olevanne tilivelvollisia kiertotalouden edistämisestä?

Yhteistyö liittyen kiertotaloustoimintaan

- Millaista yhteistyötä teette ja kenen kanssa kiertotalouteen liittyen?

Esimerkki

- Seuraavaksi me haluaisimme kuulla esimerkin oikein hyvästä ja onnistuneesta yhteistyösuhdesta ja pyytäisimme sinua kertomaan siitä tarkemmin. Sen miettimiseen voi ihan rauhassa käyttää aikaa.
- Kuvailisitko yhteistyösuhdetta prosessina, eli kertoisit, miten yhteistyö lähti liikkeelle, millaisin vaihein se eteni ja millaista yhteistyö on nyt?
- Tuleeko mieleen jotain haastavaa tai epäonnistunutta yhteistyösuhdetta? Mitä siinä tapahtui, miksi se epäonnistui tai mikä siinä oli haastavaa, kerro tarkemmin.

Sitten palataan takaisin kiertotalouteen liittyvään yhteistyöhön yleisemmällä tasolla.

- Miksi kiertotalouden tiimoilta tehdään yhteistyötä?
- Millaisia tavoitteita teillä yhteistyölle on?
- Kuka ja miten arvioidaan tavoitteiden saavuttamista?
- Minkälaisia vastuita yhteistyöhön liittyy?
- Mitä yhteistyöllä on saatu aikaan? Millaisia tuloksia yhteistyöllä on ollut?

Kiertotalouden ymmärtäminen

- Mitä kiertotalous mielestäsi tarkoittaa?
- Mitä kestävyys tarkoittaa kiertotalouden yhteydessä?
- Onko kiertotalouden ymmärrys mielestäsi muuttunut, ja jos on, niin miten? Omalla kohdallasi ja/tai laajemmin.

Kiertotalous nyt ja tulevaisuudessa

Suomen hallituksen tavoite olla kiertotalouden globaali edelläkävijä vuonna 2025, CICAT2025 nimi tuleekin tästä.

- Miten arvioisit kiertotalouden tilaa Suomessa nyt suhteessa tähän tavoitteeseen?
- Miten tähän on päästy? Millaista yhteistyötä on tarvittu?

- Miten ajattelet, että tähän tavoitteeseen päästään?
- Kuvittele vapaasti, miltä näyttää kiertotalouden pohjalle rakentuva Suomi vuonna 2050?

Kokemukset CICAT2025-hankkeesta (voi kysyä lyhyesti).

Nyt ollaan CICAT:in 5-vuotisen taipaleen puolivälissä ja haluamme kuulla kokemuksianne CICAT-hankkeesta.

- Jos olette olleet CICAT2025:ssa mukana, miksi, miten??
- Mitä yhteistyö hankkeen kanssa on antanut ja mitä odotatte?
- Mitä terveisiä haluat lähettää hankkeelle?

Lopuksi

- Kerro joku esimerkki kiertotalouteen liittyen, josta olet erityisen ylpeä?
- Onko vielä jotain, mitä haluat kertoa, on jäänyt sanomatta tai emme ole osanneet kysyä?